

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Lucie Mikócziová

Obor: Sociální pedagogika

Turisticko-přírodovědný kroužek pro romské děti

Bakalářský projekt

Vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Ve Vysokém Mýtě

..... podpis

Poděkování

Děkuji neziskové organizaci Šance pro tebe z.s a sociálním pracovníkům městského úřadu Vysoké Mýto. Především děkuji Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D., za její odborné vedení a cenné rady.

OBSAH:

Úvod.....	7
1 Vymezení základních pojmů	8
1.1 Rom.....	8
1.2 Sociální vyloučení a sociálně vyloučená lokalita	8
1.3 Sociálně znevýhodněný žák.....	9
1.3.1 Sociální znevýhodnění romských žáků	11
2 Romská historie.....	12
2.1 Původ a příchod do Evropy	12
2.2 Romové na českém území	12
2.3 Období 2. světové války	13
2.4 Poválečná situace a komunistický režim	13
2.5 Situace po roce 1989.....	14
3. Romové	16
3.1 Romské skupiny.....	16
3.2 Romská rodina	17
3.2.1 Specifika romské rodiny.....	18
3.2.2 Děti v romské rodině	18
3.2.3 Romská domácnost.....	19
4.1 Vztah Romů ke vzdělání a ke škole.....	21
4.2 Předškolní vzdělávání	22
4.3 Základní škola a romský žák	23
5 Romové ve Vysokém Mýtě.....	25

5.1 Charakteristika Vysokého Mýta	25
5.2 Vyloučené lokality ve Vysokém Mýt	25
6 Volný čas romských dětí a mládeže	27
6.1 Vymezení pojmu volný čas.....	27
6.2. Specifika volného času dětí a mládeže	27
6.3 Volný čas romských dětí a mládeže ve Vysokém Mýtě	28
7 Občanské sdružení Šance pro Tebe.....	30
7.1 Charakteristika organizace.....	30
7.2 Historie organizace	31
7.3 Financování organizace	32
7.4 Projekty organizace.....	33
8 Popis projektu.....	34
8.1 Předmět projektu	34
8.2 Cíl projektu	35
8.3 Potřebnost projektu	35
8.4 Metody práce	36
8.5 Průběh roku.....	38
9 Technické řešení projektu	45
9.1 Personální zajištění	45
9.2 Preventivní složka.....	45
9.3 Charakteristika současného stavu a plánovaného stavu	46
9.4 Materiální vybavení	47
9.5 Financování projektu	48

10 Roční plán aktivit	51
Závěr.....	124
Přílohy:	132

Úvod

Tato práce se věnuje přírodovědnému kroužku, jehož snahou je pozitivní ovlivňování vztahu k přírodě a svému okolí. Cílovou skupinou jsou romské děti ve věku 6-8 let. Tento věk je k utváření vztahu k přírodě a přírodovědné gramotnosti klíčovým obdobím. Pobyt v přírodě znamená pozorování, prožívání a zkoumání reálného prostředí. Děti si tak vytvářejí hlubší vztah k okolnímu světu a přijímají větší zodpovědnost za své chování. Poznatky získané reálnou osobní zkušeností jsou lépe zapamatovatelné a snadněji využitelné i v dalších předmětech vzdělávání a v občanském životě.

V prvních kapitolách se práce věnuje obecné charakteristice pojmu Rom a romství, více pak sociálnímu znevýhodnění a vyloučení, jímž jsou děti z cílové skupiny ohroženy. Ve druhé a třetí kapitole se práce věnuje historii romského národa a jeho specifikům. Kapitola pátá se věnuje vzdělávání.

Sedmá kapitola charakterizuje organizaci Šance pro Tebe, z.s. a její práci ve vyloučené lokalitě Husova, na periferii Vysokého Mýta.

Kapitola šest a deset se věnuje volnému času, jeho přínosu a možnostem, jak jej využít. Snahou této práce je i pozitivně ovlivnit naučené způsoby trávení volného času a předestřít dětem nové možnosti. Dle výzkumu Nadace Proměny Karla Komárka (2016) české děti svůj volný čas tráví aktivně v přírodě rády, přesto vyrážejí do přírody mimo město v doprovodu rodičů nejčastěji pouze o víkendech a v čase prázdnin. U dětí z vyloučené lokality Husova je situace výrazně horší. Na základě pozorování, rozhovorů s pracovníky, dětmi a rodiči je patrné, že mladší děti (6-8let) svůj volný čas tráví převážně uvnitř lokality, na přilehlém hřišti a v uličkách okolo lokality. Mezi nejčastější náplň času patří bezcílné procházení, posedávání u hovoru nebo mobilního telefonu. Dospělí ve volném čase nejčastěji posedávají a hovoří na prostorném dvoře lokality. Možnost trávení volného času v přírodě vnímají jako vhodnou a zdraví prospěšnou, přesto jí sami nevyužívají, a děti se tak do přírody dostanou pouze několikrát do roka v rámci programu neziskové organizace nebo v rámci školního programu. Cílem této bakalářské práce je proto navrhnout aktivity pro děti z lokality Husova, které by rozšířily nabídku organizace Šance a zároveň dětem poskytly získat možnost, jak lépe trávit volný čas v přírodě. Dané aktivity jsou prezentovány v kapitole 10.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Rom

Romem je osoba, která se za něj sama považuje, je si vědoma svého původu a hlásí se ke svému romství-*romipen*. Dále jsou to také osoby, jež jsou za Romy považovány na základě antropologických, etnologických aj. ukazatelů významnou částí okolí (Kaleja, Knejp (eds) 2009). Vlivem nepříjemných historických zkušeností se ke svému romství hlásí v úředních dokumentech pouze malá část Romů. Význam slova *Romipen* není zcela jednotný, každý Rom si jej vyloží individuálně po svém. Obecně jej lze popsat jako pravou identitu romského národa, která představuje kulturní prvky vycházející z tradic, zvyků a obyčejů. Znamená cítění a porozumění jeden druhému v rámci komunity (Ševčíková, 2008).

Romové tvoří nejpočetnější národnostní menšinu ČR. Národnostní či také etnickou skupinu lze charakterizovat jako minoritní skupinu občanů na území určitého státu. Minoritní skupinu spojuje stejná národnost, původ, historie a náboženství. Nese si své společné kulturní znaky, z nichž nejvýraznější je jazyk. V České republice vymezuje tento pojem zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. Z každoročního výzkumu Centra veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR (Tuček, 2019) vyplývá, že jsou Romové spolu s Araby hodnoceni jako nejvíce nesympatická národnostní menšina. Z dlouhodobého hlediska se názor na Romy u české společnosti zlepšuje. Jde však o velmi pozvolný proces. Značný vliv na utváření názoru většinové veřejnosti mají média. Způsob, jakým jsou v nich Romové vykreslováni a jakým způsobem o nich hovoří veřejně známé osoby společně se zažitými stereotypy, mohou gradovat až k projevům předsudečné nenávisti nebo též anticiganismu (v roce 2019 bylo evidováno 43 takovýchto trestných činů). Problematikou formování názoru na romskou menšinu v médiích a bojem proti rasismu se zabývá ROMEA o.p.s (Úřad vlády, 2019).

1.2 Sociální vyloučení a sociálně vyloučená lokalita

Sociální vyloučení lze definovat jako: „*Proces, při němž je jednotlivci nebo skupině či komunitě zásadním způsobem znesnadňován či zamezen přístup ke zdrojům a příležitostem, které umožňují přístup a zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti.*“ (Kroupová a kol., 2016, s. 231). Nejpatrnějším prvkem sociálního vyloučení je chudoba a nízký příjem, který je spojený s nezaměstnaností a ztíženým vstupem na pracovní

trh. Dále s sebou nese možnou ztrátu sociálních kontaktů a zhoršené bytové podmínky (Navrátil, 2003). Chudoba a sociální vyloučení je závažný problém, který nejvíce ohrožuje osamělé rodiče s dětmi, dlouhodobě nemocné, osoby se zdravotním postižením, osoby v důchodovém věku a etnické skupiny. Z etnických skupin jsou sociálním vyloučením výrazně ohroženi Romové, kteří na českém území stále nejsou považováni za rovnocenné příslušníky společnosti a zůstávají na okraji společnosti (Šimíková, In Navrátil 2003). Fónadová (2014) uvádí, že životní šance Romů a majoritní společnosti jsou značně nevyrovnané. Dlouhodobá nezaměstnanost a nízké vzdělání je staví do nerovné sociální pozice. Zaměstnávání Romů v nejnižších pracovních pozicích jejich sociální situaci příliš nemění. Aktuální situaci Fónadová (2014) přisuzuje politickému systému, socioekonomickým podmínkám a etnokulturním romským odlišnostem.

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2019 uvádí, že Romové jsou stále nejpočetnější skupina, jež je postižená nebo ohrožená sociálním vyloučením. Z celkového počtu přibližně 262 000 romských obyvatel lze 110 000 označit za sociálně vyloučené a tvoří tak 80% z celkového počtu osob žijících v sociálně vyloučené lokalitě.

Dle Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR (Úřad vlády, 2019) žilo ve vyloučených lokalitách v roce 2006 celkem 60 000 až 80 000 obyvatel, v roce 2015 již 95 000 až 115 000 (Čada, 2015). V roce 2019 počet vzrostl na necelých 130 000 osob v 830 vyloučených lokalitách. Nejvíce sociálně vyloučených lokalit je v roce 2019 v Ústeckém a Karlovarském kraji (Čada, 2020).

Vyloučenou lokalitou označujeme místo s nevyhovujícími podmínkami (dům, ulici, čtvrť), ve kterém dochází ke koncentraci více než 20 osob, které jsou příjemcem příspěvku na živobytí (Čada, 2015).

1.3 Sociálně znevýhodněný žák

V České republice je vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním obsaženo ve školském zákoně § 16, 561/2004 Sb. Tento zákon rozděluje sociální znevýhodnění do čtyř dílčích skupin:

- žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením
- žáci ohrožení sociálně patologickými jevy

- žáci s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou
- žáci v postavení azylanta

V případě, že v rodinném prostředí žáka dochází k některému z obecných indikátorů sociálně znevýhodněných dětí z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, je nutné brát v úvahu souběh více faktorů, a také zohlednit životní situaci dítěte a jeho individuální odolnost (Kauffman, 2001 in Němec, Vojtová et. al., 2009). Obecně do této kategorie spadají děti:

- rodin s nízkým ekonomickým statutem
- dlouhodobě nezaměstnaných rodičů
- z prostředí s výskytem sociálně patologických jevů
- z rodiny s velkým počtem dětí v chudém a nepodnětném prostředí
- z rodin zasažených sociální exkluzí
- z rodiny, která je příslušníkem etnické nebo náboženské menšiny (Němec, Vojtová et al., 2009)

U všech skupin sociálního znevýhodnění hrozí velké riziko školní neúspěšnosti, nedokončení vzdělání, odmítavý postoj ke středoškolskému vzdělání, nebo doporučení přechodu do školy speciální (Němec, Vojtová et al., 2009).

Sociální znevýhodnění je objektivně těžce měřitelné, např. oproti zdravotnímu znevýhodnění nemá u žáků tak viditelné projevy, a proto může být dlouhou dobu ve škole nerozpoznané. Sama postižená rodina (včetně žáka) si znevýhodnění nemusí uvědomovat. Zařazení do této skupiny pro ni může být ponižující a vést k pocitu selhání a nedostatečnosti. Dlouhodobý pobyt v komunitě s negativním vztahem ke vzdělání přímo ovlivňuje kognitivní vývoj žáka, který v prvních ročnících vykazuje velký zájem a nadšení pro každou novou informaci, avšak slabé základy z předškolního období a nedostatečná pomoc v domácí přípravě mohou zapříčinit budoucí školní selhání. (Felcmanová, Habrová a kol, 2015).

1.3.1 Sociální znevýhodnění romských žáků

Do skupiny žáků se sociálním znevýhodněním dle RVP (2007) řadíme žáky, kteří pocházejí ze sociálně, kulturně nebo jazykově odlišného prostředí od majoritní společnosti, tedy u nás již žijících menšin nebo nově příchozích v rámci migrace. Romský žák je tedy chápán jako žák se sociálním znevýhodněním (Kaleya, 2011).

RVP (2007) uvádí výčet podmínek, které je ve školním prostředí potřebné zabezpečit pro úspěšné vzdělávání žáků z kulturně odlišného a sociálně znevýhodněného prostředí:

- osobnost učitele – dobře zná žáky a jejich rodinné zázemí, vytváří příznivé společenské klima
- zaměření na individuální potřeby
- přípravné třídy
- využití asistenta pedagoga
- snížený počet žáků ve třídě
- výběr vhodných forem a metod práce
- specifické učebnice a učební materiály
- zpětná vazba od žáků
- spolupráce s dalšími odborníky

2 Romská historie

2.1 Původ a příchod do Evropy

Původ Romů nebyl v Evropě po dlouhou dobu znám. K jeho zjištění došlo v 60. letech 18. stol. díky odhalení podobností mezi romštinou a sanskrtem, jež provedl mladý maďarský student Ištván Vályi. O jejich životě v Indii nejsou dochovány žádné písemné záznamy. Rovněž není známo přesné datování ani důvod odchodu ze země (Mann, 2001).

Do Evropy (na území tehdejší Byzantské říše) přišli Romové pravděpodobně ve 12. stol. ze starověké Indie. Byli zvyklí na kočovný způsob života, který jim v Evropě způsoboval mnohá příkoří. Kočovali s celou rodinou z místa na místo a jejich obživou byly řemeslné, především kovářské práce. Své uplatnění našli také jako brusiči, dráteníci či dřevořezbáři. Věnovali se cviční zvěře, akrobacii a obyvatelé měst také bavili tancem, hudbou a divadlem, přestože tyto činnosti spojené s veselím byly na území Byzantské říše zakázané. Jejich orientální vzhled, snědá pleť, barevný oděv, dlouhé vlasy a vousy u mužů, četné náušnice a turbany u žen, se vymykaly zvyklostem a byly opakem gotického ideálu krásy, který spočíval ve velmi světlé pleti a úzkých nevýrazných rysech. Jazyk, kterým hovořili, byl v evropských zemích nesrozumitelný a budil v lidech strach z neznámého. Další přítěží pro život na území křesťanské Evropy byla jejich víra v indická božstva a ve znovuzrození. Věštění budoucnosti a zařikávání, kterému se často věnovaly romské ženy, bylo společně se samotným kočovným životem církví prohlášeno za nezbožné a tedy trestuhodné. Postupem času se Romové žijící na evropském kontinentu obrátili na křesťanskou víru. Dodržování křesťanských rituálů, zásad, uznání církve jako autority a celkový obrat ke křesťanské víře, byl spíše povrchový (Horváthová, 2002).

2.2 Romové na českém území

Přesné období příchodu Romů na české území není snadné určit. V Dalimilově kronice se v r. 1242 objevují tzv. Kartasové, kteří svým vzhledem připomínají právě Romy. Další nejasná zmínka se nachází v popravčí knize z r. 1399. Až ze zápisu pražského kronikáře lze s určitostí tvrdit, že v roce 1416 již byli na českém území (Nečas, 1999). Zprvu byli obyvateli přijímáni a jejich talent pro práci s kovem byl využíván na výrobu zbraní apod. Při kočování neznámou krajinou se pouze řemeslnými službami těžce vydělávalo dostatečné množství prostředků na uživení celé rodiny. Její členové se tak museli uchýlovat k žebřání, nebo ke krádežím, což u obyvatel českého území změnilo pohled a přístup ke kočovným Romům. Kvůli přetrvávajícímu porušování křesťanských zásad byli v roce 1427 Romové

vytlačení z církve, a tím započalo jejich vyhánění a pronásledování takřka na celém kontinentu. Na českém území se tento akt datuje k roku 1538, kdy proběhlo usnesení moravského zemského sněmu. Na Moravě pak po usnesení moravského zemského sněmu v roce 1538. V roce 1545 pak vydal český král Ferdinand I. mandát o vykázaní Romů z celého území. Během třicetileté války Romové využívali složité situace a navzdory přetrvávajícímu zákazu se na české území navrátili. V roce 1697 je císařem Leopoldem I. vydán nový mandát, a tím bylo ukončeno dočasné příměří s Romy, kteří od té chvíle neměli žádná práva a mohli být beztrestně mučeni i zabiti. Pod hrozbou trestu byla zakázána jakákoliv pomoc a ukrývání Romů. V roce 1726 bylo sjednoceno trestání potulky. První zadržení kdekoli na území státu se trestalo uřezáním části ucha, při opakovaném zadržení docházelo k uřezání celého ucha, zmrskání, nebo popravě (Horváthová, 2002).

Marie Terezie roku 1761 zavedla novou asimilační politiku, ukončila pronásledování Romů a započala snahu o jejich poevropštění. Bylo jim uloženo změnit si jména a styl oblékání, přestat používat svůj jazyk a obrátit svou víru ke křesťanskému Bohu. Za to jim měla být poskytnuta půda a potřebné nářadí k jejímu obdělávání. Ze zákona smělo být u každé vesnice pouze jedno takovéto pole, které směla obdělávat pouze jedna romská rodina. Praktikovalo se nedobrovolné odebírání dětí a jejich posílání na převýchovu do vhodnějších neromských rodin (Říčan, 1998).

2.3 Období 2. světové války

Tragickým milníkem v romských dějinách je období 1938-1945. Na našem území byly na základě výnosu o potírání cikánského zlořádu vybudovány tzv. cikánské tábory. Dne 8. srpna 1940 vzniká kárný pracovní tábor, později cikánský tábor v Letech u Písku, o něco později je vybudován druhý cikánský tábor v Hodoníně u Kunštátu. Z těchto táborů proběhlo několik hromadných transportů do polského vyhlazovacího koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau. V těchto táborech zemřelo přes 3000 mužů, žen a dětí. Počet usmrcených Romů v dalších vyhlazovacích táborech není znám. Po útrapách v letech 1938-1945 se z koncentračních táborů navrátilo pouze 583 romských mužů a žen (Nečas, 1999).

2.4 Poválečná situace a komunistický režim

Po válce přetrvává nepříznivá životní situace Romů, především na východě Slovenska. Až do roku 1973 byly romské osady pouze shluk chatrčí bez zdroje pitné vody, elektrifikace, přístupových cest a nejbližší vesnice byla od osady vzdálena mnoho kilometrů. Pracovní příležitosti pro obyvatele těchto osad byly takřka nulové. Tato situace společně

s dosídlováním českého pohraničí a obnovou hospodářského trhu zapříčila migraci slovenských Romů do českého pohraničí a dále do měst poblíž hranic (Ostrava, Most, Český Krumlov). Pracovní uplatnění nacházeli v manuální práci, která nevyžadovala vzdělání. U mužů se jednalo např. o práci na stavbě, svoz odpadu, kopání výkopů. Ženy byly nejčastěji zaměstnány jako uklízečky a myčky nádobí. Bydlení získávali snadno, a přestože se jednalo o starou zástavbu a o byty převážně 3. a 4. kategorie, komfortem dalece převyšovaly slovenské osady. V polovině 70. let bylo za periferií města Most postaveno sídliště Chánov. Do třinácti panelových domů bylo nastěhováno přibližně 3 500 Romů. Většina obyvatel Chánova nebyla integrovaná. Život v takovémto domě a jakýkoliv vztah ke svému obydlí jim byl cizí. Po deseti letech užívání bylo sídliště zdevastované (Nečas, 1999).

Komunistický režim vytvářel pro Romy pracovní a bytové příležitosti, zároveň se snažil o převýchovu romských obyvatel státem řízenou asimilací bez ohledu na názor a potřeby Romů. Jejich zvyky a tradice byly prohlášeny za projev retardace. Romské matky byly nátlakem nuceny přestat své děti učit romštinu. Rovněž všechny další kulturní rozdíly měly být smazány. Vlivem nešetrného asimilačního procesu docházelo k morální devastaci Romů. Teprve ke konci 60. let dostávali Romové na našem území příležitost vyjádřit se ke své situaci a zapojit se do jejího řešení. Vzniká Svaz Cikánů-Romů (Horváthová, 2002).

V 70. letech se strategie asimilace romského obyvatelstva transformovala z řízené asimilace na koncepci společenské integrace. Tento nový koncept zahrnoval přidělování bytů, vyplácení sociálních dávek a účelově vázaných příspěvků pro zmírnění rozdílů mezi životním standardem majoritní a minoritní společností (Horváthová, 2002).

2.5 Situace po roce 1989

Vlivem nízké kvalifikace, nedbalé morálky konkurence v podobě zahraničních dělníků, došlo k výraznému snížení kvality života romského obyvatelstva. Běžnou praxí se stalo žít pouze ze sociální podpory, a tím se posunuli na sociální okraj společnosti. Zneužívání sociálních dávek, životní styl, devastace přidělených bytů a neschopnost sousedského soužití prohloubilo odstup majoritní společnosti a zapříčinilo vznik nových problémů. K rasové diskriminaci docházelo na trhu práce i při poskytování služeb, v některých podnicích odmítali obsloužit romské zákazníky. Mezi lety 1990 až 1997 došlo k nárůstu rasového násilí. Po odvysílání reportáže „*Cikáni jdou do nebe*“ o malebném životě Romů v Kanadě a Velké Británii, došlo na našem území k další migraci, při které požádalo o status uprchlíka v Kanadě 1050 českých Romů a přibližně 120 začalo nový život v britském Doveru (Nečas, 1999).

Předsudky, nedůvěra a nepochopení provází Romy i po roce 2000. V roce 2006 rada města Vsetín rozhodla o zbourání pavlačového domu v centru města. Následně došlo k vystěhování přibližně 70 osob za hranice Zlínského kraje. Současně za periferií města Vsetín započala výstavba dvou nových bytových domů z lodních kontejnerů, které mají nahradit pavlačový dům v centru (vzniká nová vyloučená lokalita) (Grygar, Stöckelová, 2007).

V roce 2008 docházelo v Litvínově k nepokojům, které vyvrcholily v tříhodinový boj o sídliště Janov. Při střetu neonacistů s tisícovkou těžkooděnců bylo čtrnáct osob zraněno (E. Herchaft, 2015). Přetrvávající neuspokojivou bytovou a sociální situaci dokládá každoroční Zpráva o stavu romské menšiny v České republice. V této chvíli jsou pomocnou rukou v tíživé životní situaci především neziskové organizace (např. organizaci ROMEA).

3. Romové

3.1 Romské skupiny

Romská kultura, její zvyky a jazyk, je ovlivňována kulturními vzorci zemí, ve kterých Romové žijí. Tvoří jeden národ se stejnou tradicí, nepředstavují ale jednotný celek. Přes svůj společný původ a jazyk se dělí do specifických skupin. Ty si nesou základní kulturní výbavu, ale ve způsobu života se od sebe jednotlivé skupiny liší (Horváthová, 2002).

Slovenští Romové

Slovenští Romové představují nejpočetnější skupinu na našem území (okolo 75-85%), z tohoto důvodu je těžké přesně vymezit charakteristiku této skupiny. Mezi rodinami vznikají velké rozdíly ve způsobu obživy, dosaženého vzdělání či kriminální činnosti. Převážná většina přišla z východního Slovenska (Horváthová, 2002).

Olašští Romové

Nejkonzervativnější skupinou jsou olašští Romové. Na naše území přicházeli po 2. světové válce. Až do roku 1958 vedli tradiční kočovný život a odmítali spolupráci s majoritní společností, avšak různými způsoby se na společnosti přižívali. Zákaz kočování nejvíce postihl právě tuto skupinu, která byla donucena usadit se, což pro ně znamenalo urážku a ztrátu pravého romství. Olašští Romové usedlým způsobem života pohrdali. Odmítavý postoj chovali i k slovenským a maďarským Romům, kteří zde již setrvali. Tento postoj je hluboce zakořeněn a přetrvává dodnes. Olašští Romové jsou druhá nejpočetnější romská skupina na našem území, zároveň jsou i nejméně integrovaná skupina, která se uzavírá před romskou i majoritní společností, např. i jejich životním partnerem se může stát pouze jedinec ze skupiny olašských Romů (Poláková, 2014).

Maďarští Romové

Maďarští Romové žijí usedlým životem již po tisíciletí. Od slovenských Romů se liší pouze dialektem, který je silně ovlivněn maďarštinou. Tvoří přibližně 2 % romské populace na našem území (Poláková, 2014). Maďarští Romové byli v minulosti výborní obchodníci

s koňmi. Také uměli šikovně zpeněžit předměty, které jiní již prohlásili za nepotřebné nebo rozbité. Jejich šikovnost v obchodování jim přinášela velké výnosy, a tím lepší životní úroveň než u ostatních romských skupin (Fraser, 1998).

Moravští a čeští Romové

Moravští a čeští Romové tvoří nejintegrovanější romskou skupinu. Jsou to potomci moravských a českých Romů, kteří zahynuli za 2. světové války v koncentračních táborech a tvoří přibližně 2 % romské populace na našem území. Společný osud za 2 světové války postihl i německé Sinty, kteří tvoří nejméně početnou skupinu na našem území a žijí v uzavřené komunitě, která je způsobem života a postoji podobná olašským Romům (Poláková, 2014).

3.2 Romská rodina

„Nejsou děti, není štěstí.“ Romské přísloví.

Rodina je první sociální skupina, která dítě ovlivňuje. Stojí mu vzorem v přípravě pro budoucí život a má podíl na jeho schopnosti socializovat se. Socializací rozumíme dlouhodobé působení na jednotlivce v celém spektru jevů: sociální, ekonomický, morální, zdravotní. Cílem tohoto působení je co nejsnadnější zařazení a fungování ve společnosti a v jeho budoucím osobním životě. Rodina je také místem pro osvojení rolí muže a ženy (Kraus, 2014). Romská rodina nese svá specifika, která se předávají z generace na generaci.

Přesto, že romská rodina v průběhu let prošla řadou změn a tradiční pojetí multigenerační velkorodiny osláblo, zůstává výrazným rysem semknutí a spolupráce mezi členy rodiny i celé komunity. Být ze své rodiny vyhnán je pro každého Roma i dnes nejtěžší trest. Svůj podíl na změnách v rodinném uspořádání a ochladnutí vztahů v romské velkorodině nese minulý politický systém a práce sociálních pracovníků. Snaha o lepší životní podmínky dětí prostřednictvím jejich odebírání a umístění do dětských domovů přinesla i odcizení dítěte od své rodiny, tradic a přirozeného romského života. Dívka v dětském domově nezíská stejné zkušenosti v péči o rodinu a potomka, jakých by dosáhla v biologické rodině. Její vazba na rodinu může během let ochabnout. U dívek, které prošly ústavní výchovou, tedy dětským domovem, diagnostickým, nebo výchovným ústavem, je větší pravděpodobnost, že schopnost vytvářet pevné sociální vztahy bude oslabena, případně že

mladá matka svou roli nezvládne a i její děti prožijí život v zařízení ústavní výchovy (Říčan, 1998).

3.2.1 Specifika romské rodiny

Romská rodina si i dnes zachovává své specifické znaky, které ji odlišují od majoritní společnosti. Majoritní rodina klade důraz na individualitu každého člena, Romové naopak vystupují jako celek. Nerozhodují se jen každý sám za sebe, ale zpravidla probíhá debata a kolektivně docházejí k řešení. S velkým počtem lidí vznikají i obtíže nechat zaznít svůj názor, často je tedy kvůli této snaze výměna názorů hlučná a může působit jako hádka. Nejsilnější vliv na rozhodování má zpravidla nejstarší nebo nejváženější muž v rodině (Poláková, 2014).

Rodina je semknutá a široká, kromě úzké rodiny zahrnuje i nespočet strýců, tet, bratranců a sestřenic a kolektivně se stará o děti i rodiče, dokonce i o prarodiče. Přetrvává silně patriarchální ráz (Šišková, 2008), proto jsou povinnosti v rodině pro muže i ženu pevně vytyčené. Pokud jeden z partnerů zemře nebo není v rodině přítomen, jeho povinnosti automaticky přechází na nejbližšího příbuzného stejného pohlaví (Poláková, 2014).

3.2.2 Děti v romské rodině

Děti jsou pro rodinu vždy požehnáním a k prvnímu mateřství dochází v relativně mladém věku, zpravidla mezi 16. až 20. rokem (Vítková et al., 2007). Velký počet dětí má vliv na postavení ženy v rodině a zajišťuje nesporné výhody po rodiče i děti samotné. Matka má se svými dětmi velmi silný vztah. Na verbální komunikaci romské matky nekladou důraz, naopak u nich převládá propojení po hlubší emoční stránce. Častý oční a fyzický kontakt, dokud se dítě nezačne samo pohybovat, je matkou intenzivně hlazeno, chováno a podobně hýčkáno. Násilně není nic učeno, protože všechny pokroky mají čas a romské matky na nich úzkostně nelpí. Nečtou knihy o mateřství a dětech, ani nepřemýšlejí nad možnostmi opožděného vývoje apod., není pro ně rozhodující, kdy dítě začne lézt po čtyřech, chodit či mluvit, protože vše se naučí, až přijde jeho čas (Šišková, 2008). Péče o děti představuje především uspokojení základních biologických potřeb prostřednictvím vaření a praní. Cílevědomý rozvoj tělesných, citových, rozumových nebo mravních vlastností dítěte není běžnou součástí romské výchovy. Také jakékoliv podoby her se rodiče neúčastní. Dětem je ve výchově ponechána velká volnost, nesetkávají se s příkazy, zákazy, ani s odkládáním požitku. V okamžiku, kdy se dítě začne samo pohybovat, předává matka výchovu jeho starším sourozencům a kolektivu komunity. Prostřednictvím pozorování a napodobování starších

sourozenců si děti osvojují rodové zvyklosti. Sourozenci spolu tráví velkou část dne a mají spolu blízké vztahy. Čas tráví nejraději hraním pohybových her, které nemají mnoho pravidel. Hry probíhají spíše v poklidném duchu bez hádek a přehnané soutěživosti. Ke svým hrám dokážou kreativně využít předměty, které najdou ve svém okolí. Panenky se dívkám často nekupují, povětšinou mají v blízkosti malé sourozence, a „*roli maminky*“ tak mohou zastávat při péči o ně. Běžně se dětem nekupují ani deskové, karetní a kreativní hry, které vyžadují soustředění a trpělivost (Poláková, 2014).

K dětem se přistupuje jako k malým dospělým a jsou součástí každodenního domácího dění a činností, často jsou tak vystavovány i společensky nebezpečným jevům, nejčastěji domácímu násilí, kriminální činnosti, závislostnímu chování. Avšak ustrojení pouze ve spodním prádle a obnažování před dětmi je zapovězené. Přesto, že každé dítě je vnímáno jako dar, ve vztahu k dětem panují velké rozdíly. Od synů se v rodině nevyžaduje zapojení do domácnosti, zatímco dcery zpravidla již v osmi letech pomáhají matce obstarávat domácnost a starat se o své bratry a mladší sourozence (Říčan, 1998). Vzdělání u dívek je pro jejich roli budoucí manželky a matky hodnoceno jako nedůležité (Vítková et al., 2007). Dcery se od matky učí obstarat domácnost a děti, aby rodině neudělaly ostudu před rodinou budoucího manžela. Bez ohledu na pohlaví se stejnou měrou očekává úcta k rodičům (Poláková, 2014).

3.2.3 Romská domácnost

Od útlého dětství jsou dívky v romských rodinách vychovávány pro budoucí roli manželky a hospodyně. Pravidla ohledně vaření, udržování pořádku a běžných denních povinností se do svatby učí od své matky, poté se stěhuje do rodiny manžela, kde se od své tchyně znovu učí, jak nejlépe se starat o jejího syna. Za celkový stav domácnosti a její vybavení zodpovídá žena. Pečlivě naklizené vnitřní prostory jsou často velkým kontrastem k okolí obydlí, které je zpravidla neudržované, poničené a hromadí se v něm nepotřebné předměty nebo odpadky. Vybavení domácnosti se odvíjí od osobního vkusu a rodinné finanční situace. Z barev jsou v oblibě jasné a výrazné odstíny červené, růžové nebo oranžové. Pro pocit útulnosti ženy pokoje vybavují dečkami a koberečky. V romských domácnostech je běžný tzv. svatý koutek, který obsahuje sošky a obrázky svatých, fotografie zesnulých členů rodiny, svíce a květy (Poláková, 2014).

Součástí vedení domácnosti jsou i nákupy potravin a vaření. Z kočovných dob přetrvává pravidlo neuchovávat připravené jídlo do dalšího dne. V romské domácnosti se tak připravuje jídlo na každý den. Toto pravidlo pochází z kočovných dob, kdy bylo jídla

nedostatek, shánělo se ze dne na den a nebylo proto nutné řešit jeho uchovávání. Spojitost s tímto pravidlem může mít i pověra o zesnulých duších, které zbylé jídlo kazí (Poláková, 2014).

4 Vzdělávání Romů

Majoritní společnost jako celek vykazuje i dnes značnou neznalost romské kultury a z ní pramenící neopodstatněné předsudky. Pro úspěšnou motivaci a vzdělávání romských dětí je nutné hluboce poznat jejich historii i prostředí, které je obklopuje. Především rodinné prostředí. Pokud jsou rodiče zaměstnaní na kvalifikované pozici a vedou spořádaný život a vnímají vzdělání jako součást života, budou nejspíše vést i své potomky ke vzdělání a pravidelné docházce. Horší situace často nastává u rodin, které ve vzdělání nevidí žádné poselství. Pokud rodiče žijí v komunitě podobně smýšlejících členů rodiny ve vyloučených lokalitách a zaměstnání jsou jako pomocné síly, nebo jsou nezaměstnaní, jejich dohlížení na dodržování povinné školní docházky dětí bude spíše ledabylé (Hornák, 2005).

Balabánová (1995) definuje romský přístup ke vzdělání takto: *„Romové vychovávají své děti k „přežití“ ovšem v civilizovaném světě. Jejich výchova se vyznačuje značnou emocionalitou a současně neschopností rodičů děti učit čemukoli jinému, než je nezbytně nutné, vše ostatní je považováno za nepotřebné.“*

4.1 Vztah Romů ke vzdělání a ke škole

Školní prostředí lze charakterizovat jako sociální instituci, která má přesně stanovené výchovně vzdělávací cíle, tedy vzdělávat v souladu s obecně platnými normami a humanistickým a demokratickým přístupem (Kaleja, 2011). Dále by měla škola splňovat funkci personalizační, socializační, integrační, kvalifikační, kulturní apod. (Havlík, Kořa in Kaleja, 2011).

Romové o vzdělání stojí, avšak ke všem státním institucím, tedy i školám, mají převážně negativní postoje. Tradiční školy jsou pro ně školy tzv. bílých, proto k nim přistupují nedůvěřivě. Sami rodiče si často nesou špatné zkušenosti ze svého dětství. O výchovu školních dětí a jejich docházku se zpravidla stará matka. Pokud se dítěti ve škole nelíbí, není nuceno do školy pravidelně docházet. Domácí příprava spíše neprobíhá, ať už z nedostatečné motivace a vůle či nedostatku znalostí rodičů (Balvín, 2007).

Účastníci projektu *Národní romské platformy 2018* vnímali jako největší problém vysokou míru záškoláctví, za jehož příčinu uvádějí nedostatek romských asistentů ve školách, demotivaci a strach ze šikany ze strany spolužáků i učitelů. Dále pak nedostačující funkční

gramotnost rodičů, která je rodičům neumožňuje plně pomáhat dětem s domácími úkoly a v přípravě na vyučování (Vláda ČR, 2018).

Přes veškeré snahy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zůstávají ve vzdělávání romských žáků problémy, k dosažení pokroku, jaký byl očekáván, nedošlo ani v roce 2019. Kritické postoje vyjadřují kritici inkluzivní reformy, Rada Evropy a některé další mezinárodní organizace. Jako zásadní problém je stále vnímáno záškoláctví a předčasný odchod ze vzdělávání (Vláda ČR, 2019).

Z výzkumné studie Fleškové (In Kaleja, 2011) vyplývá, že se učitelé romských žáků setkávají nejčastěji s těmito problémy:

- absence ve vyučování (62,8 %)
- nedostatečná domácí příprava (62,8%)
- materiální vybavení (53,5%)

4.2 Předškolní vzdělávání

Předškolní příprava romských (i neromských dětí) ze sociálně slabého prostředí nedosahuje zpravidla vysoké kvality. Výrazný vliv na školní úspěšnost mají mateřské školy, které rozvíjejí sociální, řečové, kognitivní, pohybové a mnohé další dovednosti, avšak nedůslednost docházení romských dětí do mateřských škol navzdory zákonu 178/2016 Sb. o povinné předškolní docházce stále přetrvává (Kohout-Diaz, Bittnerová, Levínská, 2018). Romské matky se svými dětmi doma netráví společný čas malováním, luštěním dětských kvízů, vyráběním apod., tedy činnostmi, které by procvičovaly jemnou motoriku, úchop tužky a grafomotoriku. Skutečnost, že děti nejsou zvyklé na práci s tužkou, je jedno z mnoha znevýhodnění, se kterým romské děti nastupují do základní školy a může to být i jeden z důvodů školních neúspěchů již od první třídy (Švancar, 2019).

Ředitelka odboru předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání Jiřina Tichá uvádí jako hlavní překážky pro integraci do hlavního vzdělávacího proudu právě nedostatečnou předškolní přípravu, absenci knih a výtvarných potřeb, absenci denního rytmu, motivace a vzoru. Dále zmiňuje také postoje romských rodičů, předsudky či nízká očekávání učitelů, nízkou vzdělanost rodičů a neznalost vyučujícího jazyka (Kaleja, 2011).

4.3 Základní škola a romský žák

Vstup do základní školy je významným milníkem pro každé dítě. Tato změna je spojená s mnohým očekáváním i strachem z neznámého. Pro romské děti mnohdy přináší také uvědomění si své barevné odlišnosti a z ní vyvozené další fyzické a sociální odlišnosti. Pro romské dítě je tato chvíle silným, skličujícím až ponižujícím zážitkem, který může v budoucnu zapříčinit vzdělávací i výchovné problémy (Němec, Vojtová At al. 2009).

Nutná je důkladná příprava učitele v oblasti multikulturní, romologické a aktivní komunikace s rodiči, díky čemuž se může nejlépe přizpůsobit výuka s ohledem na rodinnou situaci a zázemí žáků. Rodiče se školou komunikují pouze, jsou-li s ní spokojeni. Vyžaduje-li škola aktivní zapojení do výchovného působení, zpravidla komunikaci ukončí. V případě, že na své dítě výchovně nestačí, rezignují, a jejich rodičovské funkce se ujme babička dětí (nejvyšší autorita komunity), popřípadě dědeček. Často ani jejich působením nedojde k dosažení požadovaných změn chování. Rodiče se nezapojují do příprav na vyučování, nekontrolují domácí úkoly a notýsky ani nelpí na učení (Kaleja, 2011).

V tradičním pojetí českého vzdělávání se často setkáváme s činnostmi a úlohami, u kterých se očekává samostatná práce, většinou se jedná o úkoly typu: najdi, spoj, vypiš apod. České děti jsou na tento styl úkolů zvyklé z mateřské školy a dětských časopisů. Romské dítě, které neprošlo mateřskou školou, popřípadě přípravnou třídou, není zvyklé na tento typ činností ani na samostatné rozhodování a zodpovědnost, protože rozhodování je úkolem celé rodiny. Samostatné vypracování zadaného úkolu bez porady s ostatními je pro něj nezvyklá situace a může být těžké v takovéto práci obstát. Pokud při práci opakovaně zklame, může učitel poukazovat na nepatřičné chování žáka (nepozornost, nepřípravenost na vyučování, otáčení, nerespektování pokynů apod.), rovněž může žáka přesadit (zpravidla tak, aby seděl v první lavici nebo tak, aby seděl v lavici sám), což má negativní vliv na jeho motivaci k práci a učení. Pro žáka je náročné najít vůli znovu zkoušet činnosti, ve kterých již byl neúspěšný a může na situaci reagovat neadekvátně. Ostatní žáci mohou na jeho nezdar reagovat nahodilými posměšky a popichováním, ale vzniká tím zde i prostor pro šikanu. V tomto případě se agresorem může stát žák/žáci úspěšnější ve školním prostředí, stejně tak žák ve školním prostředí neúspěšný. Školní neúspěšnost na sebe váže další sociálně patologické jevy jako lhaní, záškoláctví, či užívání návykových látek (Kolář, 2011). Dlouhodobá školní neúspěšnost vytváří syndrom naučené bezmoci, kdy dítě ztrácí jakoukoliv

motivaci, protože došlo k přesvědčení, že nikdy nemůže uspět, a proto je snaha zbytečná (Balvín, 2007).

Prostředí, ve kterém dítě žije, ovlivňuje jeho jazyková výbava. Jazykové vzory a stimuly ovlivňují bohatost, kvalitu, pestrost a rozsah komunikačních dovedností. Již v první třídě se v slabikářích setkávají romští žáci s pojmy, které jsou jim významově neznámé (Kaleja, 2011). Jako ukázka poslouží část průzkumu realizovaného v kladenské základní škole. Do průzkumu byly použity pojmy, které se běžně vyskytují v čítankách a učebnicích pro první třídu, a jejich neznalostí je tedy zásadně narušeno pochopení textu a znemožněna úspěšná práce s textem.

Tabulka č. 1 Porozumění významu pojmů (Kol. autorů, 2013)

Pojmy	Soc. znevýhodněný romský žák	Majoritní žák bez znevýhodnění
Dudek	Miminko, pořád sedí, hraje na píšťalu, nejvíce nevím	Pták, dudá na dudy
Pole	Sází mouku, velký místo na trávě, brambory, sklízí kukuřici	Tam se pěstuje obilí, brambory, kukuřice, tam pouštíme draka
Lán	Lano, nevím	Velké pole, hodně veliký kus pole
Pašík	Pašák, pasta, nevím	Prase, malé prasátko
Mělčina	Mléko, zem, nevím	Tam stačíš, málo vody

Pro úspěšné vzdělávání je nutné formovat metody výuky tak, aby byly přitažlivé a přirozeně motivující. Aktivizační metody, které žáky do činnosti zapojí a stávají se tak sami aktivními tvůrci, jsou nejvhodnější variantou. U romských dětí převládá oblíbenost hudebních, tanečních a dramatických činností, které jsou spjaty s jejich s přirozeným talentem a vnitřní živostí. Je tedy více než vhodné na tuto skutečnost brát zřetel a zařazovat do výuky prostor pro dramatizaci, práci s hudebními nástroji apod. (Balvín, 2007).

5 Romové ve Vysokém Mýtě

5.1 Charakteristika Vysokého Mýta

Vysoké Mýto je jedním ze středně velkých měst pardubického kraje s přibližně 12 000 obyvateli. Občanská vybavenost je uspokojivá. Pracovní příležitosti nabízí především firma Iveco Czech Republic a. s (dříve Karosa. Město se snaží zajistit občanům sportovní a kulturní možnosti např. nedávnou rozsáhlou rekonstrukcí krytého bazénu a wellness centra, nebo pořádáním hudebních a kulturních akcí (bezplatný festival Týden hudby). V poslední několika letech město intenzivně revitalizuje veřejné prostory-parky, pěší třídu, okolí vlakové zastávky, v plánu je revitalizace parku, který je součástí historických hradeb a výstavba multifunkčního hřiště. Celkově se město snaží zvelebovat veřejné prostory. Přesto jsou zde tři vyloučené lokality bez větší pomoci města, z nichž jedna je v kritickém technickém stavu.

5.2 Vyloučené lokality ve Vysokém Mýtu

Lokalita ulice Husova

Kombinací dlouhodobé existence a řízeným stěhováním vznikla v ulici Husova nejvíce separovaná lokalita Vysokého Mýta. Majoritní obyvatelé města i sami Romové zde žijící o lokalitě hovoří jako o „Farmě“. Dva na sebe navazující bytové domy byly postaveny z bývalých kasáren. V roce 2002 proběhla rekonstrukce, při které byly byty 4. kategorie upraveny na byty 1. kategorie. Přesto obyvatelé bytů trápí plíseň a špatně těsnící okna, místy zatéká. Celkově je budova rozčleněna na 58 bytů (9x 1+1; 33x 2+1; 16x 3+1). Správou objektu je pověřena nezisková organizace Naděje. Lokalita se nachází na periferii města v blízkosti hlavního silničního tahu. Budova sousedí s novým obchodním domem a supermarketem. Za lokalitou začíná průmyslová zóna města. V okolí domu je značný silniční ruch. Odhadem zde žije 250 až 300 romských obyvatel. Podle průzkumu MPSV v letech 2005-2006 mělo 99% procent obyvatel této lokality pouze základní vzdělání, 93% je dlouhodobě nezaměstnaných. Mezi nejčastější zaměstnavatele patří Technické služby, Iveco Czech Republic a firma Dlažba Vysoké Mýto. Podle sociální pracovnice Ivety Fajglové se situace ani v posledních letech nemění. Lokalita nabízí omezený počet bytů a pro obyvatele není mnoho možností k odstěhování z této lokality.

Značný problém je zadlužování kvůli malé finanční gramotnosti a gamblerství. V menší míře pak prodej a užívání drog, lichva, organizovaná prostituce, alkoholismus, trestná činnost. (ESFR© 2005)

O těchto sociálně patologických jevech vypráví také René Giňa (2017), který dodnes v této lokalitě žije, ve své autobiografické knize s názvem *Byl jsem otrokem svých hříchů*. Po svých zkušenostech s výchovným ústavem a vězením se společně se svým otcem snaží dohlížet na řádné chování v této lokalitě.

Ulice Čapkovská

Činžovní dům se skládá z devíti bytů 1+0 se společným sociálním zařízením na chodbě a bytů 2+1. Objekt je po rekonstrukci a v dobrém stavu. Lokalita vznikla řízeným stěhováním, nachází se 5 minut pěšky od centra. Obyvatelé mají pouze základní vzdělání a je zde až 100% nezaměstnanost (ESFR© 2005).

Ulice Fibichova

Romská kurátorka Romana Vondřejcová hodnotí třetí vyloučenou lokalitu a situaci okolo ní jako velmi nešťastnou. Původní lokalita byla tvořena činžovním domem v ulici Čermákova, který obývalo několik romských rodin bez přístupu k vodě a kanalizaci. Statika domu byla narušena, hrozilo propadnutí střechy a město bylo nuceno nechat dům z bezpečnostních důvodů strhnout. Řízeným stěhováním byla vytvořena lokalita v ulici Fibichova. Tato ulice kolmo přiléhá k výše zmiňované ulici Čapkovského. Lokalita se skládá ze čtyř rodinných domů před rekonstrukcí a činžovního domu. Nájemníci (nejčastěji 5 osob) obývají jednu místnost. Kuchyň a sociální zázemí je společné. I tento dům je v dezolátním stavu a situace v této lokalitě dlouhodobě zoufalá. Starší generace je převážně negramotná, děti docházejí do speciální a praktické školy a terénní sociální práce zde nefungují.

6 Volný čas romských dětí a mládeže

6.1 Vymezení pojmu volný čas

Rozdělování času do dílčích částí nám napomáhá udržet řád. Přesné určení volného času je nelehké. Je na subjektivním pohledu každého jedince, co si pod pojmem volný čas představí. Podle Hofbauera (2004) volný čas můžeme charakterizovat jako část dne, kdy činnosti konáme svobodně dle svých zájmů a aktuálního rozpoložení. Hlavní funkcí volného času je odpočinek, zábava nebo osobní rozvoj. Náplň volného času může být velmi různorodá. Slepíčková (2005) definuje volný čas jako dobu, kdy neděláme nic z povinnosti k sobě či druhým, ale pouze ze své svobodné vůle. Činnost nám přináší radost a uspokojení a je tedy pouze na jedinci, zda ve volném čase bude věnovat přípravě na maratón nebo odpočívat v křesle u knihy.

V případě výběru volnočasových aktivit by rodiče měli umět aktivně naslouchat svým dětem, které o zálibách rády vypráví a dle toho vybírat možné varianty trávení času. Je nutné nezapomínat i na čas odpočinku, kdy se dítě může věnovat např. spontánní hře. Neplatí zde pravidlo: čím víc kroužků a aktivit, tím lépe je využit jeho volný čas (Bendl a kol. 2019).

Vedení dětí k aktivnímu trávení volného času je důležité podle Pávkové (1999) z několika důvodů. Aktivní volný čas zastává:

- Výchovnou a rozvojovou funkci: rozvoj schopností a získávání nových dovedností.
- Zdravotní funkci: tělesný a duševní rozvoj. Vedení k pohybu a relaxaci.
- Sociální funkci: rozvoj sociální obratnosti.
- Preventivní funkci: posilování sebevědomí a prevence rizikového chování.

6.2. Specifika volného času dětí a mládeže

V moderní době víme, že i volný čas dětí a mládeže si nese svoje specifické odlišnosti a nejedná se pouze o malého dospělého (Vyhnálková, 2013).

Význam náplně volného času dětí a mladistvých již mnohokrát byl a stále je předmětem zájmu rodičů, pedagogů, policie a jiných odborníků. Ze sociologického

a sociálně-psychologického výzkumu víme, že je nutné sledovat, jak činnosti přispívají k utváření mezilidských vztahů. Jedinec v rámci své socializace na základě svých zájmů přirozeně utváří formální i neformální skupiny. V období puberty narůstá význam vrstevnických skupin. Pokud rodiče, které neprojevují velký zájem o dítě, nejsou dobrým vzorem, nebo zanedbávají své rodičovské povinnosti a dítě vyrůstá v sociálně slabém prostředí, popřípadě v sociálně slabém prostředí s výskytem sociálně patologických jevů, panuje zde zvýšené nebezpečí, že se dostane pod vliv nežádoucí vrstevnické skupiny. Za nežádoucí vrstevnické skupiny označujeme ty, jejichž náplň času obsahuje vandalismus, závislostní chování, agresivitu, nežádoucí sexuální chování apod. Další silně ohroženou skupinou jsou děti na hraně průměrných až podprůměrných schopností (Pávková, 1999).

Základních rozdílů mezi volným časem dospělých, dětí a mladistvých je několik:

- Děti a mladiství mají zpravidla více volného času. Dochází až k nadbytku.
- Obsahově jsou aktivity dětí a mladistvých pestřejší a odvíjejí se od věku jedince.
- Volný čas i téměř dospělého samostatného jedince vyžaduje dohled, zájem a podporu (Pávková 2011).

Dle Vyhnálkové (2013) lze čas dětí a mládeže analogicky rozdělit na:

- Závazné povinnosti: část na vyučování.
- Rozšířené povinnosti: činnosti spojené se školou činnosti spojené s biologickou existencí činnosti související se společenskou existencí
- Oblast volného času: zájmová činnosti i nicnedělání

6.3 Volný čas romských dětí a mládeže ve Vysokém Mýtě

Kvalita a možnosti trávení volného času romských dětí se neodvíjí od sociálního statutu rodičů. Pokud jsou rodině zaměstnání a jejich finanční situace je příznivá, mohou děti využívat např. nespočet volnočasových kroužků v domově dětí mládeže, docházet do sportovního oddílu či umělecké školy. V případě, že rodina nedisponuje finančními prostředky a není schopna platit školné nebo potřebné vybavení, nabízí se možnosti bezplatného aktivního trávení volného času např. prostřednictvím nízkoprahových center.

Romské děti si volný čas vyplňují lehkými aktivitami, které nevyžadují soustředění a pevnou vůli. V největší oblibě jsou pohybové aktivity, zpěv, tanec, poslech hudby a také hraní na hudební nástroj. Sporty je baví, nemají ale vůli trénovat a věnovat se činnosti soustavně. Podobně je tomu u hudebních nástrojů a znalosti not (Dobšíková In Balvín 1997).

Ve Vysokém Mýtě působí několik organizací, které se zaměřují na volný čas dětí a mládeže. Ty z nich, které se zaměřují na děti ze sociálně slabého prostředí, se nacházejí v ulici Husova v blízkosti největší vyloučené lokality Vysokého Mýta, tzv. „*Farmy*“.

Výčet organizací, které pracují s dětmi a mladistvými v této lokalitě:

Šance pro tebe

Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, jejímž posláním je podporovat seberealizaci a tvořivost komunity. Rodinné centrum organizace se nachází přímo v budově lokality Husova.

EMKO Vysoké Mýto

Výše uvedené nízkoprahové zařízení pro děti a mládež nabízí klidné místo trávení volného času klientům ve věku 6-26 let. K dispozici je nabídka volnočasových aktivit (hra na nástroj, výtvarný kroužek, aj). V letních měsících zařízení pořádá sportovní odpoledne Hry bez hranic, Dívčí odpoledne, aj. tematická odpoledne. Rovněž zde mohou požádat o pomoc, nebo si jen tak popovídat. Maximální počet je třicet klientů v zařízení a minimálně dva vedoucí. Své služby nabízí formou terénní práce (SKP-CENTRUM, o.p.s. © 2017)

Terénní služby města Vysoké Mýto

Od roku 2003 zajišťuje město Vysoké Mýto terénní programy financované v rámci projektu „*Podpora integrace příslušníků sociálně vyloučených romských lokalit v Pardubickém kraji*“. Terénní práce nabízejí pomoc řešením problémů s bydlením, financemi, zaměstnaností, se vzděláváním a především s jednáním na úřadech a s institucemi. Tyto služby zajišťuje jeden vedoucí a jeden terénní pracovník (Město Vysoké Mýto © 2012 – 2021).

7 Občanské sdružení Šance pro Tebe

7.1 Charakteristika organizace

Šance pro Tebe je neziskovou organizací, působící v Pardubickém kraji. Jejím posláním je poskytování sociální a podpůrné služby lidem v nepříznivé sociální situaci, především svou činností se zaměřuje na práci s lidmi žijícími v komunitě.

Hlavní sídlo organizace se nachází v Chrudimi: Štěpánkova 92, Chrudim 537 01. Oddělená pracoviště nalezneme v Hrochově Týnci, Chrasti, Prachovicích, Heřmanově Městci a Vysokém Mýtě. Mezi činnosti organizace patří:

- Pomocné a podpůrné aktivity pro děti, mládež i dospělé, rodiny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením.
- Aktivační a motivační činnosti u takto ohrožených jedinců a skupin.
- Formální i neformální vzdělávání pro rozvoj komunity .
- Osvěta a preventivními programy.
- Pomoc s oddlužením.
- -Pomoc při ztrátě a hledání zaměstnání.
- Doprovod a komunikace s úřady.
- Základy finanční a právní gramotnosti.
- Předškolní příprava.
- Volnočasové aktivity (Výroční zpráva Šance pro Tebe z. s., 2019).

7.2 Historie organizace

Základy obecně prospěšné organizace Šance pro tebe byly položeny v 90. letech 20. století, kdy vznikla stejnojmenná nadace. Její činností byla práce s neorganizovanou mládeží a výměna mládeže s německým partnerem. Na základě zkušeností z Německa členové nadace iniciovali založení klubu pro společenské aktivity chrudimské mládeže. V roce 1994 vznikl za účelem provozování klubu spolek Mach. Po třech letech fungování spolku bylo otevřeno místo setkávání nazvané Agora. Nadace kromě svých hlavních aktivit také pořádala festival Yanderov pro začínající mladé hudebníky. V neposlední řadě spolupracovala při vzniku oddělení sociální prevence v tehdejším Okresním Úřadu Chrudim. V roce 1998 založili členové České asociace streetwork společně s několika aktivisty občanské sdružení Šance pro Tebe za účelem pokračování v aktivitách nadace a rozvíjení sociálně preventivní práce ve prospěch mladých lidí v regionu (Výroční zpráva Šance pro Tebe, 2013).

V letech 1999-2001 sdružení pokračovalo ve spolupráci se spolkem Mach a společně založili Nízkoprahový klub Koloběžka. V roce 2002 přebrala organizace zodpovědnost za realizaci projektu terénní práce v obci Prachovice. Ve stejném roce se Šance pro Tebe z.s. zapojila do programu Evropské dobrovolné služby (dnešní Evropský sbor solidarity). V roce 2003 došlo k profesionalizaci organizace – zaměstnávala 5 stálých pracovníků. Pokračoval rozvoj nízkoprahového klubu spolu se změnou názvu, z Koloběžky se stal Futur. V Prachovicích otevřela Šance pro Tebe z.s. ve spolupráci s městem skatepark, v jehož areálu začala také vykonávat kontaktní práci. Organizace se sloučila se spolkem Mach a přebrala všechny aktivity spojené s klubem Angora. V témže roce se stala členem České asociace streetwork (Výroční zpráva Šance pro Tebe, z.s. , 2013).

V roce 2005 se počet stálých zaměstnanců zvýšil na 9. Finanční obrat se zvýšil na 3,5 milionu korun. Byl zahájen přechod na dvoustupňový systém řízení – výkonné vedení a práce na programech. V tomto roce organizace získává první prostředky z fondů Evropské unie. V tomto roce také Šance pro tebe zorganizovala jubilejní desátý ročník festivalu Yanderov. V roce 2006 se organizace nadále rozvíjela a rozšiřovala svou působnost. Zaměstnala další dva pracovníky, celkově jich bylo 11. Obrat znovu narostl, tentokrát do výše necelých 5 miliónů korun. Díky pokračování v čerpání globálního grantu se sdružení programově a personálně stabilizovalo. Byl vypracován strategický plán rozvoje organizace až do roku 2010. Byly ustanovené tři jasně profilované typy programů – sociální, aktivační a komunitní. V rámci aktivačních programů vzniká záměr na zřízení nízkoprahového centra pro děti a mládež Agora a Produkční centrum volnočasových a zájmových aktivit. S podporou nadace

Vodafone ČR začala rekonstrukce centra Agora. Šance pro tebe poprvé organizovala filmový festival Jeden svět. Organizace hostila mezinárodní projekt výměny mládeže s názvem Respectmehow I am. (Výroční zpráva Šance pro Tebe,z.s , 2007)

V roce 2007 počet zaměstnanců Šance pro Tebe, z.s. vzrostl na 15. V roce 2011 došlo k větší obměně týmu, několik programů bylo sloučeno a vniká nový Sociální program pro rodinu. V roce 2012 se organizaci podařilo díky víceletému financování vytvořit vizi na následující 4 roky. Hlavním tématem je problematika sociálního vyloučení a obtížná životní situace. Roky 2015 až 2017 proběhly ve znamení prevence, které se organizace věnovala v centru volnočasových aktivit i ve školách pardubického kraje. V roce 2018 začala organizace Šance pro Tebe pracovat ve Vysokém Mýtě, kde započala rekonstrukce prostor pro vznik nového rodinného centra přímo v lokalitě (Výroční zpráva Šance pro Tebe, 2019).

Rok 2020 přinesl novou nestandardní situaci v podobě koronavirové krize. Organizace se naplno věnovala opatřením ochranných pomůcek, technického vybavení a doučování, aby napomohla největšímu počtu lidí v této těžké životní.

7.3 Financování organizace

Šance pro Tebe z. s. je nevládní nezisková organizace. Finanční prostředky pro svou činnost získává prostřednictvím četných projektů, které organizace vytváří a využívá různých dotačních programů. Pro činnost organizace jsou zásadní granty od Pardubického kraje, jehož finanční podpora opakovaně tvoří největší část příjmů. Dále organizace využívá veřejných zdrojů financování, jako jsou například *Evropský sociální fond EU, Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Fondy EHP a Norska*. Činnost finančně podporuje také některá konkrétní města, v nichž organizace působí – tedy Chrudim, Vysoké Mýto a další. Využívány jsou také nadační fondy např. *Nadace partnerství, Albert, Agrofert, Vodafone, ADRA, Nadace dětem Terezy Maxové*. Část prostředků tvoří sponzorské dary firem a soukromých osob.

Celkové náklady organizace za rok 2019 činily 12 909 000. Roční výnos dosáhl 12 944 000, celkový roční zisk organizace byl 85 000. (Výroční zpráva Šance pro Tebe z.s. , 2019).

7.4 Projekty organizace

Organizace má za dobu svého působení značné zkušenosti s žádostmi o granty, díky kterým realizovala řadu projektů. Konkrétně z lokality Vysoké Mýto lze uvést několik příkladů:

Od roku 2018 probíhá výstavba rodinného centra, které bude uzpůsobené k všestrannému využití podobně jako Dům Agora v Chrudimi. Rodinné centrum by mělo být příjemné místo pro setkávání lidí, realizaci volnočasových aktivit pro děti, mládež i dospělé. Prostor by měl nabízet také klidné útočiště pro bohoslužby. Vzdělávací aktivity v tomto centru finančně podporuje PEPCO Czech Republic s.r.o. a Vysoké Mýto (Šance pro Tebe © 2017).

Projekt „*Zlepšení životních podmínek Romů Vysokomytska*“ financovaný Úřadem vlády částkou 462 739 Kč probíhá od roku 2018. Cílovou skupinou tohoto projektu jsou děti v předškolním věku. Náplní je kompenzace nedostatků způsobených nepodnětným prostředím a sociálním vyloučením. Současně se projekt snaží naučit rodiče, jak pomáhat svým dětem s přípravou na vyučování a rovněž jim vštípit důležitost vzdělání a domácí přípravy a tím podpořit úspěšný start povinné školní docházky jejich potomků (Šance pro Tebe © 2017).

Projekt s názvem „*Rychlá pomoc*“ ve spolupráci s Nadací České spořitelny měl za cíl pomoci rodinám s domácím vyučováním v době nouzového stavu. Pomoc byla realizovaná pro děti ve věku 3-6 a 7-10 formou dětského klubu, který pomáhal s plněním školních úkolů a porozumění učivu (Šance pro Tebe © 2017).

Z projektů s širší působností můžeme jmenovat „*Dejme šanci pracovat*“, jenž má být realizován 1. 9. 2018 – 31. 8. 2021. Jeho cílem je zřídit tréninková pracovní místa. Projekt vznikl z finančních prostředků Operačního programu Zaměstnanost Evropských strukturálních fondů prostřednictvím MAS Chrudimsko (Šance pro Tebe © 2017)

„*Předškolní příprava a včasná péče na Chrudimsku a ve Vysokém Mýtě*“ je projekt zaměřený na zkvalitnění předškolní přípravy dětí, práce s rodiči a příprava na vstup do ZŠ. Realizace projektu byla podpořena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci Podpory integrace romské menšiny v roce 2020 (Šance pro Tebe © 2017)

8 Popis projektu

Návrh tohoto projektu je vytvořen pro rodinné centrum ve vyloučené lokalitě Husova ve Vysokém Mýtě. Rodinné centrum nabízí dopolední předškolku pro děti, které z rozhodnutí rodičů, či vlivem tíživé finanční situace, nedocházejí do běžné mateřské školy. Děti se učí základním znalostem a dovednostem potřebným pro vstup na ZŠ. Do rodinného centra pravidelně dochází logoped a psycholog, který pracuje s dětmi i rodiči.

Přes veškeré snahy organizace nelze v rodinném centru zřídit Nízkoprahový klub, protože již funguje v SKP-centru nedaleko vyloučené lokality. Z tohoto důvodu se rodinné centrum věnuje dětem především formou doučovacích a volnočasových kroužků. Rozmanitost aktivit pro daný rok se odvíjí z potřeb obyvatel lokality a získaných grantů. Od roku 2020 probíhá doučování matematiky, českého a anglického jazyka dětí prvního stupně 6-12 let, dále kurz vaření, šití a sborového zpěvu (několikrát do roka dojíždí i Ida Kellarová).

Projekt turisticko-přírodovědného kroužku je zájmová aktivita, která zahrnuje vzdělávací, rekreační, pohybové i preventivní aktivity. V kombinaci s ostatními výše zmiňovanými kroužky tvoří plnohodnotné vzdělávací zázemí kopírující vzdělávací plány první třídy ZŠ Jiráskova a slouží tak i jako domácí příprava. Na rozdíl od klasického doučování je zde větší prostor pro hru, vlastní rozhodování a dobrovolnost.

8.1 Předmět projektu

Předmětem projektu je návrh volnočasového kroužku pro děti ve věku 6-8 let, který se zaměřuje na pozitivní ovlivňování vztahu k přírodě. Aktivity kroužku jsou plánovány tak, aby se účastníci s živočichy, rostlinami a dalšími přírodninami setkávali v jejich přirozeném biotopu. V kroužku budou využívány tradiční výukové metody (slovní a názorně demonstrační) i aktivizační a badatelské metody, které hravou formou podněcuje zvědavost a touhu po dalším poznání. Přirozeně podnětné prostředí přírody nabízí nespočet možností ke zkoumání světa kolem nás se zapojením všech našich smyslů. Časová dotace kroužku nabízí dostatek času pro získávání informací, pokládání otázek, pozorování, porovnávání, ověřování domněnek i diskuzi k závěrům. Pro tyto účely budou k dispozici jednoduché nástroje jako např. lupa, metr, provázek, váha, aj.

8.2 Cíl projektu

Hlavním cílem projektu je rozvoj citlivosti k přírodě a pozitivní ovlivnění vztahu k životnímu prostředí a jeho vnímání, osvojení základních poznatků a rozvoj přírodovědné slovní zásoby, rovněž také získání širších znalostí o krajině, fauně a flóře Vysokomýtska a České republiky.

Dílčí cíle projektu:

- Seznámení se s okolím a lidmi mimo vyloučenou lokalitu.
- Rozvoj slovní zásoby a vyjadřovacích schopností.
- Osvojení pozitivních vzorců chování a bezpečného jednání ve vztahu k přírodě.
- Osvojování si jednoduchých metod práce.
- Dovednost pracovat s jednoduchými nástroji a měřidly.

Příklady konkrétních cílů v jednotlivých tematických setkáních, které jsou od účastníků očekávány.

Kognitivní cíle:

- Dokáže samostatně uspořádat životní cyklus žáby.
- Stručně charakterizujte přírodní podmínky jednotlivých biotopů a vyjmenuje alespoň tři jeho představitele.

Afektivní cíle:

- Uvědomuje si důležitost přírody a její ochrany. Sám se aktivně podílí na zmírnění jejího znečištění.
- Vnímá negativní dopady návykových látek a špatného životního stylu.

Psychomotorické cíle:

- Dle předlohy dokáže vytvořit dekoraci z přírodnin.
- Za pomoci dospělé osoby dokáže ošetřit drobné poranění.

8.3 Potřebnost projektu

Organizace Šance pro tebe ve Vysokém Mýtě od roku 2018 realizuje projekt zaměřený na předškolní přípravu sociálně znevýhodněných romských dětí s aktivizací a motivací rodičů k zapojení do domácí přípravy. Reagovala tím na slabou docházku dětí do

MŠ, přetrvávající absenci přípravných tříd na ZŠ a vysokou školní neúspěšnost dětí z lokality Husova. Turisticko-přírodovědný kroužek navazuje na tuto předškolní přípravu a svojí náplní se snaží o další rozšiřování znalostí z přírodovědné oblasti.

U dětí z této lokality převládá negativní vztah k učení. Především ve vyšších ročnících je odpor ke školním povinnostem značný. I přes snahy předškolního vzdělávání v MŠ i předškolky v rodinném centru nedosahují děti z této komunity stejných zkušeností a znalostí jako děti žijící mimo lokalitu. Děti docházející do ZŠ Jiráskova tak často selhávají na banálních úkolech, např. popis oblíbeného místa. Značný problém představuje práce se slovy a sluchové vnímání. Děti tak zažívají opakující se neúspěch a odpor k učení a škole jako celku se prohlubuje. Situace se příliš neliší ani u dětí docházejících do Speciální základní školy Vysoké Mýto, kde se také často setkávají s vysokou absencí ve výuce a slabou domácí přípravou.

Snaha toho kroužku je shodná s dílčí snahou organizace Šance pro Tebe, které vychází z dlouholeté zkušenosti sociálních a terénních pracovníků, kteří pracují s dětmi, dospělými i celkovou komunitou v sociálně znevýhodněných lokalitách. Jedná se především o vytváření bezpečného a stabilního zázemí, motivaci, pomoc, podporu a snahu o rovné šance ve vzdělávání a možnost úspěšného začlenění do společnosti.

Volný čas dětí i dospělých se odehrává uvnitř komunity, popřípadě na ulici bez kvalitních podnětů s aktivitami pasivního rázu jako posedávání, sledování sociálních sítí na mobilním telefonu a společné hovory s vrstevníky. Rodiče dětem volný čas neorganizují a kontrola je minimální. Kombinací mnoha faktorů, mezi něž patří i nevhodné využívání volného času, se u dětí a mladistvých z lokality Husova objevuje i vyšší míra rizikového chování. Organizace se snaží vytvářet atraktivní náplň, kterou by mohly děti ve svém volném čase využívat. Tyto možnosti by měl obohatit i tento volnočasový kroužek, který navazuje a rozvíjí oblíbené výlety do přírody (dříve probíhaly nahodile pod vedením dobrovolníka) a který podporuje pozitivní vnímání sebe sama, vytváří bezpečný prostor, ve kterém dítě může zažít pocit úspěchu a objevuje nové možnosti, jakým způsobem lze trávit volný čas.

8.4 Metody práce

Protože je v kroužku kladen důraz na aktivní zapojení a prožitek z učení, rozvoj kognitivních funkcí a odklon od stereotypu, je tomu uzpůsoben i výběr metod. Malý počet

účastníků (max. 10) umožňuje individuální přístup a lepší dostupnost k prezentovaným materiálům. Zároveň se počet hodí pro práci v kolektivu i v menších skupinkách.

Vedoucí kroužku nejedná direktivně, ale nabízí možnosti a jde sám příkladem k činnostem. V romské rodině se po generace užívá nedirektivní způsob výchovy. Děti nejsou řízeny příkazy a vyrůstají s živelným elánem (Davidová, 2004). Je tedy nutné způsob motivace, vedení aktivit a metody volit s ohledem i na tuto skutečnost a efektivně ji situačně přizpůsobit.

Příklady metod a konkrétní činnosti

- Badatelská metoda (Ptačí průzkumník).
- Didaktické hry (Problémové úlohy: Kde má ježek domeček).
- Heuristická metoda (Pojmová mapa: grafické znázornění farmy).
- Dramatizace (Dramatické ztvárnění zvířat: V lese to dnes žije).
- Experimentální výzkum (Experiment: Nešálí mě smysly?).
- Animace.
- Rytmické hry (Zvířecí bál).
- Pohybové hry (Chodí sysel okolo).
- Výtvarné metody (Land art – obraz z barevného listí).
- Relaxační metody (Odpočinek: poslech zvuků přírody).

Setkání jsou dělena do fází, která na sebe systematicky navazují. V případě potřeby lze délku činností přizpůsobit situaci a naladění, nebo zcela vypustit. V běžném případě za sebou činnosti půjdou ve sledu:

- úvodní uvítací aktivita
- tematická aktivita zaměřena na kognici
- odpočinek

- tematická aktivita zaměřená na pohyb, kreativitu
- relaxace
- shrnutí
- zpětná vazba a rozloučení

8.5 Průběh roku

Kroužek bude realizován jednou týdně po čas školního roku. Setkání bude probíhat ve čtvrtek 120 min. Krátký úvod a výběr pomůcek bude probíhat v prostorách rodinného centra. Poté bude následovat procházka Vysokým Mýtem a jeho okolím, během níž budou účastníci samostatně, skupinově i hromadně plnit kognitivní, pohybové, hudební, aj. úkoly. Místa procházky budou vybírány dle potřeb daného tématu tak, aby účastníky prakticky seznamovala s biotopy, o kterých aktuálně hovoříme a pobízela jejich fantazii, chuť ke zkoumání a vytváření otázek. Pro naše potřeby budou dostačující městské parky, kaštanová alej, přílehlý smíšený les, řeka Loučná a rybník Chobot (nejvzdálenější cíl procházek). Kroužek se řídí heslem: cesta je cíl a klade důraz na zážitky, pozorování a bádání v přirozeném prostředí. Během každé procházky budou k dispozici lupy, metr, látkové pytlíky pro sběr přírodnin apod. Důležitou součástí procházek je prožitek a vnímání přírody s využitím co nejvíce smyslů. Prostor je ponechán i pro hru a relaxaci. Na vhodných místech mohou být zařazena dechová cvičení, pomalé cviky na protažení těla a odpočinek na dece, při němž budou účastníci naslouchat zvukům přírody či vyprávěnému/předčítanému příběhu. V případě nepříznivého počasí by setkání probíhalo v Rodinném centru, kde je možné hovořit o daných tématech, promítnout video, hrát deskové, pohybové, postřehové aj. hry. Náplň může být také práce na projektu, nebo jiná tvořivá činnost.

V obou případech je náplň humanisticky orientovaná a koncipována tak, aby komplexní, aktivní a hravou formou rozvíjela kognitivní, afektivní i psychomotorické dovednosti jedince, a to s ohledem na jeho individuální potřeby. A to vše v příjemném prostředí podporující rozvoj sebedůvěry a seberealizace. Současně má kroužek vytvářet prostor k otázkám a společnému hledání řešení pomocí kreativních metod a postupů a jejich ověřování v praxi.

Zároveň je možná účast na soutěžích a projektech s přírodovědnou tematikou, které uskutečňují např. Národní parky ČR, Lesy České republiky, Mladí ochránci přírody apod.

Výlety

V průběhu roku jsou zařazeny 4 tematické výlety, které slouží k poznání problematiky (např. ochranu lesa a lesní zvěře) z jiného úhlu, rozsáhleji a s prožitkem. Hlavním přínosem je možnost setkání s faunou, flórou a prostředím mimo lokalitu. Výlety jsou vybírány podle nabídky, vzdálenosti (max. 35 km) a dostupnosti hromadnou dopravou (organizace má k dispozici mikrobus, během výletů chceme dětem umožnit zážitky spojené s cestováním hromadnou dopravou, odbourávat strach z běžných činností mimo lokalitu a dosaženými úspěchy pozitivně ovlivňovat sebevědomí). Oběd, drobnou svačinu a nápoj v těchto případech zajišťuje organizace z peněz získaných během sbírek při festivalech, např. Loutkařská Chrudim.

Výlet č. 1

- Záchraná stanice a ekocentrum Pasíčka, Proseč.
- Přírodní rezervace-skální město Toulovcovy Maštale .
- Obora s jeleny a daňky Nové Hrady.

Termín uskutečnění: čtvrtek 28. 10. 2021 (podzimní prázdniny) Sraz v dopoledních hodinách na dvoře vyloučené lokality. Návrat do 17 hod.

Kapacita: 2 vedoucí, 10 dětí s předem odevzdaným písemným souhlasem rodičů a kartičkou zdravotní pojišťovny.

Přínos:

- Prohloubení znalostí a názorné ukázky fauny a flóry české krajiny.
- Možnost spatřit noční, plaché a těžko pozorovatelné druhy zvířat.
- Seznámení s ochranou lesa a živočichů, s péčí o poraněnou zvěř a s náplní práce záchranářů a veterinářů.

- Poznání nového prostředí. Budování vztahu k aktivnímu trávení volného času v přírodě a psychohygienu.

Názorné doplnění tématu Les a proč ho chránit, Obyvatelé lesa, Řádné chování v přírodě.

Popis: K záchranné stanici Pasíčka vede naučná stezka „*Stromy*“, při jejím procházení se pokusíme v okolní krajině najít živé stromy, které jsou na naučných cedulích vyobrazeny. Ve stanici čeká účastníky interaktivní přednáška o životě a ochraně zvěře žijící ve volné přírodě s názvem „Žijí tu také“. Poté prohlídka areálu záchranné stanice a ekocentra Pasíčka, která obsahuje budovu ekocentra, venkovní výběhy zvířat, geopark, síť vodních ploch a mokřad. K zachráněným zvířatům, která lze v areálu stanice vidět, patří např: rys ostrovid, prase divoké, výr velký, liška obecná, krkavec velký, pes mývalovitý, čáp černý, veverka obecná a další. (Záchranná stanice Pasíčka) Během návštěvy areálu je plánovaný rozhod s možností volného pohybu na hřišti i mezi voliérymi zvířat.

Dále se autobusem přesuneme do 2 km vzdáleného Boru u Skutče. Odtud po červené turistické značce k Dudychově jeskyni a Toulouvcovým maštálím. Skalní město tvoří malý skalní labyrint s přírodními schody, myší dírou a dalšími zákoutími. Bude na dobrovolnosti dětí, jak hluboce budou chtít labyrint (s doprovodem) prozkoumat. Lesní cestou se skalními útvary se dostaneme do Nových Hradů. V centru stojí dominanta vesnice, již je rokokový zámek výrazné barvy i velikosti s rozsáhlými zahradami, kde děti budou moci zhlédnout a prozkoumat zahradu anglickou květinovou, bílou, zeleninovou, aj. V přírodním labyrintu si mohou vyzkoušet svoji schopnost orientace v prostoru. Okraj vesnice lemují jelení a dančí obory čítající tisíce kusů, zvířata jsou zvyklá na přítomnost lidí, nechají se nakrmit i pohladit. Naše poslední zastávka by byla právě zde.

Více informací o jednotlivých lokalitách lze nalézt na internetových stránkách:

<https://www.mastale.cz>

<https://www.nove-hrady.cz>

Výlet č. 2

- Mini-zoo zámeckého parku Častolovice

Termín uskutečnění: čtvrtek 17. 11. 2021, v případě ředitelského volna v pátek 18. 11. 2021 bude uskutečněn v pátek. Sraz v dopoledních hodinách na dvoře vyloučené lokality. Návrat do 17 hod.

Kapacita: 2 vedoucí, 10 dětí s předem odevzdaným písemným souhlasem rodičů a kartičkou zdravotní pojišťovny.

Přínos:

- Setkání s domácími a lesními zvířaty v těsné blízkosti.
- Pozorování skutečného vzhledu zvířat a jejich velikosti.
- Vytváření pozitivního vztahu k přírodě.
- Doplnění informací o jednotlivých zvířatech.

Rozšíření témat Obyvatelé lesa, Obyvatelé polí a luk.

Popis: Náplní tohoto výletu je pocházka oblíbenou mini-zoo, jelení oborou a zámeckým parkem. Mini-zoo umožňuje kontakt a krmení zvířat (lze zakoupit u vstupu). Některé druhy se pohybují volně po areálu. K vidění je mnoho zvířat od drobných morčat, bažantů a papoušků, přes poníky a osly až po lamy, pštrosy a bílé daňky.

- **Záchranná mise**

Motivace: Dostala se k nám informace, že jsou některá zdejší zvířata v ohrožení. Pytláci se chystají ukrást několik druhů, nevíme ale přesně, které to jsou. Hraběnka Diana nám předala tyto obálky s prosbou o pomoc. Podaří se nám najít a tím ochránit všechna zvířata?

Postup: Před vstupem dostane každé dítě obálku se 3 indiciemi hledaného zvířete (otisk nohy, informace -váha, výška, výskyt a fotografie zobrazující část těla). Každé dítě během prohlídky hledá své zvíře.

Na závěr společné reflexe. Jaké zvíře bylo na nalezení snadné a které naopak, je tu podobné zvíře se kterým by šlo hledané nechtíc zaměnit? Je mezi zvířaty nějaká souvislost?

Poté si společně ještě jednou projdeme a prohlédneme zvířata v celém areálu.

Po prohlídce výběhů bude zbývajícím časoprostorem pro svačinu, odpočinek a hry a povídání v zámeckém parku.

Hry typu: „Jaké jsem zvíře (ano, ne)?“ „Kdo první odpoví.“ Honičky.

Více informací lze nalézt na internetových stránkách:

<https://www.zamek-castolovice.cz/>

Výlet č. 2

- Natura park Pardubice
- Zámecký park Pardubice

Termín uskutečnění: v období jarních prázdnin pro okres Pardubice (28. 2.- 6. 3. 2022), sraz v dopoledních hodinách na dvoře lokality s návratem okolo 16 hod.

Kapacita: 2 vedoucí, 10 dětí s předem odevzdaným písemným souhlasem rodičů a kartičkou zdravotní pojišťovny.

Přínos:

- Možnost pracovat s digitálním mikroskopem. Pozorování vzorků, např. vzorek vody a drobných vodních živočichů, plísni, část těla hmyzu, aj.
- Seznámení s rozmanitostí hmyzu za pomoci rozsáhlé sbírky, s modely v nadživotní velikosti, s interaktivními hrami, skládačkami a úkoly.
- Experimenty s vodou a její silou – jak vzniká říční rameno, jak funguje mlýnské kolo, vodní přehrada, a jak se může dále využívat voda (venkovní pohyblivé modely).

Doplnění témat: Hmyz, Voda, Vody a mokřady,

Popis: První částí programu povedou lektori Natura parku. Pod jejich vedením budou děti aktivně poznávat hmyzí svět seznamovat se s prací s mikroskopem.

Dále je pro tuto návštěvu plánováno zapůjčení samoobslužné sady s úkoly na téma vodní hospodářství a ochrana vody. Ve venkovním areálu bude skupina čerpat informace z ilustrovaných a pohyblivých panelů, plnit úkoly a využívat pohyblivé dřevěné modely s vodou, které ji seznámí s vodním hospodářstvím, čištěním a ochranou vody. Modely jsou variabilní a obsahují sadu pomůcek (mlýnské kolo, vesnici, vodní překážky, aj.) Názorně ukazují, jak si voda vždycky cestu najde a jakou sílu dokáže mít (Rozsáhlý model např. ukazuje, změny krajiny spojené s vybudováním a protržením vodní přehrad). Součástí je také možnost využít bosou, hmatovou, sluchovou, aj. stezku, a volný vstup do přízemního patra budovy, kde se nachází terária zvířat, tematické informační plakáty, mapy, měřidla, logické hry, skládačky a jiné výukové materiály. (Ekocentrum PALETA © 2015). Procházka historickým centrem krajského města Pardubice končí v zámeckém parku, který je doplněn naučnou stezkou, ohradou s domácím skotem.a volně se pohybujícími pávi.

Více informací o jednotlivých lokalitách lze nalézt na internetových stránkách:

<http://www.natura-park.cz/>

<https://www.vcm.cz/>

Výlet č. 4

Přírodovědné muzeum a zámecký areál Doudleby nad Orlicí

Termín uskutečnění: pátek 15. 4. 2022 (Velký pátek). Sraz v dopoledních hodinách na dvoře vyloučené lokality. Návrat do 16 hod.

Kapacita: 2 vedoucí, 10 dětí s předem odevzdaným písemným souhlasem rodičů a kartičkou zdravotní pojišťovny.

Přínos:

- Setkání s domácími zvířaty s možností vyzkoušet dojení kozy.
- Rozšíření informací o myslivost, těžbě a ochraně lese.
- Seznámení s polním hospodářstvím, ekologickým pěstováním, ochranou půdy a využitím zvířat na statku a poli.

Ukázky doplňují témata: Práce myslivce, Obyvatelé lesa, Obyvatelé polí a luk, Hmyz, Ptáci, Rostliny a Domácí zvířata.

Popis: Prohlídka začíná opakováním u velkoplošného diorama vyobrazující lesní ekosystém, jeho živočichy a dřeviny (Rovněž, ale expozice nabízí k vidění druhy, které nebylo v předchozích výletech možné spatřit). Skupina si prohlédne a vyzkouší předměty spojené s myslivostí a pytláctvím. V části, popisující život na statku (především v dobách minulých) je možné vyzkoušet práci s kolovratem, máselnicí, tkacím strojem. Zjistit, jak těžký je koňský chomout, nebo kolik peří získáme z jedné husy a kolik je zapotřebí na jeden polštář. Ukázky seznamují s principy skromného hospodaření, ve kterém se vše využije a nic nesmí přijít nazmar. V sekci o polním hospodářství se budeme věnovat tématu kompostování, hnojení a ochraně půdy.

Dvůr vyobrazující babiččin dvoreček je domovem domácích zvířat, která byla po generace typická pro venkovský statek. K vidění jsou se zde s husy, kachny, králíci, krávy, ovce apod. Všechna zvířata je možné si zblízka prohlédnout, pohladit, nakrmit a napojit. Rovněž je zde možnost vyzkoušet si dojení kozy.

Rozsáhlý park nabízí prostor pro hry a odpočinek. Vhodný pro pohybové hry, ke kterým patří tematicky laděné honičky v různých variantách. Hry na rychlost-přenášení předmětů z místa na místo. Fyzickou zdatnost a koordinaci-tlačení "trakaře (vzpor ležmo, kamarád ho chytí za nohy a tlačí). Hledačky v prostoru, či kognitivní hry na dece např. Jaké jsem zvíře? (hadač si drží na čele kartu, jejíž obsah nezná a musí jej zjistit pouze za pomoci otázek, na které ostatní odpovídají formou ano/ne).

9 Technické řešení projektu

9.1 Personální zajištění

Počet zaměstnanců v rodinném centru se dle slov S. Krajsrlíkové (viz.příloha č. 1) odvíjí od počtu aktuálně realizovaných projektů a jejich personálního obsazení. Organizace se snaží, aby v rodinném centru byli stabilně dva zaměstnanci na pozici kontaktní pracovník s dětmi a mládeží, kteří splňují požadavky na odborné vzdělání dle zákona 108/2006 o sociálních službách, nebo dle školského zákona č.563/2004 Sb. a jeden sociální pracovník pro možnost poradenství a terénní práci.

Náplň práce je základní sociální poradenství, vedení dokumentace uživatelů služby, spolupráce při tvorbě preventivních aktivit, workshopů atd., spolupráce na zvyšování kvality služby, vedení pravidelné volnočasové aktivity. Vedle stálých zaměstnanců využívá Šance pro Tebe z.s. k realizaci svých cílů také dobrovolníky.

9.2 Preventivní složka

Děti a mladiství ze sociálně vyloučených lokalit jsou jednou z rizikových skupin, která je náchylná k sociálně patologickému chování. Bez možnosti smysluplného trávení volného času a seberealizace, narůstá pravděpodobnost užívání omamných látek, rizikového sexuálního chování, vandalismu atd. (Hájek a kol. 2011).

Součástí tohoto projektu je společně s vytvářením pozitivního vztahu k přírodě i budování sebevědomí a sebelásky, orientace ke zdravému životnímu stylu a rozvoj psychosociálních dovedností.

Kroužek se snaží do své náplně maximálně zahrnout rekreační složku, která napomáhá odbourat jednostrannou zátěž organismu, ke které dochází při vyučování. Do této rekreační složky zahrnujeme činnosti jako turistika, sportovně pohybové aktivity a odpočinek v přírodě. Během procházek po okolí máme k dispozici dostatek času i prostoru pro pohybové, úkolové, pátrací pohybové, aj. hry i odpočinek.

V rámci kroužku se účastníci učí metody psychohygieny, která posiluje odolnost vůči negativním vlivům, má blahodárny vliv na duševní pohodu, odbourává stres, a zvyšuje pracovní výkonnost.

9.3 Charakteristika současného stavu a plánovaného stavu

Nabídka volnočasových aktivit pro romské děti v této lokalitě je stále poměrně omezená. Rodiče svým dětem zpravidla volný čas nevyplňují. Mladší děti mohou využívat pouze nabídku základní školy a Rodinného centra (rodiče nechtějí, aby se děti pohybovaly mimo lokalitu bez dozoru). Na kroužky ve středisku volného času rodiče nemají finanční prostředky Organizace Šance pro Tebe z.s. se v této lokalitě se svými aktivitami a podpůrnými činnostmi angažuje již několik let, především ředitelka organizace Sofie Dvořáková se těší mezi obyvateli velké oblibě, a probíhá zde dobrá spolupráce. Rodinné centrum byl další krok, jak pomoci rozvoji v této lokalitě.

Dle slov pracovnice rodinného centra Sabiny Kajsrlíkové (rozhovor z 22.10.2020) do rodinného centra dochází pravidelně v dopoledních hodinách, kdy je realizována předškolka: 6 dětí a v odpoledních hodinách přibližně 30 dětí ve věku 6-12 let. Odpolední náplň tvoří individuální doučování převážně matematiky, češtiny a angličtiny, dále kroužek vaření a šití. V průběhu dne také pomáhají dospělým obyvatelům lokality s administrativními úkony a problémy se kterými se na organizaci obrátí. V současné době vykonávají činnosti v rodinném centru tři zaměstnanci a dva dobrovolníci. Kvůli dlouhodobému podstavu v této lokalitě neprobíhá terénní práce.

Organizace má zájem aktivitami systematicky rozvíjet a podporovat děti v lokalitě ke školním a následně životním úspěchům, zlepšit jejich konkurenceschopnost a pomoci vytvořit rovné podmínky a příležitosti i dětem ze sociálně znevýhodněné prostředí.

Plánovaný stav:

Po absolvování ročního kroužku je od účastníků očekáváno vnímání přírody jako živého proměnlivého celku, jehož jsou součástí.

Od projektu je očekáváno nabytí kognitivních znalostí a dovedností v přírodovědné oblasti, přiměřené k věku cílové skupiny. Od účastníků se očekává schopnost zjednodušeného charakterizování zkoumaných biotopů a jejich nejznámějších zástupců fauny a flóry, popsání základních částí a funkcí lidského těla, vyjmenování tří základních pilířů zdravého životního stylu a jejich aktivní provozování (min. pohybové aktivity a relaxace v přírodě). Své praktické zkušenosti využívají k plnění úkolů a obratně používají jednoduchá měřidla a nástroje.

Cílenou motivací očekáváme zvýšenou četnost pohybových her a aktivit. V kombinaci s dalšími aktivitami organizace je dětem v lokalitě Husova nabízena možnost pestrého

a kvalitního trávení volného času, který může zmírnit rizikové chování. V kombinaci s doučováním nebo využíváním dalších kroužků zaměřených na vzdělávání a domácí přípravu, očekáváme u jedince dosažení výrazně lepších výsledků ve vyučování.

9.4 Materiální vybavení

Centrum disponuje třemi místnostmi s kuchyní, prostor je přizpůsoben práci s dětmi a k dispozici jsou zde velké stoly i dostatečný volný prostor pro hry, protažení a jiné činnosti na koberec. Technické vybavení je na velmi dobré úrovni. K dispozici je pro děti 9 notebooků s příslušenstvím a přenosný diaproyektor, které organizace dostala od firmy Foxconn. Dále je zde k dispozici multifunkční tiskárna a v celém prostoru centra je Wi-Fi připojení.

Rodinné centrum v tuto chvíli díky grantům „*Zlepšení životních podmínek Romů Vysokomýtska*“ financovaný Úřadem vlády a „*Rychlá pomoc*“ ve spolupráci s Nadací České spořitelny a další, disponuje kvalitním vybavením a mnoha pomůckami. Pro přírodovědný kroužek je vybavení dostačující, není nutné k fungování kroužku zakoupit další.

Z vybavení budou využívány především:

- Knihy, vzdělávací karty a grafomotorické listy s přírodovědnou tematikou.
- Stolní hry se zvířecími motivy např. Double, pexeso, pexetrio, loto .
- Výtvarné potřeby .
- Sada dřevěných hudebních nástrojů (Orffovy hudební nástroje).
- Drobné sportovní vybavení – malý míč, gymnastický kruh, švihadlo.

Knihy:

Beletrie se zvířecí tematikou bude vedoucí předčítat při relaxaci, jako úvod k výtvarným činnostem nebo doplnění jednotlivých témat. Bude jednou z možných náhradních aktivit v případě, že nepříznivé počasí znemožní pobyt v přírodě.

Příklady knih: *Kvak a Žbluňk od jara do Vánoc* (A. Lobel), *Včeličky království pod lipou* (J. Parmová), *O malé jedličce* (J. Hejná), *Domeček pro šneka Palmáce* (Z. Pospíšilová), *Moje zvířátka* (M. Lukešová), aj.

Z encyklopedií a populárně naučná literatury je k dispozici např.: *Průvodce naší přírodou* (L. Perina), *Hravouka* (T. Vostradová) *Rok v lese* (E. Dziubak), *Atlas rostlin* (J. Drnková, M. Knauerová), *Putování přírodou* (L. Howell), *Lidské tělo 3D* (I. Bagoly), *Co se děje v mraveništi* (P. Bartíková), *Co se děje ve včelím úlu* (P. Bartíková), *Dobrodružství v přírodě* (kolektiv autorů).

Pro účely kroužky je třeba zakoupit lupy a svinovací metry.

10x lupa = 500Kč, 10x svinovací metr=250kč. Celkem 750kč (náklady na pomůcky)

9.5 Financování projektu

Vzdělávací aktivity v rodinné centrum jsou realizované za finanční podpory PEPCO Czech Republic s.r.o. Tento grant finančně pokryl roční personální zajištění centra a nákup výukových materiálů. Tento projekt s přírodovědnou volnočasovou aktivitou je koncipován tak, aby rozšířil škálu aktivit, které rodinné centrum nabízí, a přitom respektoval pracovní náplň zaměstnanců rodinného centra.

Roční plán je doplněn o výlety na místa, která prakticky doplní vybraná témata. Jedná se o místa typu: záchraná stanice a ekocentrum. V ročním nákladu jsou zahrnuty cestovní náklady a vstupy na čtyři výlety, vždy za 10 dětí a 2 dospělé doprovodné osoby, dále jsou do rozpočtu zahrnuty roční mzdové náklady pro dva pracovníky (dohoda o provedení práce v rozsahu max. 160 hod u vedoucího kroužku a dohoda o provedení práce v rozsahu max. 50 hod. pro doprovodnou osobu během výletů)

Celková požadovaná suma: 63 100 Kč

Mzdové náklady: 50 400

Náklady na dopravu: 3 645Kč

Náklady na vstupné: 2 055Kč

Režijní náklady: 3 000Kč

Náklady na kancelářské a výtvarné potřeby: 2 000Kč

Další pomůcky (ukázky potravin aj.): 2 000Kč

Výčet dotačních programů možných k zaslání žádosti o grant :

Pardubický kraj

„Podpora v oblasti sportu a volnočasových aktivit v roce 2021“

Více na : <https://www.pardubickykraj.cz/dotacni-programy-probihajici-probihajici-v-oblasti-cestovniho-ruchu-sportu-a-volnocas-aktivit/110767/>

ČSOB

„Záleží nám na každém místě v Česku“

Více na: <https://csobpomaharegionum.csob.cz/>

ŠKODA auto

„Práce s dětmi v sociálně vyloučených komunitách“

Více na: <https://www.skoda-auto.cz/o-spolecnosti/grant-skoda-detem>

MŠMT

„Dotační program podpora integrace romské menšiny“

Více na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/integrace-romske-komunity>

Vláda České republiky

„Vyhlášení dotačního řízení na rok 2021 v rámci dotačního programu Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce“

Více na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dotace/prevence/vyhlaseni-dotacniho-rizeni-na-rok-2021-v-ramci-dotacniho-programu-prevence-socialniho-vyloucení-a-komunitni-prace-182918/>

10 Roční plán aktivit

S ohledem na organizační náročnost prvního školního týdne začneme až 10. 9.

Každé setkání bude probíhat 90 min, povětšinou formou společné procházky do probíraného biotopu, při níž účastníci plní i pohybové, relaxační a jiné aktivity. Během procházek se účastníci budou seznamovat s flórou a faunou typickou pro daný biotop (doplněná obrazovým výukovým materiálem).

Tematický plán:

Září: Společné seznámení. Seznámení se strukturou Vysokého Mýta. Základy chování v přírodě

Říjen: Roční období. Podzim. Ekosystém pole a louka

Listopad: Lesní ekosystém. Práce myslivce a ochrana lesa

Prosinec: Zima. Proměna vody. Přezimování a zimní spánek zvěře

Leden: Lidské tělo.

Únor: Ptactvo

Březen: Hmyz.

Duben: Domácí mazlíčci. Zvířata na statku. Plazi.

Květen: Rostliny. Ekosystém vod a mokřadů.

Červen: Rekapitulace roku.

Celodenní výlety:

Říjen: Záchanná stanice Pasíčka, Toulouvcovy Maštale

Březen: Natura park Pardubice

Duben: Babiččin dvoreček- zámek Doudleby

Květen: Minizoo a obora-zámek Častolovice

Září

V průběhu září se budou děti seznamovat s fungováním kroužku, se svým nejbližším okolím a městem. Děti i rodiče budou opětovně informováni (písemnou i ústní formou) o vycházkách do přírody. Tématem též bude volba vhodného oděvu a obuvi.

Náplň setkání:

1. Setkání: Společné seznámení, seznámení s průběhem kroužku, procházka po okolí.
2. Setkání: Procházka Vysokým Mýtem – občanská vybavenost, místa k odpočinku, příroda ve městě.
3. Setkání: Seznámení s pravidly chování v přírodě a vhodným způsobem oblékání na procházky do terénu.

1. Setkání: Úvodní hodina, seznamování

- **Vítám Vás v kroužku**

Uvítání a společné představením (zájmy, oblíbená zvířata, oblíbené jídlo, místo, apod.). Seznámení s náplní, činnostmi a výlety, které nás v letošním roce čekají.

Píseň: Chválím tě Země má (Z. Svěrák, J. Uhlíř).

- **Mám rád**

Cíle: Seznámení, odbourání strachu, komunikační dovednosti

Motivace: Děti se do různé míry vzájemně znají, pokusíme se najít jejich společné záliby

Organizace: Komunitní kruh

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Děti se posadí do kroužku. Uprostřed kruhu stojí jeden hráč, který nahlas řekne větu o tom, co má rád – např. „Mám rád jízdu na kole“. Všichni, kteří se s tímto

tvrzením ztotožňují, se zvednou a co nejrychleji si vymění místa. Poslední zůstává stát v kruhu a nahlas říká větu „Mám rád ...“.

- **Kdo tu chybí**

Cíl: Paměť, představivost

Motivace: Zahrajeme si na detektivy a vyzkoušíme náš postřeh. Budeme zjišťovat, kdo nám tu chybí.

Organizace: Kruh na koberci

Délka aktivity: 5-10min.

Popis aktivity: Děti stojí v kroužku se zavřenýma očima. Vedoucí poklepáním vyzve jedno dítě (později může zkusit i dvě), aby se schovalo ve vedlejší místnosti. Úkolem dětí je zjistit, kdo je schovaný.

- **Nejvíce se mi líbí**

Cíl: Pozorování svého okolí, všímavost, environmentální senzitivita, komunikační schopnosti

Motivace: Během krátké procházky určitě potkáme zajímavé přírodniny, zkuste najít tu, která se vám nejvíce líbí. Může to být barevný kamínek, nebo třeba zajímavý list, výběr je na každém z vás.

Organizace: Hromadně v bezpečném venkovním prostoru

Délka aktivity: 30 min.

Popis činnosti: Během procházky budou děti pozorovat své okolí a hledat zajímavé předměty. Během cesty svou volbu můžou kdykoliv pozměnit. Ke konci cesty své objevy předvedou ostatním. Mohou své nálezy také popsat. Proč se jim tento předmět líbí.

Doplnění: Vycházka může být doplněna o honičku, schovávanou, hru „Čáp ztratil čepičku“

2. Setkání: Poznávání Vysokého Mýta

- **Můj domov, moje Vysoké Mýto**

Cíl: Hlubší poznání rodného města, vyjadřovací schopnosti, seznámení s ekosystémem města

Motivace: Dnes se z Vás stanou průvodci. Projdeme si město a vy mi ho představíte svým pohledem. Jaká místa se vám líbí a jaká naopak nelíbí? Jak byste město popsali? Je velké? Je v něm zábava? Jaké části města byste mi ukázali a o co těchto místech víte?

Organizace: Hromadně, procházka městem

Pomůcky: Informační materiály, mapa města, fotky a obrázky

Délka aktivity: 45-60 min.

Popis aktivity: Děti se ujmou průvodcovství a pomůžou vedoucímu naplánovat procházku po městě (vedoucí dohlíží na bezpečný výběr cesty a její průběh). Dětem v průběhu cesty klade otázky orientované na osobní pocit např.: „Co konkrétně se vám na tomto místě líbí?“, „Myslíte, že je kostel starý?“

Procházku zakončíme u kašny v parku Otmara Vaňorného, kde si společně procházku městem shrneme a doplníme informace či nejasnosti. Hledáme nápady, jak zlepšit místa, která se nám nelíbila (odpadky kolem koše). Nejde o hodnocení výkonu dětí. V případě, že děti vynechaly některé zásadní místo, které stojí za vidění, může jej vedoucí při cestě zpět doplnit například jako ukázkou svého oblíbeného místa.

- **Schováme se před bouřku**

Cíl: Orientace v prostoru, učení hrou

Motivace: „Přišel vítr ze severu, u sousedů vzal už střechu, a my se mu schováme třeba do kostela/kde se posílají balíky/ kam jdu, když mě bolí v krku, apod.“

Organizace: Hromadná

Pomůcky: Fotografie míst Vysokého Mýta. Např. kostel sv. Vavřince, poliklinika, pošta, muzeum, altán v parku, aj. Rozmístěno max. 6 obrázků najednou.

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí rozmístí na stromy v parku fotografie míst z Vysokého Mýta. Poté odříká říkanku s místem, ke kterému mají děti doběhnout. Vedoucí, jakožto bouře, se pohybuje na místě, pokud děti dlouho marně hledají, může pomalu začít kráčet směrem k nim a znovu odříkává říkanku. Principem hry není honění dětí, ale zapamatování míst a situací, kdy místa navštívujeme.

- **Pověst o Kujebácích z Vysokého Mýta**

Cíl: Seznámení s pověstí rodného města, vysvětlení pojmu Kujeba, Kujebáci, rozšíření slovní zásoby, odpočinek

Délka aktivity: 5 min.

Popis aktivity: Jako závěrečné zklidnění dobře poslouží vyprávění pověsti o vzniku pojmu Kujeba. (Ve Vysokém Mýtě se každoročně koná Kujebácký jarmark, je zde Měšťanský pivovar Kujebák, název je používán při některých dalších kulturních akcích).

3. Setkání: Chování v přírodě a vhodný oděv do terénu

- **Obalík sušenkovitý**

Cíl: Vyvodit zásady chování v přírodě, zvyšování environmentální senzitivity

Motivace: Fotografie z kampaně „Není zvěř jako zvěř“ vytvořená správou KRNAP

Organizace: Hromadná, komunitní kruh

Pomůcky: Fotografie z kampaně „Není zvěř jako zvěř“ vytvořená správou KRNAP

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Vedoucí dětem postupně ukáže fotografie odpadků a přečte jejich názvy: *Sáčkovec šustilka, Petlahvoň odhozenec*, atd. Nechá dětem k prohlédnutí. Poté se dětí zeptá, zda někdo tyto zvířata zná a čeká, zda jej někdo opraví a správně uvede, že jde o odpadky. Vedoucí vede děti k zamyšlení nad odpadky v přírodě, a zda tomuto nepořádku lze nějakým

způsobem předcházet. Děti tak (za pomoci dotazování) uvádějí způsoby, jak se v přírodě chovat. Závěrem se udělá rekapitulace. Děti mohou pravidla graficky znázornit.

Video: Desatero s Malým pánem (minutová videa o chování v přírodě. Bedna films a Lesy ČR, 20215)

- **Co přineseš, to i odnes**

Cíl: Pochopení základů ekologie a rozložitelnost předmětů, vytvoření vztahu k přírodě

Organizace: Pozorování v přírodě

Motivace: Vyzkoušíme, co se stane, když *Petlahvoně odhozené* zakopeme

Pomůcky: Rýč/motyčka, několik přírodnin a odpadků

Délka aktivity: 20-30min.

Popis aktivity: Na vhodném místě vykopeme malou jámu, do které vložíme jednotlivé pomůcky. Vše si vyfotíme a zahrabeme. Vedoucí zapíše hypotézy dětí (v jakém stavu předměty najdeme na konci školního roku).

Na jaře společně zkontrolujeme, jaké předměty podlehly rozkladu a jaké nikoli.

- **Tříděný basketball** (Doležalová, 2003)

Cíl: Zautomatizování třídění odpadu, rozhodnost, přesnost

Organizace: Hromadně

Motivace: Povalující se odpadky přitahují zvířata, kterým ale ne vždycky udělají dobře. Pomůžete mi roztřídit odpadky, aby se žádné jen tak nepovalovaly a žádné zvíře pak nebolelo břicho.

Pomůcky: Krabice s popisem „papír, plasty, sklo“, míčky

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti stojí v zástupu. První dostane míček, vedoucí řekne předmět, který míček znázorňuje, dítě nahlas řekne správný kontejner a pokusí se trefit míčkem, po hodu se zařadí na konec řady. Tuto aktivitu nevyhodnocujeme.

- **Kde jen je ta svačina**

Cíl: Procvičit komunikační schopnosti, samostatnost, hmatové cvičení

Organizace: Kruh na dece venku, nebo ve třídě

Motivace: Co by sis sbalil do batohu, kdybychom jeli stanovat a bez čeho, co běžně používáš, by ses obešel?

Pomůcky: Batoh, spací pytel, baterka, lékárnička, lahev na vodu, věci vhodné na výlet, aj.

Délka aktivity: 25-30 min.

Popis aktivity: Děti vyzveme, aby se zamyslely, co všechno by se jim na výletě mohlo hodit a jak věci využít. Ukážeme dětem batoh a upřesníme, že sbalené věci se musejí vejít do tohoto batohu. Vedoucí z batohu postupně vytahuje věci, které děti zmíní a ponechává je k prohlédnutí. Vedoucí předvede obsah cestovní lékárničky a její využití. Zájemci si mohou vyzkoušet svou zručnost při balení spacího pytle. Vedoucí se zaměří také na volbu obuvi a oblečení, aby děti věděly jak se na příští setkání oblékat.

- **Tři čuníci (J. Nohavica)**

Cíl: Protahení těla, uvolnění

Popis aktivity: Děti společně s vedoucím tancují na píseň Tři čuníci pochodováním na místě nebo v řadě za sebou mohou po místnosti předvádět čuníky na výletě cestou necestou.

Říjen

V úvodu října budou děti objevovat charakteristické změny podzimu a dalších ročních období. Dominantní téma měsíce je pole a louka (fauna, flora, využití i konkrétní místa v okolí).

Poslední setkání proběhne formou celodenního výletu do záchrané stanice Pasíčka (lze uskutečnit i za nepříznivých podmínek). V případě vhodného počasí, bude výlet pokračovat do Toulcových maštálí a Nových Hradů.

1. Setkání: Střídání ročních období, stromy.
2. Setkání: Pole, louka – plodiny.
3. Pole, louka – živočichové.
4. Setkání: Podzimní plody.
5. Setkání: Celodenní výlet- záchraná stanice Pasíčka.

1. Setkání: Střídání ročních období

- Čtyři roční období

Cíl: Poznání rozmanitosti stromů, životní cyklus stromu, kreativita, spolupráce

Organizace: Hromadná/skupinová

Motivace: Hmatový pytlík s listím a smrkovou větvičkou uvnitř

Pomůcky: Kniha Dobrodružství v přírodě (Kol. autorů, 201), obrázky spojené s ročním obdobím, obrázky stromů-jejich listů a plodů, křídly.

Délka aktivity: 45 min.

Popis aktivity: Během procházky si povídáme o ročních obdobích. Jak se jednotlivá období jmenují a čím jsou charakteristická. Jak se listnaté stromy v průběhu roku proměňují a jehličnaté zůstávají bez větších změn. Povídáme si o tom, jaké roční období máme rádi a proč. Na příhodném místě v parku na asfaltovou cestu vedoucí namaluje čtyři kmeny stromů. Děti se rozdělí do čtyř skupin, jaro, léto, podzim, zima. Každá skupina má za úkol z

dostupného listí a kříd vytvořit strom, který se bude podobat stromům v daném ročním období. Strom znázorňující zimu vytvoříme z větví jehličnanu. Podporujeme kreativitu.

Během procházky se snažíme aplikovat badatelskou metodu a rozvíjet dětskou zvědavost, pozorujeme stromy, jejich kůru, větve, tvar koruny. Porovnáváme listy – jejich tvar, barvu, velikost, hledáme vzhledovou podobnost s jinými předměty. Řadíme listy od nejmenšího po největší, podle odstínu apod. Je lidská kůže něčím podobná kůře stromů?

- **Frotáž**

Cíl: Seznámení s kůrou, vnímání povrchů, rozvoj pozitivního vztahu k přírodě, rozvoj jemné motoriky

Motivace: Takové krásné stromy, každý jiný a jeden hezčí než druhý. Určitě by si zasloužily svůj portrét.

Pomůcky: Křídly, papír, lupa

Popis aktivity: Vedoucí na jednom kmeni předvede techniku frotáže. Děti si vezmou křídlo a papír. Ve vymezeném prostoru si vyberou strom, jehož kůru přenesou na papír. V případě potřeby vedoucí s aktivitou pomáhá. Obrázek můžeme doplnit listem daného stromu a názvem stromu.

Hovoříme s dětmi o charakteristických znacích a zajímavostech spojených se stromy (Modřín opadavý je jediný opadavý jehličnan, Lípa srdčitá je náš národní strom a z květu připravujeme chutný čaj na nachlazení, atd.).

- **Co se hýbe v listí?**

Cíl: Zjistit, že spadané listí slouží jako úkryt a zimoviště drobným živočichům, rozvoj hrubé a jemné motoriky, trénink pozornosti

Organizace: Bádání v parku, hromadně u pracovního stolu

Motivace: Okousané, proděravělé listy. Kdo to mohl udělat a kde se skrývá?

Pomůcky: Lupa, výtvarné potřeby, zvířecí karty

Délka aktivity: 35-50 min.

Popis činnosti: Vedoucím dětem rozdá lupy. Ponechá dětem listy k prohlédnutí a nasměruje je k hledání viníků ve spadném listí a okolo kmenů stromů. Nalezené broučky opatrně prohlížíme pomocí lupy.

Spadané listí nasbíráme do plátěné tašky, v rodinném centru z něj společně vytvoříme koláž. Listy nalepíme na podlouhlý kus např. balicího papíru, na něj voskovkami namalujeme další barevné listy. Mezi připravené listy dokreslíme živočichy, které jsme v listí spatřili. Vedoucí dětem může představit další druhy zvířat, která listí využívají jako úkryt či zimoviště.

Vedoucí děti seznámí se základy a smysl kompostování, společně hledají příklady přírodnin, které na kompost (hnědého kontejneru) patří a které nepatří.

2. Setkání: Pole a louka – plodiny

- **Půda**

Cíl: Klade otázky, dokáže pomocí smyslů porovnat připravené vzorky, dokáže zjistit přítomnost kyslíku a vody a vody v půdě

Organizace: Ve skupinách, hromadná

Motivace: Vedoucí nechá děti přičichnout ke třem skleničkám (hlína z pole, lesa a humus), z jakého důvodu jsou vzorky rozdílné? Odkud pochází? Která by přinesla nejhojnější úrodu?

Pomůcky: Vzorky půdy, přenosný vaříč (pokud budeme pokus provádět uvnitř využijeme sporák), vodu, prázdné sklenice, vaječné skořápky, ocet, pytlík na sběr rostlin a plodů

Čas: 45-50 min.

Popis činnosti: Společně porovnáme vzhled, vůni, kyprost půdy, bavíme se o jejím původu a vzniku. Necháme děti, aby vytvořily hypotézu který vzorek půdy je nejurodnější.

Vedoucí děti seznámí s vápníkem jakožto základní stavební jednotkou nutnou pro růst živočichů i rostlin. Díky vápníku jsou tvrdé naše kosti i vaječná skořápka, proto si ukážeme reakci vápníku s octem při politím vaječných skořápkách. Vedoucí děti instruuje, do dvojic rozdává sklenice, vaječné skořápky, ocet a nechá děti provést pokus. Pomocí zraku a sluchu

můžeme zaznamenat reakci na povrchu skořápek. Stejně provedeme pokus s vzorky hlíny. Vzorek s nejvýraznější reakcí obsahuje i nejvíce vápníku a v tomto ohledu jej můžeme označit za nejurodnější. Zjištěné výsledky porovnáme s hypotézou (GLOBE © 2021).

Vyskytují se v půdě živočichové? Aby v ní mohli přežít, musí obsahovat vzduch. Přesvědčit se o přítomnosti neviditelného vzduchu můžeme pomocí vody (stejně jako při foukání vzduchu brčkem do limonády). Vzorek hlíny zalijeme vodou a sledujeme vznik bublinek.

Pomocí přenosného vařiče, nebo sporáku, můžeme zjistit přítomnost vody v půdě. Sklenici se vzorkem půdy zahříváme a pozorujeme stoupající páru, přiklopením víčka se pára opět vysráží do kapek vody.

Hovoříme o významu půdy, způsobech pěstování plodin a zemědělství.

- **Do mlýna** (Doležalová, 2003)

Cíl: Fyzická zdatnost, rychlost

Organizace: Hromadná, na hřišti

Motivace: Stahují se mraky, určitě bude pršet. Jestli nedostaneme obilí rychle do mlýna, přijde naše úroda vniveč.

Pomůcky: Dva pytle na brambory

Délka: 5-10 min.

Popis aktivity: Vyznačíme startovací a cílovou čáru. Vytvoříme dvě družstva, která se postaví na startu do zástupu. První u čáry vlezou do pytle a po odstartování se snaží doskákat co nejrychleji „do mlýna“ a zpátky, tam pytel předají a pokračuje další z družstva. Vyhrává družstvo, ve kterém jako první odskáčou všichni hráči.

- **Bramborová přehazovaná**

Cíl: Mrštnost, rychlost

Organizace: Hromadná

Motivace: „Ať jsi Janku zrovna doma, nebo třeba na poli, honem poběž, mandelinka požívá nám brambory“

Pomůcky: Papírové koule cca 40 ks

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Herní pole rozdělíme na dvě poloviny. Do každého pole dáme stejný počet papírových koulí. Hráči vytvoří dvě družstva, jejich úkolem je přeházet co nejvíce koulí na soupeřovo hřiště. Vyhrává družstvo, které má po ukončení hry ve svém poli méně koulí. Hru můžeme ponechat i bez vyhodnocení.

- **Ukázka polních plodin a výrobků**

Cíl: Seznámení s polními plodinami a způsobem využití, poznání nových potravin

Organizace: Hromadná

Motivace: Na poli jsme hovořili o významu polí a některých polních plodinách, podaří se Vám poznat pomocí hmatu, jaké plodiny jsou v pytlíku? Několik plátěných pytlíků (brambor, kukuřice, hrách, pšenice)

Délka aktivity: 20 min.

Pomůcky: Klasy obilí, obilniny, luštěniny, brambory, řepa, běžně dostupné výrobky z nich

Popis aktivity: Vedoucí dětem rozdá hmatové pytlíky a nechá děti tipovat, jaké plodiny jsou uvnitř. Po vyřešení úkolu vedoucí představí předem připravenou ukázkou polních plodin. Plody, obrázky rostlin, ukázky potravin (cizrna-humus) apod., vše tak, aby si je děti mohly co nejlépe prohlédnout a osahat.

3. Setkání: Pole a louka - živočichové

- **Zvířata polí a luk – výlet do polí**

Cíle: Osvojení přírodovědného jazyka, rozvoj přírodovědné abstrakce

Organizace: Vycházka do polí

Motivace: Je příroda pořád stejná, nebo v pohybu? Podaří se nám udržet obraz v rámečku, nebo nám bude utíkat?

Pomůcky: Kartonové rámečky, karty zvířat, Ukázky z knihy *Dobrodružství v přírodě* (Kol. autorů, 2017)

Délka aktivity: 50-60 min.

Popis aktivity: Na začátku děti seznámíme s cílem dnešní cesty. Během cesty každý dostane kartonový rámeček. Pohledem skrz něj si budeme moci pozorovanou krajinu podle dle svých kompozičních představ. Může se skrze něj pozorovat široký výhled do krajiny, či výseč rudých šípky, aj. S vedoucí děti vede o poznání, jak stejná věc/místo může vypadat mnoha způsoby, stačí jen pozměnit úhel pohledu. Něco nám ale v této krajině chybí.

Vedoucí na vhodném místě rozloží obrázkové karty se zástupci zvěře polí a luk. Všechna zvířata pojmenuje a nechá děti, aby si vybraly jedno, které se jim líbí a položily si je před sebe. Sám si jedno zvíře také vybere, drží jej tak, aby byla dobře viditelná a popisuje jeho stavbu těla (popisované části ukazuje na kartě prstem). Sdělí také ostatním, proč se mu zvíře na kartě líbí. Poté vyzve děti, aby se s jeho pomocí pokusily popsat zvíře na své kartě.

U jednotlivých karet ještě vedoucí zůstane a doplní informace o životě zvířete (strava, obydlí, aj.) Můžeme doplnit o zvukovou ukázkou.

- **Najdi trojice**

Cíle: Osvojení přírodovědného jazyka, rozvoj přírodovědné abstrakce

Organizace: Hromadná, venkovní sezení/ koberec

Motivace: Navazuje na předchozí aktivitu

Pomůcky: Přestřížené fotografie zvířat

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Úkolem dětí je vytvořit správné trojice- zvíře, otisk nohy a potrava.

- **Chodí Pešek okolo/ chodí sysel okolo**

Cíl: Orientace v prostoru, rychlost

Organizace: Hromadná

Motivace: Sysel je mrštné zvířátko, které před predátory rychle utíká do děr v zemi, kde je v bezpečí. Na chvíli se z nás stanou také syslové.

Pomůcky: „Pešek“

Délka aktivity: 10 min.

Popis aktivity: Jeden hráč představuje Sysla (Peška), všichni ostatní sedí v kruhu v tureckém sedu a mají zavřené oči. Pešek chodí okolo dětí a odříkává říkanku. Poté jednoho z hráčů symbolicky bouchne a oba hráči, co nejrychleji, vyběhnou. Sysel se snaží oběhnout kruh a posadit se na volné místo a nebýt chycen soupeřem.

- **Na káňata**

Cíl: Rychlost, orientace v prostoru

Organizace: Hromadná, na hřišti/na polní cestě

Motivace: Báseň: *Káně* (autor neznámý)

Tiše krouží nad krajinou,

hraboše i krtky trápí.

nad polem i nad lučinou.

Zobák tvrdý jako kov,

Ostrý pohled, hrozné drápy,

nosí káně myšilo.

Pomůcky: Tenisové míčky (podle počtu dětí)

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti (káňata) se srovnají vedle sebe na startovní čáře. Vybíhají ve chvíli, kdy vedoucí hodí tenisové míčky (myši). Každé dítě se snaží co nejrychleji chytit poskakující míček a vrátit se s ním na startovní čáru.

4. Setkání: Podzimní plody

- **Sběr kaštanů**

Cíl: Podpora zájmu zkoumat okolní svět, pozornost, rozvoj jemné motoriky

Organizace: Hromadná, kaštanová alej

Motivace: Princeznička na bále, poztrácela korále, její táta mocný král Honzíka si zavolal. My, sice Honzíka nemáme, ale korále si nasbíráme sami. A když budeme šikovní, ještě nám zbude dostatek korálků na oběd pro lesní zvířátka. Napadá vás, z čeho si korále vyrobíme?

Délka aktivity: 30-40 min.

Popis aktivity: Společně se vypravíme do kaštanové aleje, která roste přímo ve městě. Prohlédneme si stromy, tvar listů, ochranný obal plodů a sbíráme plody pro lesní zvířata a v případě zájmu pro další tvoření.

- **Podzimní hledačka**

Cíl: Orientace v prostoru, pozornost

Organizace: Samostatné

Motivace: Kaštany na korále máme připravené, abychom měli kompletní královskou výbavu, a dary pro smutnou princeznu, pokusíme se najít ještě další předměty.

Pomůcky: Seznam hledaných přírodnin

Délka aktivity: 10-15min.

Popis činnosti: Vedoucí dětem přečte a předá seznam hledaných věcí (najdi něco zeleného, něco vícebarevného, něco ohebného, co lze rozlomit, co se vznáší, co je hodně malinké).

Společně si nalezené poklady prohlédneme a popovídáme si o nich. Splňují některé předměty více kritérií? K čemu by se daly využít?

- **Podzimní plody**

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, rozvíjení pozitivního vztahu k přírodě, učení hrou a prožitkem

Organizace: Hromadná

Motivace: Ukázka přírodnin

Pomůcky: Podzimní plody – dýně, jablka, hrušky, jeřabiny, šípky, ořechy, aj.

Délka aktivity: 30-40min

Popis aktivity: Podobně jako pro ukázce polních plodin a výrobků (5. setkání), vedoucí připraví ukázkou podzimních plodin tak, aby si děti mohly vše prohlédnout a osahat, přivonět. Ukázka může být doplněna i ochutnáním šípkového čaje, nakrájeného ovoce nebo kyselého zelí. Jakými způsoby můžeme uchovávat ovoce a zeleninu?

- **Podzimní vyrábění**

Cíl: Rozvoje jemné motoriky, rozvoj kreativity, práce s přírodními materiály

Organizace: Samostatně

Pomůcky: Nabírané přírodniny (kaštiny, šípky, listy, aj.), špejle

Délka aktivity: 20-35 min.

Popis aktivity: Vyrábění předmětů z přírodních materiálů dle vlastní kreativity

Píseň: Kaštiny (Z. Svěrák, J.Uhlíř), Koulelo se, koulelo (Zuzana Navarová)

5. Setkání: Záchranná stanice Pasíčka, Toulcovy maštale, Nové Hradky

Viz. kapitola 8.4. Průběh roku.

Listopad

V listopadu navážeme na tematiku celodenního výletu a budeme se věnovat fauně, flóře a ochraně lesa. Součástí je beseda s myslivcem a ukázka předmětů spojených s myslivostí.

Na jedno setkání je naplánována úniková hra plná hádanek a rebusů.

Náplň setkání:

1. Setkání: Les a jeho obyvatelé.
2. Setkání: Les a dřeviny v něm.
3. Setkání: Práce myslivce a ochrana lesa.
4. Setkání: Úniková hra.

1. Setkání: Les a jeho obyvatelé

• Procházka do lesa plná aktivit

Cíl: Rozvoj pozitivního vztahu k přírodě, podpora zájmu zkoumat okolní svět

Organizace: Hromadná

Motivace: Video-*Malý Pán a Jak se chovat v lese* (délka 0:57), ([Lesy ČR](#) © 2021)

Délka aktivity: 60-90 min.

Popis aktivity: Procházka do nedalekého lesa zaměřená na zásady správného chování v lese a opakování poznatků z návštěvy záchrané stanice Pasíčka-hledání ptačích budek, krmelce, posedů, zvířecích úkrytů, a jejich stop spojených s výskytem zvěře a práce myslivce, ochránce nebo záchranáře. Pro orientaci budeme využívat turistického značení.

Na vhodném místě vedoucí použije karty zvířat a zopakujeme si informace ze Záchrané stanice Pasíčka. Podobně jako u obyvatel polí a luk (říjen), se pokusíme společně popsat a vyjmenovat jaké informace jsme si o daném zvířeti zapamatovali.

• Lišák lovec

Cíl: Koordinace, hrubá motorika, postřeh, orientace v prostoru

Organizace: Hromadná

Motivace: Představte si, že jsme lišky. Máme špičatá ouška (při popisu ukazujeme), protáhlou hlavu s čenichem, který všechno cítí (začenicháme nosem), krásný kožich (jakou má barvu?) a velký huňatý ocas (pořádně se celý zatřepeme, jako kdybychom vrtěli ocasem). Pokud nechceme jít dnes spát s prázdným břichem, musíme si ulovit večeři (jaká je potrava lišek?).

Pomůcky: Míčky nebo jiné menší předměty (šišky, kaštiny apod.), krabička

Délka aktivity: 5-10 min, během procházky

Popis činnosti: Do krabičky nachystáme míčky nebo předměty. V prvním kole stejný počet jako je dětí, s každým kolem jeden míček ubereme. Vedoucí drží krabičku s míčky a odříkává říkanku, např.: (vlastní říkanka):

„Lišák má dnes velký hlad,

zajíčka by smlsl rád, /koroptev by smlsl rád/ žabičku by smlsl rád

ale kyš ale kyš

mě si jen tak nechytíš“.

Poté vedoucí všechny míčky vyhodí do vzduchu a děti si musí jeden co nejrychleji chytit/zvednout ze země a zvednout jej nad hlavu. Kdo nemá míček, ze hry vypadává. Vyhrává dítě, které zůstane ve hře poslední.

• Zvířecí bál

Cíl: Koordinace pohybů, rovnováha, protažení

Organizace: Ve dvojicích

Motivace: Kdopak by se vlka bál, když je dnes taneční bál

Pomůcky: Dřívka

Délka aktivity: 5 min.

Popis činnosti: Dvojice si vyberou lesní zvíře, jehož chůzi/tanec bude předvádět do rytmu dřívek. Dvojice kolem sebe mohou zrcadlově opakovat pohyby, poskakovat a vymýšlet taneční kroky. Děti se ostatním také představí „My jsme medvědi, máme rádi med, lidé se nás bojí a celou zimu prospíme“ apod. Dětem můžeme vytvořit překážkovou dráhu, kterou budou moct protancovat.

• Pravda nebo lež?

Cíl: Na základě získaných znalostí vybrat správnou odpověď, odvozování, samostatnost

Organizace: Kruh na koberci nebo v přírodě

Motivace: Zkuste rozhodnout, která věta je pravdivá a která není

Délka aktivity: 5 min.

Popis aktivity: Vedoucí říká pravdivé a nepravdivé věty o situacích, které by děti díky kurzu měly znát. Např.:

Na podzim kvetou stromy.

Na podzim fouká silný vítr.

Srnky se ukládají k zimnímu spánku.

Sova jí nejčastěji obilí a ořechy, atd.

2. Setkání: Les a jeho dřeviny

• Procházka smíšeným lesem

Cíl: Pojmenování dřevin lesa, osvojení si přírodovědného jazyka, rozvoj pozitivního vztahu k přírodě

Organizace: Hromadná

Motivace: Video-*Malý Pán a Jak se chovat v lese* (délka 0:57), (Lesy ČR © 2021)

Pomůcky: Přehled dřevin

Délka aktivity: 60-90 min.

Popis aktivity: Procházka smíšeným lesem, během které se snažíme využívat všechny smysly. Vedoucí seznamuje děti s názvy stromů. Pozorujeme a porovnáváme dřeviny mezi sebou i s tištěným přehledem dřevin. Zkoumáme jejich kůru, větve, plody, smůlu, lišejníky, choroše, aj. Nasloucháme zvukům lesa (když uhodíme do kmene, vydávají všechny stejný zvuk?). Sbíráme část větví, šišky, nebo listí stromů, které potkáme a použijeme pro závěrečné shrnutí kolik druhů můžeme najít v jednom lese.

Vedoucí děti seznamuje s lesními patry. Dokážeme vymyslet alespoň dva zvířecí zástupce do každého patra?

• Co je v pytlíku

Cíl: Představivost, jemná motorika

Organizace: Hromadně

Motivace: Vzbuzení zvědavosti, co by mohlo být v pytlíčku

Pomůcky: Látkové neprůhledné pytlíky, šípek, šiška, kaštan, smrková větvička, vlašský ořech, aj.

Délka aktivity: 5-10 min. (během procházky)

Popis aktivity: Děti se snaží pomocí hmatu poznat co nejvíce přírodnin.

• Co mám v ruce

Cíl: Poznávání plodů, představivost, komunikační schopnosti, slovní zásoba

Organizace: Hromadná

Motivace: Vedoucí ukáže, že něco drží v zavřené pěsti. Začne předmět popisovat: Do ruky se zatoulal, vůbec nevím, kde se vzal. Kulatý je hezky chladí, prasata ho rády mají. V kabátku byl na větvičce, teď se choulí v mojí ruce. Máma jeho statný strom, listy velké jako hrom.

Pomůcky: Šípek, šiška, kaštan, smrková větvička, vlašský ořech

Délka aktivity: 5-10 min. (během procházky)

Popis aktivity: Vedoucí si vloží předmět do dlaně a ukáže, že něco drží v zavřené pěsti. Začne předmět popisovat od nejobecnějšího k nejkonkrétnějšímu. Vedoucí pokračuje stejně s dalšími předměty nebo se jeho role mohou ujmout děti.

• Překážková dráha

Cíl: Orientace v prostoru, zlepšení hrubé motoriky, zlepšení fyzické zdatnosti

Organizace: Hromadná

Motivace: Děti se kouzlem promění na neposedné veverky, které rády skáčou a pobíhají

Délka aktivity: 5-10 min. (během procházky)

Popis aktivity: Na vhodném místě vedoucí připraví a názorně ukáže překážkovou dráhu (slalom mezi stromy, výskok na pařez, skok snožmo přes cestu, chůze po kládě, apod.).

• Co k sobě patří?

Cíl: Osvojení si přírodovědného jazyka, učení hrou a prožitkem

Organizace: Hromadně

Motivace: Vedoucí předstírá, že nešikovně rozsypal hrst přírodnin a teď si láme hlavu, které přírodniny k sobě patří.

Pomůcky: Větve, listy, šišky, plody

Délka aktivity: 5-10 min (během procházky)

Popis aktivity: Vedoucí po cestě sbírá plody a listy, větve stromů, děti potom společně vytváří dvojice, které k sobě patří (žalud a dub atd.).

• V lese fouká vítr

Cíl: Práce s dechem, správný postoj, relaxace na čerstvém vzduchu

Organizace: Hromadná

Motivace: V listopadu často fouká a prší, ale krásně to potom v lese voní. Zahrajeme si teď na vítr a třeba se nám podaří sfouknout poslední listy ze stromů.

Délka aktivity: 2-3 min. (během procházky)

Popis aktivity: Stoupneme si do kruhu. Narovnáme záda, vytáhneme se z pat, srovnáme ramena. Několikrát se zhluboka nadechneme a vydechneme. Provedeme dechová cvičení říkankou.

3. Setkání: Práce myslivce a ochrana lesa

• Beseda s myslivcem

Cíl: Seznámení s náplní práce myslivce, osvojení si přírodovědného jazyka, učení hrou a prožitkem, rozvoj smyslového vnímání

Organizace: Hromadná

Motivace: Uvedení pana myslivce a krátká ukázka věcí, na které se můžeme v jeho vyprávění těšit.

Pomůcky: Myslivecké trofeje (parohy, vycpaná zvířata, kožešiny zvířat, aj.), zbraň, lesní roh, semena stromů, malý smrček v květináči, dalekohled, vábnička

Délka aktivity: 30-45 min

Popis aktivity: Po uvedení nám pan myslivec poví o myslivosti a ochraně lesa. Svoje povídání doplní ukázkami, které si děti budou moci osahat: hrubé štětiny na kůži divokého prasete, hebkou srst lišky, aj. V průběhu programu se děti mohou ptát na vše, co je ohledně myslivosti zajímavá.

• Procházka s hodem na cíl

Cíl: Hrubá motorika, postřeh

Organizace: Hromadná

Motivace: Vyzkoušíme si, jak úspěšní jsem lovci.

Pomůcky: Obrázky zvířat (nemusí být), šišky

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Při procházce si děti posbírají munici (šišky, popř. klacíky), kterou použijí jako myslivci pro zasažení zadaného cíle (hod šiškou na cíl). V průběhu procházky aktivitu opakujeme.

• Na myslivce a zajíce

Cíl: Rychlost, orientace v prostoru

Organizace: Hromadná

Délka aktivity: 5 min.

Popis aktivity: Děti rozdělíme na dvě družstva: na myslivce a zajíce. Myslivci se pohybují po celé herní ploše, zajíci si přichystají drobné předměty vhodné k přenášení (šišky, kamínky, apod.) a čekají na jedné straně hřiště. Úkolem myslivců je chytit zajíce. Úkolem zajíce je přenést předmět na druhou stranu hřiště. Pokud je zajíc chycen, předá předmět myslivci, vrátí se na start a znovu s dalším předmětem vybíhá. Aktivita je zakončena vydýcháním a protažením

4. Setkání: Úniková hra Les v plamenech

Cíl: Logické uvažování, představivost, rozhodování, spolupráce.

Organizace: Hromadná/skupiny

Motivace: Konečně mi po dlouhém měsíci sundali sádra. Celou dobu jsem se jen díval, jak ostatní odcházejí na koupaliště a já seděl doma. A teď, když je sádra pryč, zavřeli koupaliště, a přitom je takové vedro. Jsem prostě štístko. Abych se trochu zchladil, vydal jsem se s přáteli do lesa. Jéé, to je krásný ptáček! A další! A támhle běží jako o život celá zajecí rodina. Lesem se začíná linout kouř. Stala se tragedie. Les, ve kterém jsme, hoří.

Pomůcky: Psací pomůcky, karty s úkoly, části mapy, zvukové efekty (siréna, oheň, zvuky zvěře)

Délka aktivity: 60 min.

Popis aktivity: Vedoucí seznámí děti s pravidly hry, časový limitem a úvodní motivací hry.

Vedoucí děti provází dějem, předkládá jim možnosti, ze kterých si děti vybírají a následně je staví před různé úkoly. Na základě jejich rozhodnutí a splnění úkolů získávají nápovědy a pomůcky (kusy mapy, klíč, provaz, atd.), díky kterým se děti posouvají hrou. Rychlost, s jakou se dostanou k cíli, závisí na jejich úsudku a rychlosti plnění úkolů.

Po ukončení hry, nebo uplynutí časového limitu si uděláme společnou sebereflexi svých rozhodnutí.

Následně bude výtvarná, sportovní nebo odpočinková aktivita v duchu tematického opakování o lese. Tato aktivita bude respektovat aktuální naladění dětí.

Prosinec

Prosincová témata navazují na besedu s myslivcem a reagují na přicházející zimu. V úvodu měsíce se budeme věnovat charakteristickým změnám, které v zimě očekáváme. Formou pokusů budeme pracovat s proměnou vody. V další části měsíce se budeme věnovat způsobům, jakým fauna přečkává zimní období. V poslední části měsíce proběhne seznámení s vhodným způsobem dokrmování a jeho uskutečnění formou vánočního stromečku pro zvířata.

Náplň setkání:

1. Setkání: Zimní období a proměna vody.
2. Setkání: Zvířecí přípravy na zimu.
3. Setkání: Dokrmování zvířat.

1. Setkání: Zimní období a proměna vody

• Zima

Cíl: Účastník dokáže svými slovy popsat změny v přírodě spojené s příchodem zimy

Organizace: Hromadná

Motivace: Lidová píseň: Bude zima, bude mráz

„Jak vypadá zima? Podle čeho poznáme, že přišla Zima?“

Pomůcky: Foto a video ukázky české zimní krajiny. Obrázky znázorňující charakteristické jevy a činnosti ze všech ročních období (př. sněhová vločka, rampouchy, šála a čepice, vrba jíva, kuřata, klobouk, sluneční brýle, barevné listy, dýně, aj.).

Délka aktivity: 15 min.

Popis aktivity: Děti z připravených obrázků vyberou všechny, které se vztahují k zimě. Mohou roztřídit i ostatní roční období. Společně popisují, co jednotlivé obrázky znázorňují

a proč patří do daného období „Napadnou vás ještě další činnosti a děje spojené se zimou? Co stane se sněhem, když se přinese domů?“

• Hrátky s ledem

Cíl: Učení hrou a prožitkem

Organizace: Samostatná

Motivace: Dokážeme zvednout kostku ledu, aniž bychom se jí dotkli?

Pomůcky: Plastové misky, kostky ledu, sůl, provázky, sklenici vody

Délka aktivity: 10 min.

Popis aktivity: Kostku ledu vložíme do misky. Na vrchní stranu kostky položíme mokrý provázek. Posolíme špetkou soli a cca 10-20 vteřin počkáme. Poté zkusíme zvednout provázek a s ním i kostku ledu. Sůl změní bod teploty tání a led okolo provázku roztaje. Zbylá kostka ledu však vodu rychle ochladí a ta rychle znovu zamrzne i s provázkem.

Každé dítě dostane svoji pracovní sadu (misku, kostku ledu, provázek). Misky se solí a vodu necháme uprostřed stolu, aby je všichni mohli pohodlně použít. Vedoucí postupuje pomalu krok po kroku a děti pokus provádějí současně s ním. Vedoucí děti seznámí s využitím soli při údržbě pozemní komunikace.

• Hrátky s ledem II

Cíl: Rozvinout vnitřní motivaci dětí pro sledování změn v přírodě, vyzkoušet stanovení a ověřování hypotézy, zjištění teploty pomocí teploměru, učení hrou

Organizace: Ve dvojicích

Motivace: Ve které ze čtyř sklenic se kostka ledu rozpustí nejrychleji?

Pomůcky: Čtyři číré sklenice, studená voda, horká voda, sůl, cukr, lžice (pro každou dvojici)

Délka aktivity: 15 min.

Popis aktivity: Na tácek dvojicím připravíme čiré sklenice (jedna sklenice s horkou a tři se studenou vodou). Jednu sklenici horké a studené vody ponecháme bez příměsí. Do jedné ze zbylých sklenic se studenou vodou nasypeme lžící soli, do druhé lžící cukru a necháme rozpustit. Na základě předchozích zkušeností děti vysloví hypotézu, ve které ze sklenic se kostka ledu rozpustí nejrychleji. Na pokyn každá dvojice vloží kostky ledu do sklenic a pozoruje rychlost tání. Společně porovnáme závěry s naším očekáváním.

• Držení kostky ledu

Cíl: Děti si vyzkouší výdrž, učení hrou a zážitkem

Organizace: Samostatně

Motivace: Děti si mohou dobrovolně vyzkoušet, jak dlouho udrží kostku ledu v dlani

Pomůcky: Kostka ledu

Délka aktivity: 2-3 min.

Popis aktivity: Děti mezi sebou soupeří, kdo nejdéle vydrží držet kostku ledu v sevřené dlani.

• Bude zima, bude mráz-Orffovy nástroje

Cíl: Naučit se zpaměti krátkou píseň, udržet rytmus, zpěv

Organizace: Hromadná

Motivace: Lidová píseň „Bude zima, bude mráz“

Pomůcky: Orffovy nástroje

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí přehraje píseň, kterou doprovází např. na dřívka. Děti se s nástroji nejdříve seznámí, vedoucí nechá vše vyzkoušet a teprve poté se společně věnují přípravě a následnému doprovodu písně.

2. Setkání – Zvířecí přípravy na zimu

• Báseň s cvičením

Cíl: Rozvoj slovní zásoby, hrubá motorika

Organizace: Hromadná

Motivace: Báseň

Popis aktivity: Děti se budou pohybovat do rytmu říkanky.

Báseň „Veverka“ (Hurdová, Tetourová, Jurkovič, 2013, s. 37)

Veverky se dobře mají – *poskakování snožmo na místě jako veverky*

hned jsou tady, hned jsou tam *skok dopředu, skok dozadu snožmo*

a všude si pochutnají. *kroužky v zápěstí*

Les má dobrot plný krám! *velký kruh pažemi*

Od malička v hnědém tričku *úklon hlavy napravo, nalevo*

zkouší salta, přemety *2x dřep s výskokem*

Že to umí na jedničku, *úklon celým tělem dopředu*

potvrdí výr stoletý. *pohyb pažemi - „let ptáka“*

• Odlétá, spí, bdí

Cíl: Seznámení s možnostmi jak zvířata přečkávají zimu, osvojení si přírodovědného jazyka

Organizace: Hromadná

Motivace: Navázání na básničku Veverky. Je i v zimě les plný dobrot?

Pomůcky: Encyklopedie, obrázkové karty, obrázky vybraných zvířat (čáp, vlaštovka, ježek, ještěrka, medvěd, sýkorka, zajíc, aj.), obrázek pláže, krmítka a krmelce, doupěte

Délka aktivity: 35-40 min.

Popis aktivity: Děti vyjmenují způsoby, jak podle nich mohou zvířata prožít zimu. A pokusí se zvířata na kartách rozdělit do skupin-spí, bdí, odlétá. Vedoucí jejich tvrzení doplní/uvědomí na pravou míru a dále popíše, jak přípravy u vybraných zvířat probíhají.

Děti si vyzkouší napodobit let hus, pohybovat se ve tvaru V a udržet se na své pozici.

Píseň: Čáp letí přes moře (Hradišťan, J.Pavlica. Album: Studánko rubínko)

• Maskování

Cíl: Osvojení si přírodovědného jazyka

Organizace: Hromadná

Motivace: Zvířátka, která neulehají k zimnímu spánku čeká nelehké období. Dokážete odhadnout proč?

Pomůcky: Dřevěné kolíčky natřené na různé barvy, obrázky letní a zimní srsti

Délka aktivity: 20-30 min.

Popis aktivity: Vedoucí v kruhu si vysvětlíme, jaký je účel maskování a výměna srsti na zimu. Některá zvířata mění i svoji barvu srsti, aby lépe splynula s prostředím (doplníme ukázkou zvířat s letní a zimní srstí). Podobně jsou i samice a mláďata zvířat nevýrazně zbarvená. Každé dítě dostane několik barevných kolíčků, které se pokusí v přírodě ukrýt tak, aby byly co nejméně viditelné.

Jaké barvy bylo těžké uschovat a jaké šly naopak snadno? Bylo by na maskování jiné roční období vhodnější?

• Uspávání zvířátek

Cíl: Osvojení si přírodovědného jazyka, rytmizace

Organizace: Hromadná

Motivace: Úryvek pohádky Jak krtek uspával malého ježka, ... *Rok s kritkem* (Sloupová, 2011, s.87)

„Sluníčko už hrálo málo, oči se mu klížily a bylo celé ospalé. Když to viděl vítr, přifoukal šedivé mraky, kterými sluníčko něžně přikryl. Každé ráno přišla mlha, upustila na zem svůj závoj a rázem všechno vypadalo jako uplakané. ... Krtek všechno pozoroval ze své krtčí hromádky a bylo mu smutno. Věděl, že za pár týdnů přijde zima a s tou není žádná legrace, musí se jít rozloučit s ježkem, už si chystá domeček z listí.“

Pomůcky: Kniha Rok s krtkem, obrázkové karty, Orffovy nástroje

Délka aktivity: 10 min.

Popis aktivity: Vedoucí čte dětem úryvek pohádky o uspávání zvířátek. Zazpívá dětem první sloku ukolébavky (využití dřívěk).

„Spi, ježečku, spi.

Zavři očka svý.

Až ty budeš v zimě spáti,

sníh nad domkem bude váti.

Spi, ježečku, spi. ” (na melodii písně Spi, děťátko, spi)

Poté si děti rozeberou nástroje a celou sloku společně s vedoucí zopakují. Následuje krátký úryvek příběhu a pokračuje další slokou.

Vedoucí může jednotlivá zvířata ukazovat pomocí zvířecích karet.

3. Setkání: Dokrmování zvířat

• Výroba jedlých ozdob

Cíl: Jemná motorika, práce s přírodními materiály, budování pozitivního vztahu k přírodě

Organizace: Samostatná, ve skupinách

Motivace: Zvukové krabičky – ořechy, zrna kukuřice, zrna pšenice

Pomůcky: Ořechy, semínka, obilí, kaštiny, jablečné křížaly z padaných jablek (přírodniny nasbírané během podzimních procházek, dříve použité materiály). Obrázky ptáků, kteří přilétají na krmítko.

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Vedoucí se s dětmi baví o správném způsobu přikrmování, jaké potraviny jsou vhodné do krmelce, krmítka a k přikrmování vodního ptactva. Poté dětem představí nejběžnější druhy ptáků, které mohou spatřit na krmítku.

Pro tyto ptáky a lesní zvířata děti připraví jedlé ozdoby.

• Zdobení stromu

Cíl: Budování pozitivního vztahu k přírodě, práce s přírodními materiály

Organizace: Hromadná

Motivace: Navazuje na výrobu ozdob

Pomůcky: Připravené jedlé ozdoby na zavěšení, atlas ptáků

Délka aktivity: 50-60 min.

Popis aktivity: Procházka k lesu, kde děti ověsí strom ozdobami s jablek, obilných klasů, aj. a vysypou na hromadu kaštiny, žaludy aj. (nejlépe poblíž krmelce, kam je zvěř zvyklá přicházet). V tichosti pozorujeme strom a vyčkáváme přilet prvních ptáků.

Leden

V lednu se budeme věnovat lidskému tělu a dějům s ním spojeným. Budeme se obecně věnovat tělesné stavbě těla, vnitřním orgánovým soustavám a smyslům.

Náplň setkání:

1. Lidské tělo: základní seznámení.
2. Lidské tělo: smysly.
3. Lidské tělo: vnitřní orgány.
4. Lidské tělo: zdravý životní styl.

1. Setkání: Lidské tělo – základní seznámení

- **Moje tělo**

Cíl: Seznámení se základním rozdělením lidského těla, osvojení přírodovědného jazyka, budování kladného vztahu ke svému tělu

Organizace: Hromadná

Motivace: Báseň „Moje tělo“ (autor neznámý) doplněná ukazováním částí těla

Moje tělo mozek řídí,

spočítáme si je hned.

oči ty to dobře vidí.

V hrudním koši srdce máme,

Pod hlavou je krček malý,

do břicha si jídlo dáme.

na rukách jsou velké svaly.

Nohy obě procvičí se,

Na nich máme prstů pět,

venku dobře skotačí se.

Pomůcky: Fotografie osob, zobrazující rozmanitost lidského vzhledu

Délka aktivity: 30-40 min.

Popis aktivity: Aktivita se věnuje základnímu dělení těla a smyslovým orgánům. Vedoucí začíná se základním dělením – hlava, krk, trup, horní a dolní končetiny. Poté přechází k další oblasti (Hlava – oči, nos, ústa, brada, čelo,...) Vedoucí i děti ukazují jednotlivé části na svém těle. Během aktivity zkoušejí, jaké věci tělo dokáže (mrknout jedním a druhým okem, sáhnout na zem, vydávat zvuky se zavřenou pusou, zkoušet různé obličejové výrazy). Seřadíme se od nejmenšího po největší, podle velikosti dlaně a chodidla. Hovoříme o rozmanitosti lidského vzhledu – barvy očí, vlasů, kůže. Zdůrazníme tu skutečnost, že každý z nás je člověk a jsme si rovni.

- **Hlava, ramena, kolena, palce**

Cíl: Zautomatizování názvů základních částí těla, koordinace pohybů

Organizace: Hromadná

Motivace: Píseň „Hlava, ramena, kolena, palce“

Délka aktivity: 5 min.

Popis aktivity: Ukazování částí těla podle textu hudby. Můžeme postupně zrychlovat melodii.

- **Bingo**

Cíl: Zautomatizování názvů částí lidského těla, učení hrou, soustředění

Organizace: Hromadná

Motivace: Navazuje na předchozí aktivitu

Pomůcky: Tabulka na bingo, obrázky částmi lidského těla

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Každý si do připravené tabulky s políčky 4x4 zakreslí části lidského těla (obrázky s částmi lidského těla slouží jako pomůcky při výběru). Vedoucí nahlas říká název za názvem a kdo ho má v tabulce, ten si jej škrtně. S pokřikem *Bingo* vyhrává hráč, který má jako první vyškrtanou celou tabulku.

- **Na pocity** (E. Svobodová, 2007)

Cíl: Práce s mimikou, neverbální komunikace, zkoumání vlastního těla

Organizace: Hromadná

Motivace: Báseň „Na radost“ (H. Švejdová)

Chodí radost z města k městu,

ke každému najde cestu.

Kde jsou lidé laskaví,

tam se radost zastaví.

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Vedoucí si s dětmi povídá o tom, jaký význam má mimika a neverbální komunikace. Společně si vyzkouší předvádět bez použití slov pocity radosti, překvapení, strachu, zlosti, aj. Poté spolu hovoří, při jaké příležitosti dané pocity prožívají a zda je daný pocity příjemný nebo nepříjemný.

Pantomimické ztvárnění pocitů v pohádce O Červené karkulce

- **Barevné pocity**

Cíl: Vnímání lidského těla, kreativita

Organizace: Samostatná

Motivace: Rozhovor o pocitech. Jakou barvu by mohl mít vztek?

Pomůcky: Výtvarné pomůcky

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Vedoucí dětem popisuje situace a pocity, které při nich člověk zažívá. Děti se pokusí ztvárnit pocit pomocí barev.

2. Setkání:Lidské tělo – smysly

- **Smysly**

Cíl: Rozvíjet smyslové vnímání, osvojování si poznatků o svém těle

Organizace: Hromadná

Motivace: Poslech, čichání, osahávání, prohlížení

Pomůcky: Krabičky s náplní různé velikosti (vlašské ořechy, zrna kukuřice, maková zrna, sůl), látkový pytlík s kořením/bylinkami (skořice, hřebíček, bazalka, kopr), hmatová krabice (lžice, miska, mašlovačka, vykrajovátko), čtveřice obrázků (kukuřice, hřebíček, vlašský ořech, kopr), sklenice slané, sladké a kyselé vody.

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Vedoucí dětem ponechá dostatečný čas vše vyzkoušet. Děti budou v průběhu svého zkoumání jistě tipovat, čím je tvořena náplň jednotlivých exponátů. Cílem aktivity není zjistit, co je obsahem, ale jakým způsobem skutečnost zjišťujeme, a s pomocí vedoucího sestavit trojice: smysl – smyslový orgán – účel. Např.: sluch – ucho – slyšet rozhovor, výstrahu, hudbu.

A. Zrak

- **Optické klamy**
- **Stereogram**
- **Test barvocitu**
- **Orientace s šátkem**

Cíl: Osvojení poznatků o vlastním těle

Organizace: Samostatně

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti se se zavázanýma očima pokusí poznávat předměty pouze pomocí hmatu. Mohou se zkusit podepsat nebo opatrně projít po místnosti.

- **Pantomima**

Cíl: Vnímání lidského těla, koordinace pohybů, pohybování v prostoru, spolupráce

Organizace: Hromadná

Motivace: Pantomimická ukázka

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí a později i děti se střídají v pantomimickém ztvárnění.

- **Hledám věc**

Cíl: Pozornost

Organizace: Hromadná

Motivace: „Hledám věc, ...“

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí popisuje vzhled hledaného předmětu (hledám věc, je malá, kulatá, apod. ...)

B. Chuť

- **Nešálí mě smysly?**

Cíl: Poznávání za pomoci smyslů, vnímání lidského těla

Organizace: Hromadná

Motivace: Hádání chutí jídla, které nevidíme

Pomůcky: Kousky ovoce a zeleniny

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí dětem zaváže oči šátkem a podává jim kousky ovoce a zeleniny, které ochutnávají, a hádají jeho název.

Obdoba: Při ochutnávání si zacpeme nos a pozorujeme, jestli se chuť změní (ochutnávka minerální vody – Magnesia, Vincentka, aj.)

C. Sluch

- **Tichá pošta**

Cíl: Soustředění, využívání smyslů, spolupráce, učení hrou

Organizace: Hromadná

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti šeptáním z ucha do ucha přenášejí slovo. Poslední slovo vysloví nahlas.

3. Setkání: Vnitřní orgány

- **Tohle jsem já – co všechno já dokážu**

Cíl: Seznámení s vlastním tělem, seznámení s pojmy lidského těla

Organizace: Hromadná

Motivace: Rentgenové obrázky, audio nahrávka zvuků srdce

Pomůcky: Obrázky orgánů, orgánové soustavy, knihy o lidském těle, papírovou kostru

Délka aktivity: 45-60 min.

Popis aktivity: S pomocí obrázků a vlastního těla se seznámíme se základními orgány (mozek, srdce, plíce), jejich funkcí a umístěním. Na zem připravíme velký karton a voskovky. Na karton děti obkreslí jednoho dobrovolníka. Na kartonové tělo nalepíme předpřipravenou kostru. Bavíme se společně o jednotlivých kostech (lebka, hrudní koš, páteř, obratle, atd.). Neopomeneme probrat ani možnost poranění a následnou léčbu. Podle předlohy nalepíme srdce a namalujeme do celého těla tepny a žíly. Nalepíme postupně všechny orgány kromě plic, které znázorníme pomocí igelitových pytlů a brček. Na hotovém panákově si ukazujeme, jak tělem postupuje potrava, nápoje, krev, kyslík.

- **Překážková dráha imitující trávicí soustavu**

Cíl: Koordinace pohybů, učení hrou

Organizace: Samostatná

Motivace: Navazuje na předchozí aktivitu

Pomůcky: Lano, obruče, tunel, aj.

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti probíhají vytvořenou překážkovou dráhou, která asociuje trávicí soustavu. Tunel (ústa, jícn), obruč a 5 dřepů (žaludek, trávení potravy), apod.

4. Setkání: Zdravý životní styl

- **Víme, co jíme**

Cíl: Rozlišení vhodných a nevhodných potravin, vliv jídla na tělo a zdraví

Organizace: Skupinová

Motivace: Proč člověk musí jíst? Je jídlo důležité? A jaké je vaše nejčastější?

Pomůcky: Fotografie potravin

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Nejprve necháme skupiny zamyslet se nad otázkami, poté se o nich společně bavíme. Jak je vaše nejčastější jídlo? Je pro tělo zdravé? A co vůbec znamená slovo zdravé a podle čeho určujeme, které potraviny jsou a které nikoli?

Na výkres vedoucí nakreslí zdravý zub a štíhlého panáčka, na druhý výkres zub s kazy a otlého panáčka. K panáčkům budeme společně přiřazovat zdravé a nezdravé potraviny. Hovoříme, jaký mají potraviny vliv na organismus člověka.

- **Výživová pyramida**

Cíl: Rozlišení vhodných a nevhodných potravin, vliv jídla na tělo a zdraví

Organizace: Hromadná

Pomůcky: Fotografie potravin

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Vedoucí nakreslí a představí potravinovou pyramidu. Děti pod vedením vyberou potraviny, které do jednotlivých pater patří. Společně se pokusí vymyslet pokrmy např. z luštěnin, rýže, zeleniny, nebo ryb.

Píseň: Co jsem měl dnes k obědu (J. Šlitr)

- **Čistota půl zdraví**

Cíl: Osvojit si základní hygienické návyky

Organizace: Hromadná

Motivace: „Čistota půl zdraví.“ Zamyšlení a práce s příslovím

Pomůcky: mýdlo, obrázky bacilů

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Děti si společně s vedoucím projdou základy hygieny. Jak správně pečovat o své tělo, vlasy a zuby. Vedoucí vysvětlí, co jsou viry a bacily, jak některé vypadají a jak se přenášejí. Během aktivity si děti vyzkouší správnou techniku mytí rukou.

- **Na bacila**

Cíl: Postřeh, rychlost

Organizace: Hromadná

Motivace: Představme si, že se z nás stali bacily. Poletujeme vzduchem a hledáme, kde zaútočit.

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti se volně pohybují po prostoru. Vedoucí hlásí části těla, kterých se děti na svém těle musejí co nejrychleji dotknout, poté se opět volně pohybují po prostoru. Aktivitu nehodnotíme.

- **Můj bacil**

Cíl: Kreativitu, dechové cvičení

Organizace: Samostatná

Motivace: Na chvíli jste se stali bacily, teď se pokusíme namalovat, jak ten bacil vypadal, velký, temný a hrozivý, nebo spíše barevný a veselý.

Pomůcky: Vodové barvy, brčka, výkresy, štětce.

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Děti ze štětce vymačkají na výkres silně obarvenou vodu a od středu ven ji rozfoukávají brčkem. Po zaschnutí domalují oči a upraví podle svého.

Únor

V únoru se budeme věnovat ptactvu, které žije na území České republiky.

1. Setkání: Ptactvo-vzhled a pozorování.
2. Setkání: Pozorování ptactva.
3. Setkání: Ptačí zajímavosti.
4. Setkání: Ptáci na našem potoce.

1. Setkání: Ptactvo – vzhled a pozorování

• Výroba dalekohledu

Cíl: Seznámení se způsoby pozorování a určování ptáků, jaká je práce ornitologa, osvojení si přírodovědného jazyka, jemná motorika, učení hrou

Organizace: Samostatná

Motivace: Vábnička na kachny, otografie úkrytů sloužících k pozorování.

Pomůcky: Dalekohled, ruličky od toaletního papíru, výtvarné potřeby, atlas ptáků, ornitologický kroužek (alespoň fotografie)

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Výroba papírového dalekohledu

Společně spolu hovoříme o pracovní náplni ornitologa, jakým způsobem ptáky sleduje. Jak probíhá odchyt a kroužkování ptáků, jaký má význam, jak kroužek vypadá apod.

• Povídala vrána vráně

Cíl: Osvojení si přírodovědného jazyka, zraková percepce

Organizace: Hromadná

Motivace: Dalekohled z ruliček od toaletního papíru, na chvíli se z nás stanou ornitologové

Pomůcky: Audio nahrávky zvuků ptáků, knihy a fotografie vyobrazující ptáky a části jejich těla, realistické figurky zástupců ptáků, peří

Čas: 45-60 min.

Popis činnosti: Vedoucí představí obecné znaky ptáků a společné znaky vybraných skupin (např. vodní ptactvo- tělo podobné loďce, mastné peří a noha s plovací blánou, zploštělý zobák)

Seznamuje účastníky se zajímavostmi vybraných představitelů (např. kukačka snáší vejce do cizího hnízda, apod.) K obrazovému materiálu a popisu přehrává audio nahrávky (kachna divoká, čáp, výr, krocán, sokol, kukačka, bažant, aj.). Na závěr může nahrávky pustit znovu bez fotografií a vyzkoušet, zda se podaří rozpoznat hlasy ptáků.

• Ptačí tanec

Cíl: Hrubá motorika, představivost, relaxace

Organizace: Hromadná

Motivace: Na chvíli se z nás stanou ptáčci s barevnými křídly

Pomůcky: Barevné šátky

Délka aktivity: 3-6 min

Popis aktivity: Děti si vyberou šátek, který bude znázorňovat ptačí křídla a stejně jako ptáci se budou i děti mávat křídly a volně pohybovat po prostoru. Každý si může vymyslet a předvést svůj ptačí tanec.

Obdoba: Ptáci poletují dokud hraje hudba, když utichne, musí rychle do hnízda (vybrané místo)

Píseň: Vrány (Buty)

- **Není zobák jako zobák** (Učíme venku © 2021)

Cíl: Odhalit, jak a proč se liší ptačí zobáky, osvojení si přírodovědného jazyka, učení hrou, představivost

Organizace: Hromadná

Motivace: Vedoucí vyzve děti, aby vyzkoušely zvednout semínko kleštěmi nebo otevřít ořech pinzetou. Proč se nám to nepodaří? A jak jsou ptáci přizpůsobeni k získávání potravy ve svém prostředí?

Pomůcky: Obrázky ptačích zobáků, nástroje- louskáček na ořechy, pinzetu, kleště, síťka

Délka aktivity: 15 min.

Popis aktivity: Společně vyjmenujeme, čím se ptáci mohou živit (semínka, hmyz, drobná zvířata, plody). Dětem ukážeme několik ukázek ptáků, všimáme si podobností tvaru zobáku, podle druhu jejich potravy a místa výskytu. Na koberec rozložíme obrázky ptačích zobáků a připravené nástroje. Úkolem dětí je pokusit se přiřadit k obrázkům nástroje, které jsou svojí funkcí nejpodobnější tvaru daného zobáku.

2. Setkání: Pozorování ptáků

- **Ptačí detektiv** (Učíme venku © 2021)

Cíl: Pozorování v přírodě, pozornost

Organizace: Hromadná

Motivace: Role výzkumníka s tajným úkolem

Pomůcky: Seznam hledaných ptáků (příloha č. 3), klíč k určování ptáků, ptačí zob, tužka, dalekohled

Délka aktivity: 60-80 min.

Popis aktivity: Před začátkem cesty se děti rozdělí do skupin a každá dostane seznam hledaných ptáků, do něj si pastelkami zaznamenají, jaké u ptáků očekávají zbarvení. Úkolem

děti je pokusit se určit druhy ptáků, vymalovat pracovní list podle skutečného zbarvení pozorovaných ptáků a sledovat jejich chování. Provádíme opakované kratší pozorování na vybraných místech. Na konec si společně projdeme výsledky pozorování. Které ptáky jsme spatřili nejčastěji a které jsme během pozorování neviděli? Setkali jsem se s nějakým překvapivým chováním?

• Srst a peří

Cíl: pozornost, sluchové vnímání, obratnost, rychlost

Motivace: Přirozená soutěživost. Který tým vyhraje?

Délka aktivity: 10 min (Během procházky)

Popis aktivity: Pravidla jsou stejná jako u hry „Červení a bílí“ (Doležalová, 2004). Před startem hry je nutné vyznačit středovou a konečnou čáru hřiště na obou stranách hřiště. Úkolem je přeběhnout od středové čáry na konec svého pole dříve, než jej stihne chytit protihráč. Účastníci rozdělení do dvou družstev se seřadí podélně na středové čáře, zády k sobě (hledí na svůj konec pole). Jeden tým představuje opeřené živočichy a druhý tým živočichy pokryté srstí. Vyřkne-li vedoucí název opeřence (např. kos, čáp, aj.), tým opeřených se stává lovcem, v rychlosti se otáčí a vybíhá za účastníky druhého družstva, kteří se musejí co nejrychleji dostat se za koncovou čáru a tím se zachránit. Hra se stále opakuje od středové čáry. U této hry je nutné soustředění a rychlé reakce.

• Na čápa

Cíl: Fyzická zdatnost, rovnováha, zklidnění

Motivace: Přirozená soutěživost

Délka aktivity: 3-5 min.

Popis činnosti: Postavíme se na jednu nohu jako čáp, ruce dáme v bok a držíme rovnováhu. Vyhrává ten, kdo se udrží nejdéle. Může vyzkoušet také stoj na špičkách.

Setkání: Ptáci a zajímavosti o nich

• Vajíčka – „Bylo dřív vejce, nebo slepice?“

Cíl: Osvojení si přírodovědného jazyka, budování pozitivního vztahu k přírodě, učení hrou,

Organizace: Hromadná

Motivace: Jestli bylo dříve vejce, nebo slepice, je velká otázka na kterou dnes odpověď nenajdeme. Můžeme se ale podívat na rozmanitost vajec, ve kterých začíná život každého ptáka.

Pomůcky: Vejce od různých druhů ptáků, podkladek, obrázky vajec různých barev a velikostí, ukázky kraslic, obrázky ptáků, váha,

Délka aktivity: 15-20 min

Popis aktivity: Vedoucí nechá dětem čas, aby si prohlédly vystavené předměty. Podněcujeme je k přemýšlení větami typu „Jak by podle vás mohl pták vypadat, jak by mohlo vypadat jeho hnízdo“.

Děti vejce seřadí podle velikosti a za pomoci vedoucího je zváží a změří, aby viděly, jaký rozdíl mezi nimi může být. Poté se pokusí správně přiřadit ptáky a vejce. Platí, že čím menší je pták, tím menší má vejce? Následně vedoucí dětem nachystá k seřazení fotografie zobrazující etapy životního cyklu ptáků, o nich spolu poté hovoří. Nakonec vedoucí děti obeznámí s neobvyklým chováním kukaček.

• Stavění hnízda

Cíl: Rychlost, koordinace pohybů

Organizace: Skupinová

Motivace: Aby mohla ptačí maminka svést vejce je potřeba předem vytvořit pevné hnízdo.

Pomůcky: Stavebnice

Délka aktivity: 5 min.

Popis aktivity: Děti se rozdělí do dvou skupin. Pomocí štafetového běhu staví hnízdo. Každý hráč může v každém kole přenést pouze jednu kostičku. Vyhrává tým, který první přenesou všechny kostky.

• Kukačky

Cíl: sluchová percepce, učení hrou

Organizace: Hromadná

Motivace: Lidová píseň: *Prší, prší, jen se leje*. (děti mohou svobodě tancovat, možnost hry na Orffovy nástroje)

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Na začátku je vybrán jeden hádač. Zbylé děti se rozmístí po místnosti a položí se do jógové pozice dítě, ovšem hlavu si obepnou rukama tak, aby jim nebylo vidět na obličej. Vedoucí vybere „kukačku“. Hledač se může pohybovat volně po prostoru a ke svému hledání využívá sluch. Kdykoliv při svém hledání vysloví: „Kukačko, zakukej!“, musí určená kukačka zakukat.

• Pokusy s vejci

Cíl: Budování pozitivního vztahu k přírodě a učení, učení hrou

Organizace: Předvádí vedoucí

Motivace: Slyšeli jste někdy o plovoucím vejci? Je možné dostat vejce do sklenice, aniž by se rozbilo? A co se stane když upustíme vejce na zem?

Pomůcky: Syrová a vařená slepičí vejce, skleněná lahev s širším hrdlem, zápalky, papírový kapesníček, sůl, předem předpřipravené vejce v octu

Popis pokusů:

Syrové nebo uvařené?: Obě vejce roztočíme na špičce. Syrové spadne dolů, vařené se točí.

Vaječný hopík (vejce ponořené do octu): Vedoucí předvede postup pokusu. A doplní jej přichystaným, již hotovým odvápněným vejcem, které si mohou děti osahat.

Může vejce plavat: Vedoucí připraví sklenice plné sladké a silně slané vody, do kterých vloží vejce. Slaná a sladká voda mají rozdílnou hustotu. Kvůli tomu ve sladké vodě klesne vejce na dno, zatímco ve slané s vyšší hustotou bude vejce plavat u hladiny.

Jak dostat vajíčko do lahve: Do sklenice vhodíme papírový kapesník, který zapálíme. Na hrdlo lahve posadíme oloupané vařené vejce. Podtlak vzniklý hořením nasaje vejce dovnitř lahve.

3. Setkání: Ptáci na našem potoce

• Pozorování a krmení vodních ptáků

Cíl: Pozorování anatomie vodních ptáků, osvojení přírodovědného jazyka, budování pozitivního vztahu k přírodě

Organizace: Hromadná

Motivace: Dnes si opět zahrajeme na ptačí detektivy, ale zaměříme se na vodní ptáky. Snad se nám zdaří tak skvělé výsledky jako posledně.

Pomůcky: Obilí nebo ovesné vločky, zeleninové zbytky (listy salátu, slupky a nať kořenové zeleniny), obrazové karty vodních ptáků, klíč k poznávání ptáků.

Délka aktivity: 70-80 min.

Popis aktivity: Než vyrazíme, zopakujeme vedoucí vhodné a nevhodné potraviny pro krmení vodních ptáků. Na místě pozorujeme a vyhledáváme názvy vodního ptactva. Pozorujeme stavbu těla, zaměřujeme se na zobák-způsob požívání potravy a dolní končetiny s plovací blánou. Hovoříme o chování pozorovaných ptáků. Jaké ptáky jsem zde kvůli zimě nemohli spatřit?

• Kdo jsem?

Cíl: Osvěžení znalostí, pozornost, učení hrou

Organizace: Hromadná

Motivace: Stal se ze mě malý ptáček a hned vám řeknu, jaký mám fráček. Kdo mě pozná, ten se hlásí a na místě se zatočí.

Délka aktivity: 2-3 min. (během procházky)

Popis aktivity: Vedoucí popisuje vzhled ptáků spolu s pantomimickým ztvárněním popisovaného (pokud je v jeho silách, použije rýmované popisy, např: „Černý fráček, žlutý nos, jmenuji se přece, ...“) Vedoucí se snaží, aby každé dítě vyslovilo název jednoho ptáka.

• Ptačí závody

Cíl: Rychlost, fyzická zdatnost

Organizace: Hromadná

Motivace: (navazuje na předchozí aktivitu) Už víme, jaký je kdo z nás ptáček, někdo malý, někdo větší, ale kdo je nerychlejší?

Délka aktivity: 2-3 min (během procházky)

Popis aktivity: Děti při běhu máváním rukou napodobují ptačí let, štafetový běh, slalom, aj.

• Čáp ztratil čepičku

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, všímavost, rychlost

Organizace: Hromadná

Motivace: Protože při naše pozorování převládala bílá a hnědá barva, zkusíme si rozveselit den dalšími barvičkami. Zahrajeme si na čápi, o kterých jsme spolu u rybníka hovořili.

Délka aktivity: 3-5 min. (během procházky, při zpáteční cestě)

Popis aktivity: Vedoucí během zpáteční cesty odříkává „Čáp ztratil čepičku, měla barvu barvičku,...“ Děti se snaží co nejrychleji barvu v okolí najít a dotknout se jí.

Březen

V březnu se děti seznámí s tématy hmyz a příchod jara. Cílem tématu hmyz je představit rozmanitost nejpočetnější živočišné skupiny. Hluběji se budeme věnovat společenství včel a mravenců.

1. Setkání: Celodenní výlet Natura park Pardubice.
2. Setkání: Hmyz.
3. Setkání: Včely.
4. Setkání: Mravenci, jaro.

1. Setkání: Celodenní výlet Natura park Pardubice

Viz. kapitola 8.4 Průběh roku

2. Setkání: Hmyz

• Hmyz

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, budování pozitivního vztahu k přírodě

Organizace: Hromadná

Motivace: Fotografie hmyzích očí

Pomůcky: Fotografie hmyzu, atlas hmyzu, suché vosí hnízdo.

Délka aktivity: 20-30 min.

Popis aktivity: Dětem připravíme co nejvíce ukázek hmyzu různých barev, tvarů a velikostí. Při této aktivitě se řídíme dětmi a krátkou charakteristikou se věnujeme druhům, které jsou dětem na pohled příjemné (pravděpodobně motýly, vážky, pestře zbarvené druhy).

Doplnění: Po vzoru z Natura parku, můžeme vytvořit jednoduchý hmyzí hotel z květináče.

• **Motýli**

Cíl: Zraková percepce

Organizace: Hromadná

Motivace: Sestavení motýla

Pomůcky: Obrázky vývojových stádií motýla, papír, lepidlo, těstoviny

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Povídáme si o životním cyklu motýla (můžeme ztvárnit pohybově). Z připravených těstovin necháme děti složit a nalepit životní cyklus motýla.

• **Náš motýl**

Cíl: Kreativita, jemná motorika, spolupráce

Organizace: Hromadná

Motivace: Protože už víme, že motýl může mít mnoho podob, zkusíme si vyrobit jednoho svého podle našeho vkusu

Pomůcky: Karton A2, vodové nebo akrylové barvy, výtvarné potřeby

Délka aktivity: 15-20 min

Popis aktivity: Papír přehneme a nakreslíme obrys motýla. Děti společně pomalují jednu polovinu a ještě mokré barvy obtiskneme na druhou polovinu, tím získáme stejný zrcadlový vzor.

• **Pavoučí síť** (Doležalová, 2003)

Cíl: Rychlost, postřeh, orientace v prostoru

Organizace: Hromadná

Motivace: I sebekrásnější motýlek si musí dávat při svém letu pozor na pavoučí síť.

Čas: 5 min.

Popis činnosti: Jeden hráč představuje pavouka, který chytá motýly (ostatní děti). Chycený motýl ze hry neodchází, ale drží se pavouka za ruku a následuje ho. S každým dalším úlovkem se za pavoukem prodlužuje lidský řetěz. Čím je delší, tím musí být opatrnější, aby se nerozpojil.

• **Poletuje, poletuje** (dechové cvičení)

Cíl: Práce s dechem, celkové zklidnění

Organizace: Samostatně

Motivace: Každý pavouk si přeje chytit svoji mušku, my si jednu takovou mu pomůžeme ulovit

Pomůcky: Horní polovina PET lahve s provrtaným víčkem, brčko s kloubem, papírový kapesník

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Děti si po vzoru vedoucího připraví z kapesníčku několik mušek (kuliček). Poté společně zkompletují lahve s brčky. Do lahve nasypeme připravené mušky a pomocí foukání do brčka je rozhýbeme. S dechem opatrně, aby všechny mušky nevyletěly z lahve ven. Můžeme zkoušet další možnosti práce s dechem – krátké, dlouhé nebo rytmické výdechy.

3. Setkání: Včely

• **Včely**

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka

Organizace: Hromadná

Motivace: „Téma dnešního dne zjistíte pomocí mlsací hádanky“. Vedoucí vyzve děti, aby zavřely oči, a každému nechá ochutnat lžičku medu.

Pomůcky: Med, fotografie včely, vosy, sršně, čmeláka a pestřenky, atlas hmyzu,

Délka aktivity: 10-15 min. (během procházky)

Popis aktivity: V průběhu setkání vedoucí seznámí děti s charakteristickými znaky včely, „*Bombuse*“ neboli čmeláka, vosy a sršně. Děti u nich hledají společné a rozdílné znaky (žihadlo, obydlí, potrava, aj.) Poté provedou společné vyhodnocení.

• Život v úlu

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, učení hrou

Organizace: Hromadná

Motivace: navazuje na předchozí aktivitu

Pomůcky: Leporelo: „*Co se děje ve včelím úlu*“ (P. Bartíková, 2018), obrázky úlu a včel, video o výrobě medu, včelí plástve, výrobky z včelího vosku, , včelařská kukla a nástroje (jsou-li dostupné)

Délka aktivity: 30-40 min.

Popis aktivity: K ukázce včelího úlu využije vedoucí leporelo: „*Co se děje ve včelím úlu*“, která pomocí hezkých ilustrací popisuje život úlu a včelího společenství (rozdělení včel a jejich úděl, dorozumívání, vývoj a život včel). Seznámí děti s foto ukázkami úlů, které jsou součástí lidové tvorby a vysvětlí účel jednotlivých včelařských pomůcek.

Dále se vedoucí s dětmi budeme věnovat otázce, proč jsou pro nás včely tak důležité. Pomocí videoukázky vedoucí dětem poodkryje způsob zpracování medu, kterou doplní ukázkami výrobků z medu a vosku.

• Pyl do úlu

Cíl: Rychlost, koordinace

Organizace: Skupinová

Motivace: Aby včelí dělnice dokázaly nasbírat dostatek pylu, musejí být rychlé a obratné. Vyzkoušíme si, jak obratné včelky jsme my.

Pomůcky: Misky s vodou, půllitry, polévkové lžíce

Délka aktivity: 3-5 min.

Popis aktivity: Úkolem aktivity je přenést pomocí polévkové lžíce co nejrychleji vodu z jednoho konce herní plochy na druhou a naplnit půllitr dřív než soupeřící tým.

Děti vytvoří dvě družstva, postaví se do řady za sebe a štafetově se střídají v nošení vody do půllitru.

4. Setkání: Mravenci, jaro

• Mraveniště

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, učení hrou

Organizace: Hromadná

Motivace: Průhledný sáček s jehličím „Jak z jehličí vytvořit domeček?“

Pomůcky: Leporelo: *Mraveniště* (J. Petřeková, T. Tůma, 2016), Kniha: *Ferda Mravenec* (O. Sekora, 1992)

Délka aktivity: 20-30 min.

Popis aktivity: K seznámení s životem v mraveništi vedoucí využije leporelo: *Mraveniště* (Petřeková, Tůma, 2016) S nímž představí několik podob mravenců, způsob života v mraveništi a jejich výjimečnou sílu. Jak velký je největší mravenec? A jak velké je mraveniště? Čím jsou mravencům podobní termiti i včely? Dále je vedoucí pomocí předčítání úryvku z knihy seznámí s pohádkovou postavou Ferdy Mravence (Sekora, 1992).

- **Pozorování mraveniště**

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, učení hrou, budování pozitivního vztahu k přírodě, pozorování mraveniště

Organizace: Hromadná

Motivace: Jsou mravenci skutečně tak silní? Ověříme si to v praxi.

Pomůcky: Talířek, cukr, různě velké kousky ovoce, metr

Délka aktivity: 50-60 min.

Popis aktivity: V lese opatrně pozorujeme nalezené mraveniště. Pokusíme se změřit jeho nadzemní část (porovnááme s informacemi z leporela, případně můžeme srovnávat s dalšími mraveništi).

K mraveništi položíme očazený talířek s hromádkou cukru a kousků ovoce uprostřed a poté sledujeme, jak si mravenci potraviny odnášejí. Jak velký kousek dokázali odnést?

Mravenci po sobě na talířku zanechají stopy, které si můžeme prohlédnout.

Duben

Duben se věnuje domácím zvířatům. V úvodu si projdeme charakteristiku a péči o tradiční domácí mazlíčky. Ústředním tématy jsou domácí zvířata a jejich využití, společně s životem a prací na statku. Téma je doplněno návštěvou domácích zvířat tzv. Babiččina dvorečku, který je součástí areálu zámku Doudleby nad Orlicí. Při procházkách se budeme i v tomto měsíci věnovat změnám v přírodě spojeným s nástupem jara. Měsíc zakončíme dubnovou pranostikou „Na svatého Jiří vylézají hadi a štíři“, a nahlédneme do světa hadů a dalších plazů.

1. Setkání: Domácí mazlíčci.
2. Setkání: Zvířata na statku.
3. Setkání: Celodenní výlet: Babiččin dvoreček.
4. Setkání: Život na statku.
5. Setkání- Plazi.

1. Setkání: Domácí mazlíčci

• Mazlíčci

Cíl: Rozvoj jazykových dovedností, učení hrou

Organizace: Hromadná

Motivace: „Kdo z vás by si přál domácího mazlíčka? A jak by měl vypadat? “ Poté vedoucí přečte jak se sami popisují pejsek a kočička v knize „*Povídání o pejskovi a kočičce*“ (Čapek, 2018, s. 50)

Pomůcky: Obrázky domácích mazlíčků, vodítka, kartáče, apod.

Délka aktivity: 30-45 min.

Popis aktivity: Vedoucí si s dětmi povídá o nejčastějších domácích mazlíčcích o tom, jak se zvířátka v knize popsali a nechá kolovat plyšového psa a kočku (děti si mohou vybrat) a ptá se

děti: „Jaký je pes?“ (krásný, hnědý, hebký,...) „Co umí pes?“ (aportovat, poslouchat povely, štěkat, ...) Dále si povídáme si o životě psa a kočky.(Domestikování, čistokrevné rasy, útulky,apod.)

Zahrajeme si na majitele zvířat, děti předvádějí, co všechno péče o domácí zvíře obnáší (výchova, venčení, krmení, česání, kontrola u veterináře, hraní). Bavíme se o tom, co kočky a psi rádi dělají a co jim je naopak nepříjemné.

Píseň: Kočka na okně (např. J. Molavcová)

Za pomoci fotografií, svlečené hadí kůže a pokud je to možné i živých zvířat vedoucí představí dětem i další možné domácí mazlíčky. Co znamenají pojmy akvaristika a terarijní zvířata?

• **Procházka se psem** (s písemným souhlasem rodičů)

Cíl: Budování kladného vztahu k přírodě a zvířatům, relaxace

Organizace: Hromadná

Motivace: Navazuje na předchozí aktivity

Délka aktivity: 40-50 min.

Popis aktivity: Na závěr je zařazena procházka do nedalekého okolí s ukázkou poslušnosti, aportování, ... Během procházky vedoucí děti seznámení se soutěžemi pro psy (o nejhezčího psa, agility, poslušnost, canicross) a s uplatněním u bezpečnostních a záchranných složek (vyhledávání drog, asistenční psi, zneškodnění útočníka).

2. Setkání: Zvířata na statku

• Zvířata na statku

Cíl: Rozvíjení jazykových dovedností, učení hrou

Organizace: Hromadná

Motivace: Lidová píseň: *Když jsem já sloužil*

Pomůcky: Obrázky vývojových stádií a pohlaví zvířat (vejce, kuře, slepice, kohout)

Délka aktivity: 20-45 min.

Popis aktivity: Děti se pokusí vytvořit z připravených obrázků správné trojice či čtveřice stejného druhu v různých vývojových fázích a opačného pohlaví. Poté si projdeme jednotlivé názvy. Pokud dětem budou některé názvy nejasné nebo je nebudou znát, snažíme se jim je lépe přiblížit. Společně se pokusíme vyjmenovat, za jakým účelem jednotlivá zvířata chováme. U jednotlivých zvířat si popíšeme části těla, obydlí, stravu, atd.

• Plácačky

Cíl: Slovní zásoba, postřeh, soustředění

Organizace: Týmová

Motivace: Navazuje na předchozí aktivity

Pomůcky: Obrázky vývojových stádií a pohlaví zvířat

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí na tabuli rozmístí obrázky. Děti vytvoří dva týmy a srovnají se do řady za sebou. První hráči drží v ruce plácačku. Vedoucí hlásí názvy zvířat a úkolem hráčů s plácačkou je najít a plácnout na hledaný obrázek dříve než protihráč. Rychlejší hráč odchází na konec řady, pomalejší vypadává. Tým, ve kterém vypadnou všichni hráči, prohrává.

• Ztracená mláďata

Cíl: Pojmenovat domácí zvířata a jejich mláďata, verbální schopnosti

Organizace: Kruh na dece či na koberci

Motivace: Mláďata si na farmě hrála celý den. Hra je tak bavila, že si nevšimla západu sluníčka a celý statek se schoval ve tmě. Maminky mají o svá mláďátka velký strach, v úplné tmě nic nevidí. Pomůžeš jim je najít?

Pomůcky: Obrázky domácích zvířat a jejich mláďat

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Polovina dětí dostane obrázek dospělého domácího zvířete a druhá polovina jejich mláďat. Protože je úplná tma a zvířata se nevidí, musí se najít pouze díky verbálnímu popisu. Úkolem je vytvořit správné dvojce zvířat.

• Na lišku a slepici (honička)

Cíl: Rychlost, fyzická zdatnost

Organizace: Týmová

Délka aktivity: 5-10 min

Popis aktivity: Děti rozdělíme na lišky a slepice. Lišek by mělo být o polovinu méně než slepic. Úkolem lišek je v daném časovém úseku pochyťat slepice. Pokud po uplynutí času bude více volných slepic než pochyťaných, vyhrávají slepice.

3. Setkání: Celodenní výlet: Babiččin dvoreček

Viz. kapitola 8.4. Průběh roku.

4. Setkání: Život na statku

• Život na statku

Cíl: Podpora zájmu zkoumat okolní svět, rozvoj logického myšlení, rozvoj slovní zásoby a vyjadřování vztahů mezi pojmy

Organizace: Hromadná, komunitní kruh

Motivace: Píseň „Krávy, krávy, jak si vlastně povídáte“ (J. Uhlíř, Z. Svěrák)

Pomůcky: Obrázky spojené s tematikou statku (vybíráme ty, které děti znají) domácí zvířata, potravu, různá povolání, barevné provázky

Délka: 20-30 min.

Popis aktivity: Vedoucí vybere několik obrázků, které položí na koberec. Děti mezi obrázky hledají vztahy, o kterých se společně bavíme, např. pes má rád kost, pes bydlí v boudě, pes jezdí s farmářem v traktoru. Vztahy spojují barevnými provázky.

• Co se mohlo stát

Cíl: Logické uvažování, využití poznaného, komunikační schopnosti, slovní zásoba, představivost

Organizace: Hromadně, venku na dece nebo uvnitř na koberci

Motivace: Co se mohlo stát?

Délka aktivity: 10-15min.

Popis aktivity: Vedoucí předříkává, ke kterým se děti snaží vymyslet důvod, proč situace nastala, např: „Koně ve stáji dupou a řehtají, co se mohlo stát?“

• Sklizení úrody

Cíl: Fyzická zdatnost, rychlosti, spolupráce

Organizace: Skupinová

Motivace: Navazuje na předchozí aktivitu větou: „Kdy je farmář nejspokojenější? Když má sklizenou úrodu.“

Pomůcky: Míčky

Délka aktivity: 10-15min.

Popis aktivity: Zopakujeme si plodiny a škůdce, o kterých jsme hovořili v říjnu (pole, louky). Poté budou skupiny pomocí štafetového běhu přenášet úrodu (míčky) z pole do stodoly (délka hřiště). Přenášení může probíhat v různých obdobích ve dvojicích, pozpátku, krabí chůze, na jedné noze.

• Přesun vejce do kurníku

Cíl: Spolupráce, koordinace

Organizace: Hromadná

Motivace: Navazuje na předchozí aktivity

Pomůcky: Středně velký míč

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Úkolem dětí je týmově přesunout vejce (míč) z bodu A do bodu B. Děti se postaví do řady za sebou. Ten, kdo míč předá, přebíhá na konec řady, aby vejce dorazilo až na určené místo. Přesun míče může probíhat např. podáváním míče dozadu přes hlavu, nebo mezi rozkročenými nohama. Aktivita je zakončena společným protažením a vydýcháním.

Obměna: Klasickou přihrávkou v rozestupech, driblování, aj.

5. Setkání: Plazi

• Na svatého Jiří, vylézají hadi a štíři

Cíl: Osvojení si přírodního jazyka, učení hrou a prožitkem

Organizace: Hromadná, v parku

Motivace: Detektivní činnost-pátrání po vejci

Pomůcky: Plastová vejce s figurkami plazů uvnitř, obrázky plazů, metr, svlečená hadí kůže (pokud je možnost)

Délka aktivity: 30-45 min.

Popis aktivity: V parku uschováme tolik vajec kolik je účastníků aktivity a necháme děti je hledat. Když má každý své vejce, prohlédneme a pojmenujeme společně obsah (had, ještěrka, želva). Obsahy porovnáváme a hledáme společné znaky. Poté si ukážeme a pojmenuje některé konkrétní představitele plazů (zmije, užovka, ještěrka hnědá a zelená, aligátor-jen pro doplnění). Je slepýš had, nebo ještěrka?

Vedoucí dětem dále představí plazí rekordy, které společně s dětmi naměří např. „největší želvy mohou mít až 2m dlouhý krunýř“ společně tedy naměří 2m. Naměříme i její celkovou délku (od hlavy k ocasu), možnou délku anakondy, aj.

• Kousne nebo nekousne

Cíl: Rozpoznání zmije od ostatních hadů, vyjmenovat v bodech postup při uštknutí zmijí

Organizace: Hromadná

Motivace: Báseň: „Zmije“ (Pospíšilová, 2010).

„Zmije, to je malý had.

Poznáte ho? Možná, snad!

Na zádech má klikyháky,

zuby s jedem mívá taky “

Pomůcky: Obrázek zmiije a užovky, výtvarné potřeby, obvaz

Čas: 20-30 min.

Popis činnosti: Vedoucí představí charakteristické znaky zmiije a užovky, místo jejich výskytu a potravu, kterou se živí. Vedoucí děti upozorní na nebezpečí spojená s uštknutím zmiije a popíše jednoduchý postup, jak se při tomto zranění zachovat. Seznámí děti s telefonním číslem na záchrannou službu (155) a předvede dětem ukázkou, jak má vypadat správné oznámení zranění záchranné službě. Vedoucí předvede ukázkou zaškrčení končetiny a následně celou situaci s uštknutím zinscenujeme, aby se děti mohly vyzkoušet oznámení zranění a jeho provizorní ošetření. V roli uštknutého a zachránce se prostřídají. Vedoucí představuje záchranáře na telefonu. Děti, které scénku pozorují, následně hodnotí správnost provedení, případně slovně opraví či doplní postup.

• Užovka

Cíl: Rychlost, orientace v prostoru, spolupráce

Organizace: Hromadná

Motivace: Hladová užovka se smutně plazí po hladině rybníka „S věčně prázdným břichem, ze mě nejdelší had nikdy nebude,“, když v tom zahlédne skupinu žabek. Tak hurá na ně!

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Vedoucí vybere hráče „užovku“, který chytá ostatní hráče“ žabky“. Hráči, které lapí, se za ním řetízkovitě rovnají a drží se za ruce, tvoří tak rostoucí tělo hada a následují jeho cestu. Hráče chytá pouze hlava hada, tedy první hráč. Hra končí, když jsou pochytány všechny žabky.

Květen

V prvním setkání děti čeká celodenní výlet, jehož cílem je mini-zoo a zámecký park Častolovice, kde zopakujeme předchozí témata les (listopad) a uzavřeme téma domácí zvířata (duben). V květinovém zámeckém parku začneme s tematikou květin, které se budeme dále věnovat ve dvou následujících setkáních. Téma zakončíme ekosystémem vod a mokřad.

1. Setkání: Celodenní výlet do mini-zoo a zámecký park Častolovice.
2. Setkání: Rostliny.
3. Setkání: Vody a mokřady.
4. Setkání: Vody a mokřady.

1. Setkání: Celodenní výlet do mini-zoo a zámecký park Častolovice

Viz. kapitola 8.4. Průběh roku.

2. Setkání: Rostliny

• Rostliny pod drobnohledem

Cíl: Osvojení si přírodovědného jazyka, všímavost, jemná motorika, vyjadřovací schopnosti

Organizace: Skupinové, v přírodě

Motivace: Jsou všechny rostliny stejné? V čem se liší?

Pomůcky: Rostliny, lupa, pinzeta

Čas: 15 min.

Popis činnosti: Každá skupina dostane několik rostlin, luční kvítí, mech, vřes nebo břečťan. Společně hledáme spojitosti a rozdíly, jak se rostliny přizpůsobily lokalitě, ve které rostou. Povídáme si o rozmanitosti rostlin, významu květů atd.

• Květinové barvy

Organizace: Samostatně, (hromadě sběr květin na louce)

Motivace: Květiny často stály jako předlohy uměleckým dílům, my dnes nebudeme malovat, ale využijeme je k vytvoření obrazu celé

Pomůcky: Luční květiny, bílé papíry, váleček

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Květiny rozložíme na papír (papír můžeme vystříhnout do zajímavého tvaru), přiložíme druhý papír a válečkem opatrně několikrát přes papíry přejedeme. Květiny se vylisují a barva zůstane obtisknutá na papíře. Takto může být obrázek hotov nebo lze doplnit dalšími výtvarnými technikami. Jaké barvy květů se na louce objevovali nejčastěji? A jaké naopak vůbec?

• Hmyzí bufet (Zoo-Hodonin © 2014)

Cíl: Zjistit jaké barvy hmyz (opylovači) upřednostňují, učení hrou

Organizace: Hromadě

Motivace: Abychom zjistili, jakou barvu hmyz upřednostňuje, vytvoříme pro ně malý hmyzí bufet.

Pomůcky: Papíry různých barev

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: V blízkosti louky společně rozložíme barevné papíry a zapisujeme, kolik hmyzu na jednotlivých barvách přistane. Svoje výsledky porovnáme se zjištěním, jaká barva se nejčastěji vyskytuje u květin.

• Byliny

Cíl: Poznání vybraných bylin a jejich účinků, zrakové a čichové rozlišení

Organizace: Hromadně, ve skupině

Motivace: Ukázky usušených bylin

Pomůcky: Obrázky hledaných bylin (smetanka lékařská, řebříček, hluchavka, kopřiva, jitrocel, kontryhel) ukázky usušených bylin, atlas rostlin

Čas: 30 min.

Popis činnosti: Na vhodném místě se usadíme do kruhu, pošleme dětem pytlíčky se sušenými bylinami. Vyzveme děti, aby si pytlíčky očichaly. Povídáme si o bylinkářství a o léčivých účincích bylin, způsobu užívání, atd. Rozdáme dětem pracovní listy, díky nim budou vědět, jaké byliny hledat a jestli je sběr snadný, jaká úskalí přináší apod. Nalezené byliny si vyskládáme na deku, prohlížíme si části rostlin. Dále hovoříme o jejich sběru, použití a léčivých účincích. Porovnáme velikost, vzhled a váhu čerstvé a sušené rostliny.

3. Setkání: Vody a mokřady

• Vody a mokřady-křehký ekosystém

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, rozvoj pozdního vztahu k přírodě

Organizace: Hromadná

Pomůcky: Fotografie rybníků, tůní, rašelinišť a zvířat v nich nebo v jejich blízkosti žijící, dalekohled

Délka aktivity: 60-90 min.

Popis aktivity: Vedoucí na břehu rybníku děti seznamuje pomocí živých rostlin, zvěře a obrázkových karet s živočichy vod a mokřad. Postupuje od dříve zmíněných živočichů (např. čáp) až k novým druhům, ke kterým doplní běžnou charakteristiku. Při společném pozorování se chováme tiše a snažíme zahlédnout živou zvěř ve svém přirozeném prostředí.

• Házení žabek

Cíl: Dosáhnout co nejvíce skoků kamene po hladině

Organizace: Samostatně

Motivace: Ukázka provedená vedoucím, netradiční aktivita

Pomůcky: Ploché kamínky nalezené u vody

Délka aktivity: 5-10 min.

Popis aktivity: Snažíme se házet placatý kámen po hladině tak, aby udělal co nejvíce skoků a okamžitě se nepotopil.

• Co je pod hladinou

Cíl: Pozorování života vodního ekosystému

Organizace: Hromadná

Motivace: Skrývá se něco pod hladinou?

Pomůcky: Velká zavařovací sklenice, kbelíček, případně vyrobená síťka, atlas vodních živočichů

Délka aktivity: 15- 20 min. (během procházky)

Popis aktivity: Vybereme vhodné bezpečné místo na břehu rybníka tak, abychom se pohodlně dostali k hladině a mohli nabírat vodu. Kyblíkem nabíráme vodu, nejlépe i s bahnitým dnem do skleněné lahve. Pokud máme k dispozici i síťku, hledáme s její pomocí drobné vodní živočichy. Pečlivě pozorujeme vodu ve sklenici. Názvy živočichů nalezneme v knize.

4. Setkání: Vody a mokřady

• Svět pod hladinou

Cíl: Osvojení přírodovědného jazyka, rozvoj pozdního vztahu k přírodě

Organizace: Hromadná

Motivace: Zavařovací sklenice nám dovolila lehce nahlédnout do podvodního světa, ale je v něm ke spatření mnohem víc.

Pomůcky: Video nahrávka podvodních záběrů ryb, obrázky ryb, rybí šupiny, rybářské nástroje

Délka aktivity: 15-20 min.

Popis aktivity: Pro lepší pochopení podvodního světa využijeme videukázku sladkovodních ryb v jejich přirozeném prostředí. Děti mohou vyzkoušet, na jak dlouho vydrží zadržet dech, poté se bavíme o funkci žáber a dýchání pod vodou. Popíšeme si vybrané druhy ryb a rybaření jako koníček i zaměstnání.

• Němý jako ryba

Cíl: Rozpoznání přírodnin, nonverbální komunikace, představivost, spolupráce

Organizace: Půlkruh, volně v přírodě nebo v místnosti

Motivace: Kouzlem se z nás staly ryby a nemůžeme vydat ani hlásku

Pomůcky: Obrázky, nebo předměty vhodné k pantomimickému ztvárnění

Délka aktivity: 5-10 min (během procházky)

Popis činnosti: Ve vytyčeném prostoru schováme předměty nebo obrázky. Děti mají za úkol předmět najít, prohlédnout a uschovat do kapsy, aby je ostatní děti neviděly. Postupně své nálezy ostatním pantomimicky předvedou.

• **Z vody do vody** (Doležalová, 2004)

Cíl: Sluchové vnímání, soustředění, rozhodnost

Organizace: Hromadná

Motivace: Jsme malé žabky a snažíme se zachránit před volavkou, která zrovna obchází rybník.

Pomůcky: Křída

Délka aktivity: 5 min.

Popis aktivity: Křídou nakreslíme kruh, představuje rybník. Děti se okolo něj rozestaví. Na pokyn „do vody“ děti snožmo skočí do kruhu, na pokyn „z vody“ vyskočí ven. Pokud již stojí v rybníce a zazní znovu pokyn „do vody“, zůstávají bez hnutí stát. Stejně tak na pokyn „z vody“. Vedoucí pokyny postupně zrychluje. Kdo se splete, vypadává.

• **Račí osmička**

Cíl: Koordinace pohybů, obratnost

Organizace: Hromadně

Motivace: Probudili jsme se jako raci. A jak chodí raci? No, přece pozpátku.

Pomůcky: Křída

Délka aktivity: 10-15 min.

Popis aktivity: Na vhodnou plochu nakreslíme velkou osmičku. Děti zkoušejí obejít pozadu osmičku, aniž by vybočily z dráhy. Za vybočení musí udělat tři trestné dřepy a poté mohou pokračovat.

• **Výroba lodičky**

Cíl: Jemná motorika, kreativita

Organizace: Samostatně

Motivace: Z minulé výpravy k rybníku jsme přinesli kůru, ze které si dnes vyrobíme lodičky

Pomůcky: Kapesní nožik, kůra, listy

Délka aktivity: 20-30 min.

Popis aktivity: Z kůry připravíme lodičku, kterou poté půjdeme pustit po potoce.

Červen

V červnu proběhnou tři setkání, která budou probíhat formou soutěží, her a kvízů, během kterých si zrekapitulujeme celý rok.

1. Setkání: Léto se blíží.
2. Setkání: Ukázková zahrada.
3. Setkání: Úkolovaná.

1. Setkání: Léto se blíží

• Jaro, léto, podzim, zima, plavání je přece prima

Cíl: Účastník bude schopen formulovat rizika pobytu na slunci a u vody a způsoby, jak tyto rizika zmírnit.

Organizace: Hromadná

Motivace: Každý na chvíli zavře oči a představí si svůj ideální letní den, jak by vypadal, co by během něj dělal, jaké by bylo počasí, s kým svůj den prožil.

Pomůcky: Velký papír, pastelky, prstové barvy, temperové barvy

Délka aktivity: 20-30 min.

Popis aktivity: Každý popíše, jak by vypadal jeho ideální den (dbáme na používání celých vět, přídavných jmen a pestrost slov). Poté shrneme, na čem jsme se v jednotlivých dnech shodli a co bylo naopak originální a inspirativní. Poté se znovu zamyslíme, co dalšího by nás k létu napadlo. Doprostřed připraveného papíru namalujeme slunce znázorňující léto, ke kterému vytváříme myšlenkovou mapu. Vedoucí napomáhá dětem vytvářet nápady od obecných ke konkrétním. V mapě by se měli objevit nejen možnosti letních aktivit, ale i nebezpečí, která s sebou léto přináší.

- **Opičí dráha**

Cíl: Tělesná zdatnost, rovnováha

Organizace: Hromadně, v přírodě

Motivace: Společným tanečním a pohybovým rozcvičením, rozehríváním a burcováním až k proběhnutí opičí dráhou

Pomůcky: Lano, jiné vhodné předměty, např. pneumatika

Délka aktivity: 20-30 min.

Popis aktivity: K tvorbě překážkového hřiště využijeme prostředí, případně doplníme o další překážky, např. lanové dráhy. Dětem ukážeme cestu a jednotlivá stanoviště, kterými musí proběhnout a způsob provedení.

- **Míčové hry**

- **Pohybové hry**

2. Setkání: Ukázková zahrada

- **Hledání v zahradě**

Cíl: Praktická zkušenost s probranými živočichy, tělesná zdatnost, postřeh, všímavost

Organizace: Hromadná

Délka aktivity: 90 min.

Popis aktivity: Návštěva nedaleké ukázkové zahrady s množstvím rostlin, dřevina drobné zvířeny a možností lovení pstruhů.

- **Míčové hry**

- **Pohybové hry**

3. Setkání: Úkolovaná

- **Hledání ztraceného mláděte- úkolovaná**

Cíl: Učení hrou a prožitkem, orientace v prostoru, fyzická zdatnost, spolupráce

Organizace: Hromadná

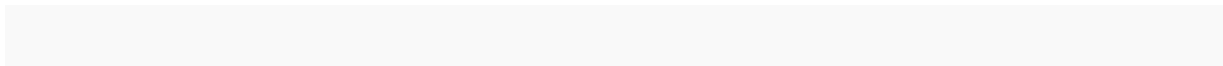
Motivace: „Kuřátko ze statku se ztratilo. Pomůžete slepičce najít její mládě, když cesta bude složitá a plná nástrah? Na znamení souhlasu třikrát tleskni.“

Pomůcky: Připravené rozmístěné úkoly a indicie

Délka aktivity: 60-70 min.

Popis aktivity: Aby děti zjistily, kde se kuřátko nachází, musí plnit úkoly, řešit hádanky apod. Vedoucí na vybraném místě předem připraví úkoly a pomůcky k nim. Děti dostanou jednoduchou mapu s vyznačenými místy skrytých úkolů. Úkoly a hádanky budou připraveny podle možností prostředí tak, aby odkazovaly na výrazné předměty v okolí (např. formou hádanky na břizu, na níž bude ukryt další úkol, směr kam se vydat, indicie apod.)

- **Společné rozloučení**

Závěr

Důvodem vytvoření tohoto bakalářského projektu byla snaha rozšířit stávající nabídku volnočasových aktivit organizace Šance pro Tebe, z.s., která působí v lokalitě Husova, která je největší ze tří vyloučených lokalit Vysokého Mýta.

Teoretická část práce se v první kapitole věnuje charakteristice pojmů Rom, romství, sociální znevýhodnění a sociální vyloučení. Ve druhé kapitole popisuje historii Romů, ve třetí kapitole pak specifika romských skupin, rodiny a domácnosti. Čtvrtá kapitola se věnuje vzdělání, nejčastějším problémům a důvodům školní neúspěšnosti. Volnému času, jeho vymezení, specifikům a možnostem ve Vysokém Mýtě se věnuje kapitola šestá. Organizace, které se zaměřují na volný čas a pomoc dětem v lokalitě Husova jsou popsány v kapitole 6.3. Bližší charakteristice, historii a financování organizace Šance pro Tebe, z.s., je věnována kapitola sedmá.

Cílem projektu bylo vytvořit turisticko-přírodovědný kroužek, který dětem ve věku 6-8 let umožní poznat přírodu a okolí mimo vyloučenou lokalitu. Výběr aktivit respektuje romská specifika, kterým se práce věnuje v teoretické části v kapitole tři a čtyři, proto jsou setkání doplněna i o pohybové a hudební aktivity. Roční plán turisticko-přírodovědného kroužku účastníky seznámí s českou krajinou a její faunou a florou, se základy ochrany přírody a dále s ochranou zdraví, zdravým životním stylem a se základním rozdělením a funkcí lidského těla. Celý plán ročních aktivit je popsán v kapitole desáté.

Kroužek se svojí náplní snaží pozitivně ovlivňovat vztah dětí k přírodě, zaměřuje se na prožitky, zapojení smyslů a učení hrou. Pro realizaci přímého setkání s přírodou, a ukázky nových možností, jak lze bezpečně trávit volný čas mimo lokalitu využívá tematických procházek do okolí Vysokého Mýta, a čtyř celodenních výletů popsaných v kapitole 8.5

Použitá literatura:

BALABÁNOVÁ, Helena. *Praktické zkušenosti se vzdáváním romských dětí*. Praha: MENT, 1995

BALVÍN, Jaroslav. *Metody výuky romských žáků*. Praha: Radix, 2007. ISBN 978-80-86031-73-6

ČAPEK, Josef. *Povídání o pejskovi a kočičce: jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech*. 18. vydání v Albatrosu. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-04959-5.

ČLOVĚK V TÍSNI. Pomáhejte s námi - Člověk v tísní [online]. Copyright © [cit. 26.10.2020]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/maji-na-to-122pub>

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. 2., přeprac. vyd., 1. vyd. v edici Interface, 1. vyd. Univerzita Palackého. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 273 s. Interface; 32. ISBN 80-244-0524-5

FÓNADOVÁ, L. *Nenechali se vyloučit: Sociální vzestupy Romů v české společnosti*. 1. Vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 131 s. ISBN. 978-80-210-6574-1.

FRASER, Angus. *Cikáni*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-x..

GIŇA, René. *Byl jsem otrokem svých hříchů*. V Ostravě-Kunčičkách: Křesťanská misie ČR v nakladatelství Křesťanského sboru, 2017. ISBN 978-80-88135-12-8.

GRYGAR, Jakub, Tereza Stöckelová. 2007. *Příčiny a souvislosti stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č.p. 1336 v říjnu 2006*. Zpráva z šetření. Brno: FSS MU

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Činnosti k rozvíjení přírodovědné gramotnosti v předškolním vzdávání*. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-327-8.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HORNÁK, Ladislav. *Rómsky žiak v škole*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, 2005.357 s. ISBN 80-8068-356-5

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002.

HURDOVÁ, Eva, Marie TETOUROVÁ a Pavel JURKOVIČ. *Hrajeme si ve školce*. Vyd. 1. Ilustrace Edita Plicková. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0507-4, s. 37

KALEJA, Martin a Jan KNEJP, ed. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-708-3.

KASÍKOVÁ, Hana. *Učíme (se) spolupráci spoluprací*. 2., rozš. vyd. Kladno: AISIS, 2009. Dokážu to? ISBN 978-80-904071-6-9.

KOHOUT-DIAZ, Magdalena, BITTNEROVÁ, Dana a Markéta LEVÍNSKÁ. *Limity inkluze ve vzdělávání romských dětí v České republice: boj o identitu žáka. Pedagogická orientace*. [Online]. 2018, č. 2, s. 235–268. [cit. 2020-08-26]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/10337>

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

KROUPOVÁ, Kateřina. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5264-8.

LECHTA, Viktor, ed. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.

FELCMANOVÁ, Lenka a Martina HABROVÁ. *Katalog podpůrných opatření: dílčí část : pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sociálního znevýhodnění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4655-4.

MANN, Arne B. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-762-6.

MŠMT ČR. *Strategie vzdělávací politiky 2020*, [online]. Copyright ©2013 [cit. 12.10.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>

NEČAS, Ctibor. *Holocaust českých Romů*. Praha: Prostor, 1999. ISBN 80-7260-022-2.

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. dopl. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1999. ISBN 80-7067-952-2.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

POLÁKOVÁ, Jana, *Romská rodina–základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace* dostupné z: <https://docplayer.cz/14517716-Romska-rodina-zakladni-normy-chovani-principy-vychovy-specifikhttps://docplayer.cz/14517716-Romska-rodina-zakladni-normy-chovani-principy-vychovy-specifika-komunikace-mgr-jana-polakova-ph-d.html> <https://docplayer.cz/14517716-Romska-rodina-zakladni-normy-chovani-principy-vychovy-specifika-komunikace-mgr-jana-polakova-ph-d.html> <https://docplayer.cz/14517716-Romska-rodina-zakladni-normy-chovani-principy-vychovy-specifika-komunikace-mgr-jana-polakova-ph-d.html>

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998.

SAMKOVÁ, K. *Romská otázka. Psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. 1. vyd. BLINKR. s.r.o., Praha: 2011. 93 s. ISBN 978-80-87579-03-9.

SEKORA, Ondřej. *Ferda Mravenec*. 10.vyd. (3.samost.vyd.). Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00258-2.

SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 115 s. ISBN 80-246-1039-6.

SLOUPOVÁ, Miroslava. *Rok s krtkem: [náměty pro práci s předškolními dětmi]*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073677756.

SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: Úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1994.

SVOBODOVÁ E.: *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha, Raabe 2007. ISBN 978-80-86307-39-8

ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v ČR*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 188 s.. ISBN 80- 7178-648-9

ŠVANCAR, Radmil. In: *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS. ISSN 0139-5718.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠTĚPAŘOVÁ, Ema. *Specifika romské rodiny* [on-line]. Zkola - informační a vzdělávací portál Zlínského kraj, 2005. Zkola.cz.

ŠVANCAR, Radmil. *Diagnóza, nebo sociální konstrukt? Učitelské noviny týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS. ISSN issn0139-5718.

VALIŠOVÁ, Alena a KASÍKOVÁ Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0.

VYHNÁLKOVÁ, P. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-86768-73-1.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004. ISBN 80-87000-00-5

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9.

Elektronické zdroje:

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR - www.esfcr.cz. Domovská stránka - www.esfcr.cz [online]. [cit. 2. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/analyza-socialne-vyloucenych-lokalit-v-cr/-/dokument/791144>

Česká televize [online]. Copyright © [cit. 05.03.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1512224-janov-ve-varu-na-sidlisti-stoji-i-romove-proti-romum>

Němcová, Taťána. Vápničky v půdě. In: *GLOBE* [online]. © 2021 [cit. 11. 02 .2021]. Dostupné z: <https://globe-czech.cz/portfolio/cz/vapnik-v-pude>

Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice [online]. [cit 6. 11. 2019] Dostupný z: https://www.esfcr.cz/mapa/int_CR.html

Město Vysoké Mýto. Město Vysoké Mýto [online]. Copyright © 2012 [cit. 11. 08 .2020].
Dostupné z: <http://mesto.vysoke-myto.cz/>

Město Vysoké Mýto. *Terénní programy*, Městský úřad Vysoké Mýto [online]. Copyright © 2012 [cit. 22.09.2020]. Dostupné z: <http://urad.vysoke-myto.cz/terenni-programy>

Nadace Proměny Karla Komárka. České děti venku: Reprezentativní výzkum, kde a jak tráví děti svůj čas. Nadace Proměny Karla Komárka [online] 3. 2. 2021. Dostupné z: <http://www.nadace-promeny.cz/cz/vyzkum.htm>

NZDM - EMKO Vysoké Mýto. SKP-CENTRUM, o.p.s. [online]. Copyright © 2017 SKP [cit. 22.09.2020]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/em>

Národní ústav pro vzdělávání. *Podpora inkluze*, [online]. Copyright © 2001 [cit. 1.11.2019].
Dostupné z: <http://www.nuv.cz/p-kap/podpora-inkluzeh>

Pasíčka. Pasíčka [online]. Dostupné z: <http://pasicka.cz/ml>

Šance pro tebe. Šance pro tebe [online]. Dostupné z: <http://www.sance.chrudim.cz/>

Učíme venku. Učíme venku [online]. Copyright © 2021 Učíme venku [cit. 02.01.2021].
Dostupné z: <https://ucimesevenku.cz/>

Zoo Hodonín - Svět zvířat na kraji Dúbravy. *Zookroužky*. Zoo-Hodonin.cz [online].
Copyright © 2014 [cit. 01.04.2021]. Dostupné z: <https://www.zoo-hodonin.cz/zookrouzky-cekaji-na-sve-zajemce/?lang=en>

Osobní výpovědi

Výpověď sociální kurátorky (Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Vysoké Mýto)

Výpověď zaměstnankyně organizace Šance pro Tebe, z.s.

Zákony:

561/2004 Sb. Školský zákon

108/2006 o sociálních službách

Zákon o pedagogických pracovnících č.563/2004 Sb

Školský zákon §111, vyhláška č. 74/2005 Sb.

Výroční zprávy:

Šance pro Tebe, z.s *Výroční zpráva Šance pro Tebe za rok 2019*. Chrudim:Šance pro Tebe

Šance pro Tebe, z.s *Výroční zpráva Šance pro Tebe za rok 2013*. Chrudim:Šance pro Tebe

Šance pro Tebe, z.s *Výroční zpráva Šance pro Tebe za rok 2007*. Chrudim:Šance pro Tebe

Seznam příloh:

Příloha č. 1 Rozhovor s pracovnící Šance pro Tebe, z. s. , ze dne z 22. 10. 2020

Příloha č. 2 Ukázka zvířecích obrazových karet

Příloha č. 3 Seznam hledaného ptactva

Příloha č. 4 Vybavení rodinného centra

Přílohy:

Příloha č.1 Rozhovor s pracovnící Šance pro Tebe

Rozhovor s paní Karslíkovou, zaměstnankyní Šance pro Tebe z 22.10. 2020

Jaké aktivity Šance pro Tebe ve své pobočce ve Vysokém Mýtě lidem z komunity nabízí?

Vzhledem k umístění našich prostor jsme v každodenním kontaktu s komunitou. Jedna z nejvyužívanějších je nabídka sociálních služeb, především poradenství a doprovázení, komunikace se školou a úřady. Z oblasti vzdělávání a volného času je zde pro mladší děti projekt předškoláky, který je plně obsazen. Pro starší děti je zde doučování a pomoc s domácími úkoly, sborový zpěv, kroužek vaření a šití. Několikrát do roka se podaří ve spolupráci s MŠ či ZŠ návštěva divadla, nebo jiné kulturní a vzdělávací akce.

Díky spolupráci s Idou Kelerovou, děti v minulých letech vystupovaly v kulturním domě ve Vysokém Mýtě a v nedaleké Luži. Dvě hudebně nejnadanější děti z této lokality se sborem Idy Kelerové vystupovali i v zahraničí, konkrétně v Anglii.

V rámci dobrovolnického programu v minulých letech dojížděli studenti Univerzity Pardubice a předváděli dětem jednoduché chemické a fyzikální pokusy.

Jeden z dobrovolníků v minulých letech chodil s dětmi na procházky a věnoval se přírodovědnému tématu, jeho docházení bylo nepravidelné, děti přesto projevovali velký zájem a jeho program se těšil značné účasti. Podíl na úspěchu měla všeobecná oblíbenost zvířat. V žádné z domácností v lokalitě žádná zvířata, kvůli finanční i prostorové stísněnosti nejsou. Děti jsou šťastné za každé setkání. Rovněž se na oblíbenosti podílí fakt, že lidé tráví svůj volný čas uvnitř lokality a opouští ji zpravidla kvůli činnostem spojeným obstaráváním denní potřeby, úřadů apod. Jediný výlet, který tak od rodičů znají je do nákupního centra.

Centrum pravidelně navštěvují logopedka a dětská psychologka.

Kolik dětí do centra dochází?

V rámci monitoringu o struktuře komunity bylo k 12/2019 v lokalitě přibližně 210 osob, z toho dětí do 15. let - je cca 88 dětí (42 chlapců x 46 děvčat). Z tohoto počtu pravidelně do centra v rámci doučování a volnočasových aktivit dochází 30-40 dětí spíše mladšího školního věku. Starší děti neprojevují valný zájem o aktivity, maximálně o některé výlety. Do centra si

chodí občas popovídat o svých problémech. Prostory a počet zaměstnanců také limituje maximální počet dětí v té chvíli v centru.

Kolik má pobočka zaměstnanců?

Pobočka trpí dlouhodobě podstavem. Kvůli tomuto podstavu nemůže probíhat terénní práce. Rozhodující počet jsou dva zaměstnanci díky tomuto počtu je centrum schopné fungovat s aktuálně harmonogramem roku.

Docházejí do centra s dětmi i rodiče?

Spolupráce s rodiči je zde dobrá, jsou nakloněni všem aktivitám, nemají problémy děti do centra posílat, ale sami se aktivně účastnit příliš nechtějí. Rodiče tráví spíše čas venku pospolu.

Příloha č. 2 Obrazové karty zvířat

Příloha č.3 Seznam hledaného ptactva (Učíme venku © 2021)

Příloha č. 4 Vybavení rodinného centra

